

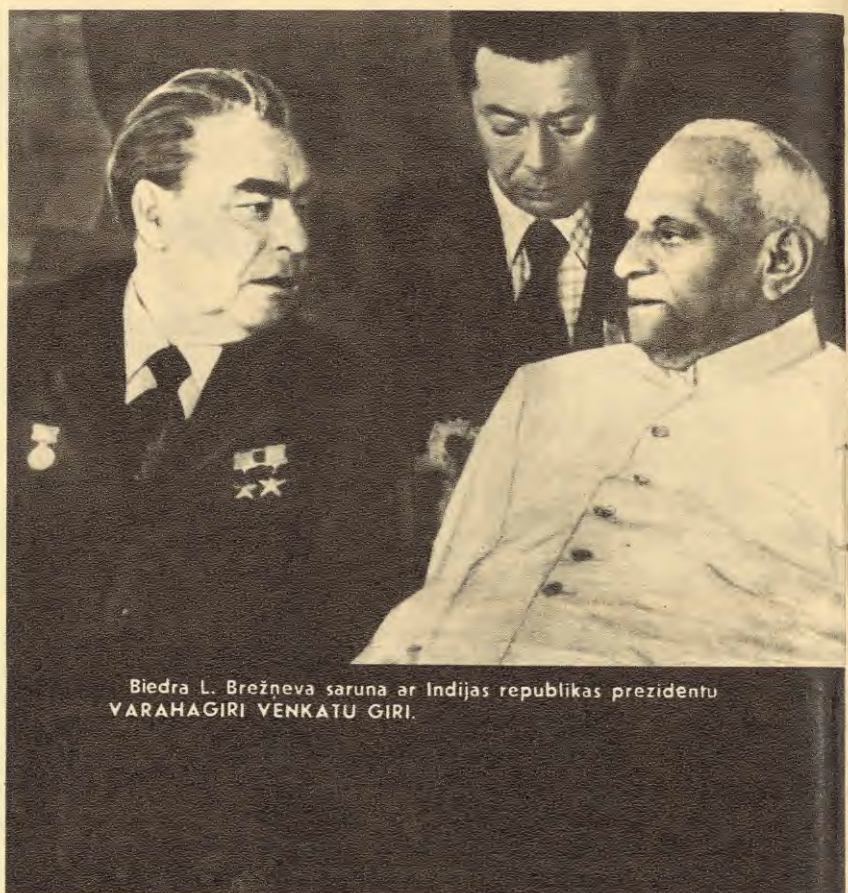
ZVAIGZNE

1974 JANVĀRIS • № 1

Sagaidīšana lidostā.

Biedra L. Brežņeva saruna ar Indijas republikas prezidentu VARAHAGIRI VENKATU GIRI.

**PSKP CK ģenerāļsekretāra
LEONĪDA BREŽŅEVA oficiālā
draudzības vizīte Indijā**

«Jūs zināt, ka Indiju un Padomju Savienību vieno cieša draudzība. Šī draudzība palīdz mums nosargāt mūsu nacionālo neatkarību. To mēs varam tikai tad, ja mūsu ekonomika ir pietiekami stipra. Šai ziņā Padomju Savienība sniedz mums maksimālu palīdzību. Pie mūsu draudzības pirmavotiem stāvēja V. I. Ļeņins un Džavaharlals Neru. L. Brežņeva vārdu tagad mūsu zemē min ar tikpat dziļu cieņu, jo ģenerāļsekretārs daudz darījis Indijas un Padomju Savienības draudzības labā.

PSKP CK ģenerāļsekretāra L. Brežņeva vizīte ir vēl viens stingrs posms nemitīgi augošajā Indijas un Padomju Savienības draudzības ķēdē, un es esmu pārliecināta, ka šīs vizītes rezultātā mūsu draudzība kļūs vēl ciešāka.»

INDIRA GANDIJA

Padomju Savienības un Indijas sarunu laikā.

PA MIERA PROGRAMMAS CEĻU

Izskatījuši PSKP CK ģenerālsēdētāja biedra L. Brežņeva oficiālās draudzības vizītes Indijā rezultātus, PSKP CK Politbirojs, PSRS Augstākās Padomes Prezidijs un PSRS Ministru Padome atzīmēja, ka šī vizīte, kuras laikā indiešu tauta plaši demonstrēja savu draudzību pret Padomju Savienību, pacēlusi augstākā pakāpē PSRS un Indijas attiecības, ka vizītes laikā parakstītie dokumenti dod jaunu impulsu abu valstu ciešo, draudzīgo attiecību attīstībai to tautu labā.

Kā zināms, pirms vairāk nekā diviem gadiem tika parakstīts abu zemju līgums par mieru, draudzību un sadarbību. Pa šo laiku tas paspējis pierādīt savu nozīmi padomju un indiešu sadarbības tīklā attīstīšanā politiskajā, ekonomiskajā, zinātnes un tehnikas un citās sfērās, kā arī kļuvis par vienu no svarīgākajiem miera un stabilitātes nostiprināšanas faktoriem Āzijā un visā pasaulē.

«Abu lielo valstu labās gribas saišu stiprums, savstarpēja cieņa, simpātijas un labvēlība pārbaudīti dažādās situācijās — gan rāmā laikā, gan niknās vētrās starptautisko attiecību okeānā,» sacīja Leonīds Brežņevs masu mītiņā Deli. «Un, es domāju, šodien mēs varam droši teikt, ka mūsu draudzība izturējusi šo pārbaudi! Tā pārliecinoši parādījusi, cik vērtīga tā ir mūsu tautām, cik nozīmīga tā ir mūsu valstu kopīgo interešu un, var sacīt, drošības garantēšanā. Tāpat tā apliecinājusi, cik nozīmīga tā ir miera nostiprināšanā visā pasaulē.»

Sarunu laikā abas puses izteica dziļu apmierinātību sakarā ar divpusējo attiecību nostiprināšanos un apstiprināja savu gatavību arī turpmāk stiprināt padomju un indiešu draudzību. Kopīgā deklarācija, vienošanās par ekonomiskās un tirdzniecības sadarbības tīklā attīstību, vienošanās

par plānošanas organizāciju sadarbību un citi vizītes laikā parakstītie dokumenti nozīmē jaunu ieguldījumu abu zemju sadarbības pacelšanā vēl augstākā pakāpē.

Attiecībā uz daudzām aktuālām starptautiskām problēmām tika konstatēta abu pušu uzskatu saskaņa. Abas valstis apliecināja savu gatavību arī turpmāk veikt pūles saspilējumā izkliešanai pasaulē, tās izteicās par drudzainās bruņošanās izbeigšanu, par vispārēju un pilnīgu atbrūošanos un Vispasaules atbrūošanos konferences sagatavošanu, par drīzāku un pilnīgu koloniālisma un rasisma palieku likvidēšanu. Sarunās, gluži dabiski, liela uzmanība tika pievērsta stāvoklim Āzijā, tai skaitā miera atjaunošanai Vjetnamā, nepieciešamībai atrisināt Indostānas subkontinenta problēmas sarunu ceļā. «Āzijas pārvēršana par stingra miera, stabilitātes un labas sadarbības kontinentu, pēc abu pušu uzskata, neapšaubāmi veicinās valstu savstarpējo attiecību tīklā normalizēšanos un vispārējā miera nostiprināšanos,» teikts kopīgajā deklarācijā.

Padomju Savienība ir kļuvusi par vienu no lielākajiem Indijas tirdzniecības partneriem. Mūsu zemju ekonomiskā sadarbība saistās ar metalurģiju, smago mašīnbūvi, termoelektrocenāru būvi, ogļu, naftas un dabīgās gāzes iegūvi, lauksaimniecību un daudzām citām nozarēm. Mēs ļoti pazīstam Indijas eksporta preces, kuru sortiments aizvien paplašinās un kuru ievērojamu daļu ražo uzņēmumos, kas celti ar PSRS palīdzību. No 70 rūpniecības objektiem Indijā, kuru būvē piedalās Padomju Savienība, jau stājušies darbā 50. Šodien jau ir runa par tādu sadarbību, kura balstās uz kooperēšanās un darba dalīšanas pamatu un

kura savstarpēji papildina abu zemju ekonomiskos potenciālus.

Biedra L. Brežņeva vizītes rezultātus plaši komentē un augstu vērtē pasaules sabiedriskās apriņķis un prese. Sociālistisko zemju sabiedrība, apsveicot šo vizīti, atzīmē, ka tās rezultātā nostiprināsies tālākas sadarbības iespējas starp divām lielvalstīm, kuras pazīstamas ar savu miera ārpolitiku, ar ieguldījumu mierīgās līdzāspastāvēšanas principu nostiprināšanā starptautiskajā politikā. Buržuāzisko valstu preses orgāni atzīst, ka šai vizītei būs liela nozīme turpmākā stāvokļa attīstībā Āzijas kontinentā. Piemēram, avīze «New York Times» nosauca minēto vizīti par «jaunu miera uzbrukumu ārpolitikā». Progresējošo zemju tautas to novērtēja kā vēl vienu pierādījumu sociālistisko zemju interešu tuvībai ar nacionālās atbrīvošanas kustības, ar jauno valstu nacionālās neatkarības nostiprināšanas ideāliem. «Trešās pasaules» tautu nacionālie un sociālie centieni ir tuvi padomju ārpolitikas mērķiem — pie tāda slēdziena tagad nonāk katrs, kas analizē PSRS konstruktīvo, internacionālo ārpolitiku.

«Biedra L. Brežņeva Indijas vizītes rezultāti pilnīgi atbilst PSKP CK aprīļa Plēnuma izvirzītajam uzdevumam — panākt, lai starptautiskajā stāvoklī sasniegtās labvēlīgās pārmaiņas iegūtu neatgriezenisku raksturu,» teikts PSKP CK Politbiroja, PSRS Augstākās Padomes Prezidijs un PSRS Ministru Padomes lēmumā. Šinī lēmumā vēlreiz apstiprināts, ka «Padomju Savienība ies ceļu, kas nosprausts PSKP XXIV kongresā pieņemtajā Miera programmā. Padomju Savienība arī turpmāk balstīsies uz brālīgo draudzību un sadarbību ar sociālistiskajām valstīm un attīstīs attiecības ar visām mieru mīlošajām valstīm.»

VISU ZEMJU PROLETĀRIEŠI, SAVIENOJĪETIES!

ZVAIGZNE

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS.
IZNĀK KOPŠ 1950. G., DIVAS REIZES MĒ-
NESĪ. Nr. 1 [563]. 1974. G. 5. JANVĀRĪ.
LATVIJAS KP CK IZDEVNIECĪBA RĪGĀ.

SKATS CELTNIECĪBAS NĀKOTNĒ

Celtniecība ir mūždien interesējusi sabiedrību. Rūpniecības darbinieki no celtniekiem ik gadus saņem jaunas rūpnīcas, lauksaimniecības darbinieki — jaunas, modernas fermas. Tālāka transporta un sakaru attīstība nav domājama bez ceļu tīkla un sakaru līniju pilnveidošanas. Mūsdienu zinātnes attīstība saistīta ar ļoti sarežģītu laboratoriju iekārtu izmantošanu un nemitīgu eksperimentālās bāzes paplašināšanu. Katrs mūsu valsts iedzīvotājs ir tieši ieinteresēts celtnieku darba rezultātā — mēs vēlamies saņemt arvien vairāk un labākus jaunus dzīvojamus namus, kultūras, izglītības, veselības aizsardzības, sadzīves un tirdzniecības ēkas.

Celtniecība mūsu valstī attīstās strauji, un tās apjoms šobrīd ir lielāks nekā jebkurā citā pasaules valstī.

Un tomēr pašreizējais celtnieku sniegums mūs neapmierina ne celtniecības apjomu, ne, it īpaši, celtniecības un arhitektūras kvalitātes ziņā. Mēs vēlamies, lai celtniecība attīstās ātrāk un vairāk.

Lai to panāktu, veicami daudzi pasākumi. Svarīgākais no tiem — ieviest celtniecībā visu progresīvo, ko teorija un prakse sniedz pašlaik un ko tā potenciāla sniegt tuvākā un tālākā nākotnē.

Pareizi prognozēt tehnikas progresu celtniecībā tuvākajiem 10 līdz 15 gadiem nav viegli. Sur tur savā programmā varam atpazīt no faktiskā attīstības tempa, šo to varam prognozēt optimistiski un nesasnēgt iecerētos mērķus.

Radīdami celtniecības materiāli tehnisko bāzi, mēs atdevī no tās gūstam krietni vēlāk, — ne tajā pašā gadā, reizēm pat ne tajā pašā piecgadē. Tātad pašlaik radāmie jaunie celtniecības industrijas uzņēmumi būtībā nosaka nozares tehnisko progresu tuvākai vai tālākai nākotnei. No tā ir atkarīgs, kā uzlabosies darba apstākļi pašā celtniecībā, kā samazināsies būvei nepieciešamo materiālu un darba daudzums — tātad arī būvizmaksa, kādi jauni, labāki materiāli un konstrukcijas ienāks celtniecības praksē.

Lai varētu ātrāk, vairāk un labāk būvēt, mūsu republikā, pirmkārt, ievērojami jāceļ darba ražīgums celtniecībā. Domājams, ka pēc piecpadsmit gadiem mēs varēsim strādāt apmēram divreiz ražīgāk nekā šobrīd. Tempu pieaugums pirmām kārtām skars dzīvokļu celtniecību. Kā zināms, mūsu republikā risināma svarīga problēma par iedzīvotāju pārcelšanos no viensētām uz labiekārtotiem lauku ciematiem. Lielī darbi priekšā, lai pakāpeniski likvidētu veco, morāli un fiziski nolietoto dzīvokļu fondu pilsētās un ciematos. Dzīvokļu jautājuma risināšana uzskatāma par vienu no galvenajiem mūsu valsts sociālajiem uzdevumiem, prognozējot celtniecības attīstību. Pašlaik republikā tiek ieviesti jauni dzīvojamu namu tipi. Šajos namos ir labāks telpu plānojums un vairāk ērtību cilvēkiem. Lielākas un parocīgākas kļuvušas virtuves, vannas istabas, dzīvojamās istabas un priekšnami, uzlabojusies dzīvojamu namu arhitektūra.

Vienlaikus saprotam, ka laika ritumā mūsu rociņa un tehniskās iespējas kļūs plašākas un mūs neapmierinās arī šobrīd ieviešamie jaunie dzīvokļu tipi.

Republikas arhitekti jau tagad sāk meklēt risinājumus tiem dzīvokļiem, kurus celsim pēc desmit un piecpadsmit gadiem.

Domājam, ka 1990. gadā apdzīvojamā platība uz katru iedzīvotāju republikā būs apmēram pusotras reizes lielāka nekā pašlaik.

Paredzams, ka celtnieku rīcībā būs vairāk pirmklasīgu apdares materiālu. Pamatoti varam cerēt, ka, jau sākot ar 1980. gadu, jauncelšamajos dzīvokļos gāzes pavadus nomainīs elektriskie pavadī. Tas uzlabos higiēniskos apstākļus un radīs plašākas iespējas virtuves mehanizācijai. Neapšaubāmi palielināsies galveno dzīvojamu telpu platība, bet īpaša uzmanība tiks veltīta dzīvokļa palīgtelpām — tās paplašināsies un kļūs pilnīgākas iekārtojuma ziņā. Nav izslēgts, ka ar laiku katrā dzīvoklī radīsies neliela saimniecības telpa, kurā varēs mazgāt un gludī-

nāt veļu, paveikt sīkus mājsaimniecības remontdarbus utt.

Palielinoties valsts dzīvokļu fondam, izmaiņāsies masveidīgi ceļamā dzīvokļa raksturojums. Ja šobrīd visvairāk ceļam divistabu dzīvokļus, tad pēc gadiem piecpadsmit vairāk ceļsim trīsstabu dzīvokļus. Radīsies arī jauns masveida dzīvokļa tips — sešistabu dzīvoklis.

Lielī darbi gaidāmi skolu celtniecības laukā. Prognozes liecina, ka jau apmēram pēc 10 gadiem mēs varēsim atteikties no mācību procesa vairākās maiņās. Vienlaikus tiks pilnveidota mācību iestāžu materiāli tehniskā bāze. Labākas un plašākas kļūs skolu telpas, it īpaši kultūras pasākumu un sporta vajadzībām. Lai tālāk uzlabotu mācību norisi, nedaudz palielināsies klases telpas platība un samazināsies skolēnu skaits vienā klasē.

Mūsu republika guvusi ievērojamus panākumus veselības aizsardzības jomā. Lai minam kaut vai to, ka ārstu skaita ziņā, attiecīnot to uz iedzīvotāju skaitu, mūsu republika ir vislabāk apgādāta pasaulē. Tomēr mūsu mērķis ir tālāka medicīniskās apkalpes uzlabošana un pilnveidošana. Galvenā vērība tiks veltīta tam, lai šīs īpaši svarīgās iedzīvotāju apkalpes nozares materiāli tehniskā bāze kļūtu mūsdienīgāka. Veselības aizsardzības iestādes tiks pārvietotas uz plašākām telpām, kurās būs iespēja izmantot vismodernāko iekārtu.

Tādējādi katrā tautsaimniecības nozarē, katrs mūsu dzīves virziens gūs atbalsi celtniecības apjomu attīstībā un celtniecības tehniskajā progresā.

Bet, lai nodrošinātu prognozējamās celtniecības tempus, ir nepieciešams pilnveidot celtniecības tehniskos un konstruktīvos risinājumus, kā arī būvdarbu organizāciju.

Pirmkārt, jāpanāk, lai samazinātos celtniecībā izmantojamo materiālu patēriņš, kas novedīs pie būvju pašsvara, transporta izdevumu un darbietilpības samazināšanās. To var veikt, ja virkni plaši izmantotus materiālus nomaina ar vieglākiem un progresīvākiem.

Tā, piemēram, parasto «smago» betonu daudzās vietās nāksies nomainīt ar vieglbetona konstrukcijām, dzelzsbetona konstrukcijām — ar metāla konstrukcijām, tēraudu — ar alumīniju utt. Plašāk sāksim izmantot plastmasas izstrādājumus un efektīvas koka konstrukcijas.

Bet arī tur, kur mēs saglabāsim veco konstruktīvo materiālu, tā izmantošanas efektivitāte pieaugs. Tā metāla konstrukcijās krietni vairāk nekā šobrīd izmantosim caurules, kuras, salīdzinot ar tāda paša šķērsgrīzuma tradicionālo profilzeli, spēj uzņemt lielāku lietderīgo slodzi. Pieejamākas kļūs efektīvās metāla markas, kuras vairāk nekā «parastais» metāls piemērotas īpašiem ekspluatācijas apstākļiem.

Koka konstrukciju izmantošanā plaši ieviesīsim koka līmētās konstrukcijas, koka šķiedru un koka skaidu plātnes, kā arī ūdensizturīgo saplāksni. Par parastu materiālu celtniecībā, sevišķi laukos, kļūs liela izmēra biezas azbestcements plāksnes.

Nav šaubu, ka būvmateriālu un būvkonstrukciju klāsts papildināsies ne tikai ar tagad vēl deficitītiem materiāliem un konstrukcijām, bet arī ar principiāli jauniem, vēl līdz šim nezināmiem materiāliem un konstrukcijām.

Tuvākajos desmit piecpadsmit gados varēsim vērot principiālas izmaiņas celtniecības pārvaldes organizācijā, kur arvien noteiktāk par galveno informācijas vākšanas un apstrādes mehānismu kļūs elektroniskā skaitļošanas tehnika. Tādēļ arī pieņemamie lēmumi celtniecības vadīšanā mazāk būs pakļauti subjektīvu iespaidu ietekmei. Pirmkārt, tas skars celtniecības plānošanas un apgādes sfēras, kuras šobrīd vēl neatbilst straujajam tautsaimniecības un tehniskā progresa attīstības tempam.

Tātad, lai realizētu tuvāko piecpadsmit gadu attīstības prognozes sprāstos mērķus, krietni nāksies uzlabot darbu gan zinātniekiem un projektētājiem, gan celtniekiem un būvmateriālu ražotājiem, gan arī plānotājiem un apgādniekiem.

J. RUBINS,

Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts celtniecības komitejas priekšsēdētājs

LABU CEĻA VĒJU TEV, ŠOFERĪT ...

Tāds brīdis jūsu dzīvē noteikti ir bijis vai arī noteikti būs. Jūs steigāties. Vienalga, uz kurieni — uz vilcienu, uz teātri, uz slimnīcu vai uz satikšanos. Jūsu laika rezervēs izsmeltas, un pēdējais glābiņš — taksometrs. Jā, taksometrs jau sen mums vairs nav luksuss, bet pirmā nepieciešamība. Lūk, jums līdzās apstājas sidrabaina «Volga» ar šaha kvadrātiņiem un Rīgas emblēmu. Jūs strauji atverat durvis, iesēdāties mikstajā sēdekļī, un no šī brīža jums ir tikai vienas rūpes — pēc iespējas ātrāk sasniegt mērķi. Ne vienmēr tādas reizēs jūs ieskatāties pie stūres sēdošā cilvēka sejā un diez vai iegaumēsiet viņa uzvārdu, kas ierakstīts šofera vizītkartē. Bez šaubām, ir zināmi arī izņēmumi, sevišķi tad, ja radies konflikts ar taksometra vadītāju, ja viņš sarunājis jums rupjības. Jā, labos šoferus mēs neievērojam. Tā ir veca patiesība. Par tiem, liekas, nav daudz ko runāt, ko stāstīt — cilvēks godīgi dara savu darbu. Tā arī jābūt!

Tas viss liekas pareizi, un pasažiera viedokļa raugoties. Bet savā darba vietā, savā kolektīvā ir ne mazums kritēriju, kas atšķir labu darbinieku no slihta, pirmrindnieku no atpalcēja, godīgu no ierāvēja un īstu lietpratēju no avārijū «meistara».

Avārijas un darbs bez avārijām. Lūk, viena robežlīnija šofera uzvedībā.

Tās vienā pusē — tie, kas spēj strādāt bez avārijām, otrajā — tie, kuri to nespēj. Norobežojums ir pilnīgi noteikts, viduslīnijas šeit nav un nevar būt. Rīgas taksometru parkā, piemēram, strādā 2200 šoferu un tikai 300 apbalvoti ar krūšu nozīmi «Par darbu bez avārijām». LPSR Autotransporta un šoseju ministrija aicināja šoferus sacensties par goda nosaukumu «Automobiļu bezavāriju vadīšanas meistars». Tā bezavāriju darbā ir jauna, augstāka pakāpe, kuru var sasniegt tikai tie šoferi, kuri spējusi nobraukt ar savām automašīnām vienu miljonu kilometru, neizdarot nevienu satiksmes noteikumu pārkāpumu. Izrādījās, ka pārvarēt šo robežlīniju no daudzajiem tūkstošiem šoferu, kuri strādā ministrijas uzņēmumos, spējuši tikai 23 cilvēki, bet jau minētajā Rīgas taksometru parkā — tikai divi (2 no 2200!). Tie ir Antons Tjažkosila un Aleksandra Prane.

Sieviete?

Strīds par to, vai taksometra vadītāja profesija ir vai nav sievietei piemērota, nav nekāds jauns. Pirms dažiem gadiem 26

jaunietes Autotransporta un šoseju ministrijas mācību kombinātā ieguva autotransporta vadītāja tiesības. Viņas speciāli gatavoja darbam Rīgas taksometru parkā. Lai atvieglotu jaunā aroda apgušanu, darba laikā uz līnijas viņām blakus mašīnā sēdēja speciāli instruktori. Likās, ir darīts viss, lai jaunietēm darbs labi veiktos. Nelīdzēja. Sodien var saskaitīt uz vienas rokas pirkstiem, cik no viņām palikušas uzticīgas taksometra vadītāja amatam. Lai gan sieviete pie taksometra stūres Rīgas taksometru parkā nav retums. Viņu ir 40. Daudzas no viņām — darba veterānes, pirmrindnieces, cilvēki, kurus šeit pazīst un ciena. Lūk, Lūcija Biduļa parkā strādā jau 18 gadus, Marija Gorjunova — 10, Jevdokija Leonova, kura strādā vienā ekipāžā ar savu vīru, — 9 gadus. Bet pati pirmā sieviete, kas Rīgā iededzināja taksometra zaļo uguni, ir mana stāsta varone Aleksandra Prane jeb Sura, kā viņu tagad, pēc 22 gadu kopēja darba parkā, vienkārši un draudzīgi sauc darbabiedri. Bet kopējais šofera darba stāžs Aleksandrai Pranei ir 28 gadi.

Mēs iepazīnāties pēc tam, kad Aleksandrai Pranei bija piešķirts Automobiļu bezavāriju vadīšanas meistares goda nosaukums. Taksometra vadītāja izrādījās slaida, stalta sieviete, gaišbrūniem matiem un smaidošām acīm.

Uzdevu Aleksandrai Pranei tradicionālo jautājumu: «Kā jūs kļuvāt par šoferi?»

— Pienākuma aicināta, — pa pusei nopietni, pa pusei jokojot, viņa atbildēja. Bija 1945. gada aprīlis. Padomju karaspēks sāka izšķirošo kauju ar hitleriešiem. Karadarbība noritēja jau Berlīnes pievartē. Tajās dienās tālajā Arhangeļskā uz Kara komisariātu aicināja meitenes — komjaunietes un jautāja, kuras vēlas brīvprātīgi doties uz fronti kā automobiļu vadītājas.

— Es toreiz biju aktīva komjauniete, — atceras Aleksandra Prane, — un jutu, ka nedrīkstu palikt malā. Man noteikti bija jāseko šim aicinājumam. Reizē ar citām meitenēm pacēlu roku. Un tā mans liktenis bija izlemts.

Pēc šoferu kursu beigšanas Aleksandra Prane nosūtīja uz Rīgu. Šeit, armijas autotransporta vienībā, viņai pasniedza autovadītājas tiesības. Bet nokļūt frontē tā arī neizdevās. Karš beidzās. Sākās mierīgas dzīves ikdienas rūpes. Miera darbi gaidīt gaidīja šofera rokas. Plaši izvērtās sagrautās Rīgas atjaunošanas un

reizē arī jauncelsmes darbi. Šofere Aleksandra Prane, strādājama ar automobili pašizgāzēju, piegādāja jaunceltnēm būvmateriālus. Uz visu mūžu atmiņā saglabāja Komjaunatnes krastmaļas izbūvi. Aleksandra Prane šeit bija savs cilvēks. Viņas pašizgāzējs veda šurp zemi, akmeņus, šķembas, visu, ko prasīja celtnieki. Kam bija laika domāt par atpūtu? Toties tagad, ar bērniem vai draugu pulkā ejot pa krastmaļu, šofere ne bez lepnuma atceras, ka šeit pieliktas arī viņas pūles. Bija laiks, kad autovadītāja Prane strādāja arī uz kravas automašīnas — piegādāja veikalim maizi vai citus produktus. Taču sirdi viņa vienmēr klusi sapņoja par taksometru.

Kas viņu šeit vilināja?

— Sis darbs ir dzīvs, interesants. Vienmēr saistīts ar ļaudīm, — saka Aleksandra Prane. Cik daudz interesantu notikumu, atgadījumu ar dažādiem cilvēkiem glabā taksometra vadītājas — veterānes atmiņu kamols. Lūk, viens no tiem. Varbūt viens no visparastākajiem, ikdienišķs. Tāpat — vēls rudens vakars... Kādā no jaunajiem dzīvojamajiem masīviem mašīnu aptur virietis.

— Kurp brauksim? — vaicā šofere.

— Dodiet padomu, kurp.

— Kas tad nu?!

Izrādījās, ka mašīnā iesēdies laimīgs tēvs. Viņam tikko kā zvanījuši no dzemdību nama un paziņojuši, ka sieva dzemdējusi dēlu. Gaišmatainu, zilacainu puīšeli. Un steidzīgi vajadzīgi ziedi. Visiem, visiem — sievai, māsiņai, ārstēm, sievasmātei! Bet kur tos naktī ņemt?

Taksometra vadītāja un pasažieris noturēja «ražošanas apspriedi» un secināja, ka palīdzību var meklēt vienīgi Botāniskajā dārzā...

— Milu cilvēkus, — saka Aleksandra Prane. — Kopā ar viņiem jutos labi. Arī pēc rakstura esmu iecietīga. Ja arī gadās kāds pārpratums, saku sev: «Sura, mieru, tikai mieru.» Un viss nokārtojās, ar pasažieri šķiramies kā labi draugi.

— Bet gadās, protams, arī citādi. Reiz vakarā pie taksometru stāvvietas pienāca trīs puīši. Iereibuši. Taksometru šoferi atteicās viņus vest. Pranei, kā jau sievietei, kļuva viņu zēli. Jautri zēni, ar ģitārām. Reiss beidzās ar to, ka pēc aizvešanas uz Mežaparku «puīšļi» samaksas vietā viņu piekāva. Tā bija rūgta mācība. Ne velti taksometra vadītāja darba noteikumus ierakstīti, ka piedzērušam nav vietas taksometrā.

Tāpat — «pārkāpums»?!

Mūsu saruna beidzot pievēršas pašam galvenajam — vai lielā pilsētā šoferis var strādāt bez avārijām, bez satiksmes negadījumiem?

Statistiski saskaitījuši, ka 40—70 procentu avāriju notiek transporta līdzekļa vadītāja kļūdas rezultātā, noguruma un līdz ar to pavājinātas uzmanības dēļ. Bet kā gan lai nenogurst, kad intensīvas pilsētas ielu satiksmes apstākļos viena stunda pie stūres līdzinās vairākām fiziskā darba stundām rūpnīcā. Nejausības gaida šoferi uz katra stūra. Šoferis ik sekundi, pēc zinātnieku atzinuma, izpildot desmit dažāda veida operācijas, ik sekundi izdarot vismaz divus novērojumus un minūti veicot no 30 līdz 120 kustību, kurās darbojas acis, rokas un kājas. Un katrās divās brauciena stundās viņš vismaz reizi nokļūst kritiskā situācijā. Paskaitīsim arī mēs. Katrs rīdzinieks zina, ko nozīmē vadīt automašīnu Rīgas vecpilsētas ieliņu mudžeklī. Bet taksometra šoferis dienā pa Rīgas ielām un ieliņām nobrauc apmēram 250 km. Gadā 50 000—60 000 km. Lai spidometrs noškaitītu miljonu kilometru, pie taksometra stūres jānostrādā 17—18 gadu! Tādos apstākļos — cik operāciju, cik kopēju darbību ar citiem satiksmes dalībniekiem, cik reizes bijuši kritiski brīži Aleksandras Pranes 22 darba gados, palīgā droši vien jāsauca elektroniskā skaitļojamā mašīna. Bet, kad jautāju b. Pranei, kā viņa pratusi mūsu pilsētas satiksmes burzmā nostrādāt visus šos gadus bez avārijām, bez satiksmes negadījumiem, viņa atbild: «Ziniet, vienkārši palaimējās.»

Palaimējās. Ir veca patiesība, ka laimējas tikai stiprajiem. Tāds ir dzīves likums. Būt stipram — tas taksometra vadītājam nozīmē zināt un stingri ievērot satiksmes noteikumus, būt uzmanīgam pie stūres, veikt savu darbu ar lielu atbildības sajūtu. Īstam taksistam tas viss «legālies asinīs».

— Bet kādas īpašības nepieciešamas īstam taksistam? Rīgas taksometru parkā uz šo jautājumu atbildēja, ka īstam taksometra vadītājam jābūt cilvēkam ar skaidru prātu, stipriem nerviem un godīgām rokām...

Visas šīs īpašības piemīt Aleksandrai Pranei. Lūk, kāpēc šķiroties gribas viņai novēlēt:

«Labu ceļa vēju Tev, šoferīt...»

J. MĀLERS

viņa labākā loma

LOLITAS ZIKMANES zīm.

Pārpilnajā kafejnīcā Tālis Akmeņkalns nekautrēdamies skatījās pēc vietām, līdz kāds pāritis neizturēja un pameta gluži labas pozīcijas stūrīti pie loga, no kura redzams Bastejkalns ar krītošām rudens lapām. Aiziedama meitene veltīja koķetu skatienu un sacīja:

— Par to mums pienāktos biļete uz nākamo pirmizrādi.

— Ar lielāko prieku un katrā laikā! — Tālis atsaucās lielpilsētas donžuāna tonī. — Lūdzu, atstiet vizītkarti!

Caur durvju stiklu bija redzams, ka puisis ņēmas meiteni strostēt un viņa uzmeta lūpu.

Tālis vēlēja atnest tikai vienu konjaku.

— Man šovakar izrāde, — viņš atrunājās.

— Kopš kura laika tev darbs traucē izpriecās? — es atļāvos pajokot, ar veca drauga tiesībām lietodams viņa paša teicienu. Visiem ir zināms, ka aktieris Tālis Akmeņkalns kādreiz dzēra, tagad vairs nedzer un necieš nekādus mājienu vai jokus par šo tematu. Tālis Akmeņkalns ir vismaz tik svarīga persona sabiedrībā, ka var panākt, lai viņam nesacītu acīs to, ko var izrunāt aiz muguras. Manuprāt, tā ir visai pārliecinoša sasniegumu mēraukla; tiklīdz cilvēkam neko vairs nesaka acīs, bet aiz muguras, viņš var būt apmierināts ar dzīvīgo iegūto stāvokli.

— Paklau, vai es varu uz tevi palauties kā uz īstu draugu? — Tālis negaidot ieprasījās. Tas iznāca gluži kā puiku dienās un tikpat patētiski.

— Dieva vārds, līdz kapa malai! — es nevilus nobēru. Un man nemaz nenāca smieklis.

Likās, Tālis meklē vārdus.

— Redzi, — viņš sacīja, — redzi... Man ienāca prātā... ko tu vispār šovakar dari?

— Mmm... — es domās revidēju savas vakara stundas, it kā būtu cerība tajās atrast ko valstiski svarīgu vai interesantu. Skaidrs, ka Tālim šis vakars no manis vajadzīgs.

— Tieši šovakar esmu brīvs.

— Vai tu negribi atnākt uz teātri? — Tālis piedāvāja, skatīdamies kafijas tasē. Es jutos vilies. Vai viņš domā, ka esmu tāds tumsonis, kas uz teātri neiet? Es atturīgi sacīju:

— Var jau, kāpēc ne. Ko tad šovakar rāda?

Tālis maisīja kafiju un cītīgi raudzījās tasē, lai nepāršakstītu pāri.

— Tu pasēdēsi ložā... — viņš sacīja. — Tā ir laba loža, pirmā rinda.

Izskanēja gandrīz vai tā, it kā ar šo ložu man būtu uzsmaidījusi negaidīta laime. Vai tik viņš nedomā, ka parasti es sēžu galerijā? Vispār viņš kļuvis jocīgs — neskatās acīs, minstinās. Naudu tak viņam nevajag? Nupat filmā bija liela loma... Bet varbūt tomēr vajag? Kā mēdz teikt: katram pēc vajadzībām.

— Tāli, draugs... — es iesāku apdomīgā sirsnībā. Varbūt viņš dzīvo tajā maldīgajā pārliecībā, ka bankas kasierim ir pie rokas arī kāds personisks seiņš?

Tālis strauji pacēla savu sprogaino galvu, glu-

ži kā pavasara jērs, badīt gribēdams. Šis spītīgais, ašais galvas uzrāviens man pazīstams kopš jaukās bērnības: cik tēva siksnas stiepienu pa miksto vietu, tik sakosto zobu šņirkstienu un lepnu galvas atmetienu. «Tā nenāk asaras,» Tālis, bikšeles pogādams, drebošā balsī man vēlāk mācīja un tūlīt pat sāka svilpot, lai pierādītu, ka rūpja vara nespēj iedragāt viņa personības neatkarību. Bet pēc tam viņš parasti nerādījās acīs veselu nedēļu — viņš man nepiedeva, ka esmu redzējis viņa pazemojumu.

Šolaik tas žests Tālim lieti noder, tēlojot mūsdienā jaunus varoņus: iedomāti ragi nikni dur pretiniekam, kam no tā ne silts, ne auksts.

Tāja Akmeņkalna skatiens caur pieri man likās diezgan drūms.

— Es tevi iepazīstināšu ar meiteni, kuru es domāju precēt, — viņš pēkšņi sacīja kā piedraudēdams un sabozies gaidīja, kā nu es reaģēšu.

Pirmā doma, dabiski, man bija par to, ka Tālis ir precējies. Bet, tā kā viņam šis fakts ir zināms ne sliktāk kā man, tad noriju pirmo iebildi. Tālāk. Tātad viņš ir iemilējies. Nu, manās acīs galvenais jautājums nav par iemilēšanos. Iemilēties var, cik tūk. Jautājums: vai var šķirties no vecās sievas?

— Atvaino manu siko izbrīnu, — es tomēr sacīju, — bet tas nāca mazliet negaidīti... Tu taču esi precējies! (Tālis pavīpsnāja). Tava sieva, turklāt jau otrā, ir desmit gadus jaunāka par tevi. Viņa ir skaista, eleganta, gudra, nu — vismaz izglītota, viņa strādā, tātad zināmā mērā ir perso-

nība, cilvēks pats par sevi, kuru var cienīt... Protams, neviens nav pilnība, bet tieši tāpēc... Saki, ko tev vēl vajag?

Mans draugs greizi smīnēja.

— Tur jau tā neļaieme, ka viņa ir izglītota, — Tālis sacīja. — Tu esi grāmatvedis. Saki, vai tu varētu gulēt kopā ar savu revidenti?

— Tas ir izslēgts. Viņš ir virietis.

Tālis uzvaroši, taču sīvi smējās.

— Tam nav nozīmes. Revidents ir bezdzimuma persona. Saki, vai tu to varētu?... Ar tādu, kas vienas noklīdušas kapeikas dēļ var tevi dienām ilgi trenkāt pa debeta un kredita ailēm, līdz tev sāktu rēgoties restes? Vienas kapeikas dēļ. Pado-mā jē! Pirms nedēļas viņa pie brokastu kafijas man saka visai mīļi, ar apburošu viszinības vieglumu, kas mums tik ļoti viņās patiek no sākuma un kas var novest līdz trakumam vēlāk... Tātad viņa saka: Tālīt, dārgais, kā būtu, ja tu desmitajā ainā, izrunājot frāzi: «Ak, pārāk vēlu es visu esmu sapratis!», mazliet ilgāk pauzētu pirms nākamā teikuma: «Bet atziņa ir mana traģēdija!» Mēģinājuma laikā viņa zvana uz teātri: «Nu, vai pauzējī?» — «Nē, nepauzēju.» — «Kādēļ, ja drikstu zināt?» — «Tādēļ, ka es neuzskatu to par vajadzīgu.» — «Vai tev nešķiet, dārgais, ka tu vari arī maldīties?» Vakarā viņa pielavījusies režisoram un likusi manīt, ka pēc viņas domām... Nākamajā rītā režisors miglaini izrunājas, ka viņam laikam vajadzēsot iet sunus sist, tagad jau aktieru sievas varot viņu aizstāt. Bet, tiklīdz avīzē parādās recenzija, kur man mazliet paplūkā spalvas, tad vispār ir šausmas! Izrādās, viņa to visu jau zinājusi, paredzējusi, un ja vien es būtu viņai klausījies...

— Viņa ar sirdi un dvēseli dzīvo līdzī tuavam darbam. Cits priecātos, — es vārgi sacīju, nebūdam par to īsti pārliecināts. Tomēr neizskatītos glīti, ja divi vīrieši aizmuguriski uzbruktu vienai sievietei.

— Teātris viņas sabojā, — Tālis Akmenkalns sacīja. — Viņas vairs nav sievas. Viņas vairs neprot uztraukties par piedegušām pankūkām, jo nu, raugi, viņu prātus nodarbina lielākas problēmas. Tagad viņa ir kļuvušas par recenzentēm, mākslas vēsturniecēm, avīžu redaktorēm, jā, pat par lugu autorēm, jo viņas var kurā katrā brīdī pateikt, kā to un to vietu vajadzējais īsti dramatiski savīt, panākt kulmināciju un tad atrisināt... O, vecā Eshila drāmas tehniku viņas pārzina kā savu manikīra kārbīņu, bet, kas attiecas uz jaunlaiku lugām... nu, tās rakstīt vispār neesot māksla: nem tik gabaliņus no dzīves, pieber klāt klorītus personāžus un, lai tas cepums turētos kopā, izjauc cauri uzputotus zemtekstus. Nu, vai arī tevī jau nesāk digt aicinājums izteikt sevi dramaturģijā?

Tālis griezīgi un nikni smējās.

— Aptuveni es tevi saprotu, veco zēn! — es šaubīdāties sacīju. — Un tomēr tavš stāsts man liekas par divdesmit procentiem pārspīlēts.

— Pārspīlēts? — viņš sašutis izsauca. — Man vajadzētu tev aizņņaugt rikli, tad varbūt tu piecās minūtēs izjustu to elpas trūkumu, kāds man bijis jāpārdzīvo piecus gadus. Tu domā, es varēju kādu svētdienu pasēdēt ar makšķeri upmalā, atlaist kaklasaiti, nervus un skatīties, kā lidinās tauriņi? Tas man izdevās tikai tad, kad pazudu viens, iekritu kā akmens akā, kamēr mana mīļā pa to laiku apzvanīja slimnīcas un morgu.

— Tev vajadzēja viņu ņemt līdzi, — es pamācīju.

— Ģeniāla ideja! Kā man tas nebija ienācis prātā? — Tālis nirdza. — Feju neilona jakā, kuras krāsa pieskaņota manam makšķerkātam. Vari būt drošs, ka viņa vienmēr iesaiņos līdzi mašīnā kādu pārti intelektuāļu un izvilks tos ārā pie ugunsкура, lai dabas pirmatnībā tie nelautu atdzist cēļajai domas ugunij un aizkavētu man kļūt par mērķaķi. Iedomājies šīs kompānijas, kas rīj šašliku ar šampaniēti un sprīžu, vai režisors Lērums ir spējīgs izlasīt Hamletu savā personiskā skatījumā vai nav spējīgs, vai Gūguma jaunā luga var pretendēt uz intelektuālo drāmu vai nevar pretendēt un vai mani tomēr nav apgājuši, nedot lomu jaunākajā iestudējumā, un kura pirksts tas nu būtu... — Cst! — es klusināju, jo Tālis bija iekarsies un ļaudis sāka uz mums skatīties. Tālis pieliecās tuvāk un čukstēja:

— Man bija jāšķiras! Vai nu no viņas, vai no teātra.

Šī dilemma man izklausījās pārspīlēta, un es piekasīgi sacīju:

— Un tā kā no teātra šķirties tu netaisījies...

— Laikam gan, — Tālis atzinās kā lielā vājībā. — Bet tici man, es pats to skaidri nezinaju. Jo dilemma būtībā bija vienkārša līdz vulgaritātei. Es sev ļāvu: bez kā es nevarēju iztikt — bez teātra vai bez sievietes? Man jau trīsdesmit asto-

ņi gadi, bērnu nav, bet vēl var būt; man riebjas viesnīcas atmosfēra — ja es vispār varētu pakārties, tad tas notiktu viesnīcā. Vārdu sakot, es sevi atklāju mietpilsoni, ja par tādu var saukt cilvēku, kurš augsti vērtē mājas pavarda omulību. Bez tā es nevaru iztikt. Esmu jau mēģinājis. Nekas neiznāk. Tātad atlika vienīgi...

Viņš enerģiski novilkā gaisā lielu krustu, it kā pārsvitrodams kaut ko. Varbūt viņš mani šovakar aicina uz savu skatuves «gulbja dziesmu»?

— Pa! — Es tomēr atpapos. — Bet tu taču gribēji mani iepazīstināt ar... ar...

— Ar viņu. Ar Laumu. — Tālis to pasacīja, smaidot saldi kā uz pastkartes.

— Redzi, draudzīn, — viņš maigi skaidroja, — manos prātojumos, kā to vēlāk sapratu, bija ieviesusies kļūda. Es gan biju nācis pie visai cilvēcis-ka un tāpēc diez vai nosodāma slēdziena par sievietes neaizstājamo vietu manā dzīvē, taču nebiju spējis izvairīties no zināmas uzskatu šaurības par pašu sievieti kā tādu. Visriņķī es redzēju apmēram vienādas sievietes — izglītotas, elegantas un citādi cildināmas sabiedrības dāmas, kas mirdz kā slīpēti briljanti. Tādēļ jau pašā sākumā es pamatoti apšaubīju domu par šķiršanos. Kāda nozīme variantiem, ja būtība nemainās? Tad jau labāk vecais, zināmais variants, nevis jaunš, nezināms...

— Un tomēr, cik mans prāts spēj saprast, tu esi saņēmis dūšu un meties preti nezināmajam, — es vēsi aizrādīju. Tāļa apcere par variantiem mani diez kā neiedvesmoja. Negribot izlida doma: ja nu arī tu, nabaga grāmatvedi, kas valkā satīna uzročus virs ēlāna piedurknēm un svētdienās brauc izklaidēties uz zoologisko dārzu, kādai esi tikai ertākais variants?...

— Nemainās variants, — Tālis sacīja. — Mainās būtība.

Es pacietīgi gaidīju, kad priekšskars vērsies plašāk.

— Tev ne sapņos nenāks, — Tālis iesāka, — kā mēs ar Laumu iepazīsimies. Iedomājies: brauc pa lauku ceļu preti meitene... nē, vispirms iedomājies tā: sadudzis, kā uz lietu, rāms vasaras rīts. Sudrabpelekas Kalnrozes krāsas. Un kaut kur jābūt arī viņa neiztrūkstojamajam sarkanajam triepienam... nebaidies, tas būs. Bet pa ceļu, mīkstos putekļus kuldams, soļo virs, kas šajā brīdī jūtas brīvs kā jauneklis. Preti brauc meitene sarkanā lakatiņā, plīvo kā magones zieds. Es svilpodams soļoju uz ezeru. Makšķeres pār plecu, lielie zābaki kājās. Meitene brauc garām, un es jūtu, ka viņa mani noskatās. Te uzreiz nošņirkst zobrati, nojūk putekļi, meiča sagriež riteni šķērsām priekšā ceļam, skatās nikni uz manām makšķerēm un saka: «Bērziņamma raudādama gaida pie slimās govs, bet jūs, kā rādās, ejat uz upīti...»

Es tūlīt nojautu, ka te ir kāds pārprātums. Skatos uz meiteni — īsta lauku skaistule, brūniem stilbiem, baltiem matiem, zilpelēkām acīm. Ja kaut ko tādu izdotos uzgleznot, to varētu nosaukt par «Vasaras rītu».

Es, dabiski, blenžu viņā un smaidu, bet viņu tas sakaitina vēl vairāk. «Un jūs vēl smeļaties,» viņa sašutusi saka. «Lieciet savas makšķeres zemē un tūlīt brauciet man līdzi.» — «Ar lielāko prieku,» atbildu, «tikai baidos, ka govij no tā nebūs nekāda labuma.» Meitene sāk kaut ko atpapt, nosarkst, uzreiz zaudē visu savu brašumu. «Vai tad jūs neesat mūsu jaunais veterinārārsts?» — «Diemžēl nē, bet es vēl varu iemācīties...» — «Kur tad esmu jūs redzējusi?» meitene brīnās. «Es noteikti esmu jūs redzējusi.»

Tu nevari iedomāties, cik man bija patīkami konstatēt šādu atpalcību kultūras dzīves jomā. «Kinoekrānūs» viņa nelasa, skaidrs, aktieru bildītes nekā. Neticami, vai ne? Mūsdienās tik gudru meiteni reti var sastapt. Nu, ko tu saki?

— Skatoties tevī, man rodas aizdomas, ka viņai nebija lemts šo šķīsto neziņu ilgi saglabāt.

Tālis pablēnza aizdomīgi.

— Kā tu to domā? — viņš apvaicājās.

Galū galā — kas man par daļu. Es samierinoši sacīju:

— Labi, vecais. Plāj tālāk!

Viņš norija ignumu. Viņam bija vajadzība izteikties.

— Viņa aiz apvainojuma gandrīz raudāja, kad uzzināja patiesību. Mēs bijām pavadījuši tikai divus jaukus vakarus ezermalā pie ugunsкура, kad labi ļaudis pasteidzās viņai atvērt acīs. Es nezīnu, kas mani glāba. Laikam tas, ka es viņā nojautu eņģeli un izturējos kā svētais. Taču, no otras puses, tas man uzlika pienākumus. Īslaicīgs flirts bija izslēgts. Es zvērēju, ka tas viss ir nopietni, kaut kas tāds pirmo reizi manā mūžā. Vai tu vari iedomāties, ka atrodas gudra meitene, kas tam svēti notic? Meitene, kuru nav sagrauzis ci-

nisma tārps. Meitene, kas nav vizinoša kā vecmāte. Aprbrinojami vesela personība. Tira kā rīta gaisis un tieša kā bulta. Pat grēks domāt, ka viņa varētu ielaisties kaut kādos kompromisos, iztikt ar pusi vai daļu... Un, vai tu vari iedomāties, es slavēju debesis, ka viņa ir tāda. Mīkstmiesim, kāds esmu es, atkrit jebkura svārstīšanās un lai-pošana. Var būt tikai viens ceļš. Divu nav.

Skaidrs, ka Tālis ir ne vien iemilējis, bet nokļuvis arī kādas savas domas varā — domas par vienīgo viņam piemēroto būtni, savu pretstatu, kurā viņš varētu atvieldzēties kā pārķaitēta saule vēsā avotā, aprimt kā vētra dziļā ielejā. Vai viņš nealojas?

— Vai tev nav ienācis prātā, ka, nonākusi tavas vides iespaidā, viņa varētu tikt pakļauta pārmaiņām?

Tālis dedzīgi pretojās.

— Tādus niekus var runāt, kamēr viņu nepazīst. Bet šovakar tu viņu ieraudzīsi. Un uz vietas tu noprātīsi, ka viņas monolīto, harmonisko būtni neapdraud šīs nervozās, saraustītās pasaules pretrunas un problēmu jezga, šīs mūžīgās analīzes un sintēzes, pārsmalcinātība jūtās un nevari-ba spriedumos. Pār viņu valda tikai dažas vienkāršas patiesības, bet tās ir lielas patiesības!

— Vēl tikai viens, ja drikstu jautāt: kas viņa ir? Es domāju profesiju... tā apmēram.

Tālis pavipsnāja.

— Bankai jāsniedz precīzas ziņas, nevis apmēram. Viņa ir dārzniecība. Audzē kāpostus un sapņo par rozēm. Vai jūti? Te slēpjas personības augšanas iespējas, tāpat viņa pilnīgi ietilpst mūsu cienījamā laikabiedra portreta rāmī. Kaut, pie joda, viņa varētu arī nekur neietilpt, un nevienam par to nebūtu nekādas daļas!

Ko viņš tik traki spurojas? Neviens viņam neko negrasās atņemt. Norimies viņš sacīja:

— Bet tev, draugs, es gribēju palūgt mazu pakalpojumu — pasēdi ar Laumu šovakar ložā. Lai viņa nejostos vientuļa... Un lai neviena nepiederoša persona nepieķūtu viņai klāt.

Tad tāpēc man kā ķēniņdēlam atvēl ložu. Viņš zina, ka pie manis viss būs noguldīts droši kā seifā.

— Esi bez raizēm, — es aizkustināts teicu, — viss būs «ol rait!»

— Uz šo vakaru es lieku lielas cerības, — Tālis atzinās. — Es viņai gribu parādīt savu labāko lomu. Viņai tomēr jāsaprot, kas es esmu. Khm... — viņš nokauņējās un pašķīleja uz mani. — Es gribēju teikt, viņai jāsak iestujies manā pasaulē. Viņai jāsaprot, ka manā darbā vajadzīgs viņas atbalsts, mīlestība un gādība. Lai mājās es varētu mierīgi atlaisties uz divāna, lai pat tuvumā nebūtu avizes ar recenzijām, lai mans mazais puika ar tām noslaucītu dibenu.

— Nu jā, — Tālis nolaida vienu toni zemāk, — puikas vēl nav, bet būs. Cik tev ir mantinieku?

Skaisti, kā šādā brīdī viņš atcerējās arī mani.

— Divi, — es lepnī sacīju. — Un abi puikas.

— Ej nu? — Tālis skaudīgi brīnījās. Man bija gluži jauki izjust savu pārākumu. Līdz šim brīdim es gan nezinaju, ka divi puikas ir mans pārākums.

— Ko tu šovakar spēlēsi? — savukārt es painēresējos.

— Tartifu. Vai esi redzējis?

— Vēl ne, — atzinos, neērti juzdamies... Tartifs... Vispār dzirdēts... Tartifs un Moljērs — jā gan, tas ir droši. Kas skolas gados iemācīts, to tik viegli nevar no galvas izsist laukā. Izrādās, viss galvenais pamats cilvēka inteliģencei likts trīspadsmit gadu vecumā. Ja tad esi turējies ausis vaļā, vēlāk dzīvē vairs nav jāsarst.

— Tartifs... — es riskēju ienirt dziļāk, — šis klasiskais liekulis... baidos, vai tas ir tavs ampluā?

Viņam tomēr jāzina, ka bērniībā sev izvēlējis cienīgu draugu.

Tālis atdzīvojās. Par laimi, viņš neapvainojās, ka neesmu vēl aizskrējis uz viņa jaunāko gabalu.

— Interesanti, ko tu teiksi. — Viņam tagad gribējās runāt par savu Tartifu. — Vai recenziju lasīji? Tā bija spīdoša. Un rakstīja tāds vecis, kas bieži man uzdod sutu... Apsākums, sevis spēlēšana... eh, gudri vārdi, bet lai viņš pats pamēģina rakstīt nevis no sevis, bet no kāda cita, ko? Tad redzēs, vai iznāks.

— Saproti, — Tālis sacīja, — visām līdzsīnējām lomām es varēju atrast kādu pamatu arī sevi. Mīlestība, nāids, skaudība, cēlsirdība, pašai-līdzība, nenovīdība — ar visām šīm izjūtām mēs ikvienam esam pazīstami, jautājums tikai — cik lielā mērā tās valda pār mums. Bet tāds tips kā Tartifs — tas ir kā pretīgs rūpulis. Tu nevari iedomāties, kā es nomocījos, lai ielistu viņa adā. Nevārēju atrast nekādus pieturas punktus. Mēģinu — bet iznāk kaut kāds nelieša stereotips,

pāts jūtu, ka visu esmu savācis kopā no kaut kā jau redzēta, noskatīta...

Tālis aplūsa un iegrima domās. Klusēju arī es. Cerībā vēl ko sagaidīt. Parasti viņš nerunā par savu aktiera darbu. Kauns pat kādam sacīt — bērības draugs ir slavens aktieris, bet es nekā nezinu par to, kā viņš strādā, kā dabū gatavas savas lomas. Ja nu vienīgi izdodas kādā žurnāla rakstā izlasīt.

— Un kā tad tomēr?...

Tālis laimīgi iesmējās.

— Vispār tas ir vienureizējs gadījums manā praksē. Es atklāju pavisam jaunu piegājienu. Bet lai tu saprastu... Mēģini iedomāties: ko dara aktieris, kam jānotēlo pamatīgs nelietis? Dabiski — viņš nežēlo krāsas, lai to velnu nomāvētu, cik vien var melnāku. Vai tu saproti? Es drebeju nepacietībā publikas priekšā tam kretinam jo ātrāk noraut svētāja masku. Bet tas izrādījās aplami. Padomā pats: kurš cilvēks cenšas citiem parādīt savu nelietību? Tieši otrādi — ikviens cenšas to slēpt. Jūti, kur ir tas āķis? Lai varētu izrādīties labāks, īstenībā jābūt sliktam. Dzīvē tas katram draņķim iznāk ideāli dabiski, bet uz skatuves... man vajadzēja uzreiz it kā spēlēt divas lomas. Tēlot nelietī, kas tēlo svētuli. Smalka spēle, vari ticēt. Un tā es piekļuvu šai lomai pavisam no otras puses. Bet dažām raksturīgām nišēm izraku vienu burvīgu prototipīnu. Tas gan ir tikai silks breksītis, salīdzinot ar lielo Tartifu, bet zināmu personisku šarmu viņam nevar noliegt. Galvenais, ka Tartifs iznāca gauži mūsdienīgs, ko arī vajadzēja pierādīt.

— Zini, es ar šo lomu mazdruscīn lepojos, — Tālis atzinās. Es viņam to labprāt novēlēju.

Vai gan jāteic, ka, neraugoties uz mana uzdevuma divainību un nepiemērotību manam raksturam, vakarā uz teātri devos uzposies kā līgavainis. Es necerēju ieraudzīt patiesi neredzētu skaistuli, jo zinu, ka nekas uz pasaules nav tik neapreķināms kā Amors, kas nolaižas, pats nezin kur un kāpēc. Kas Tālim atklājies neatvairāmā burvībā, man var palikt slēpts. Un tomēr es biju saintrīgēts.

Tālis un Lauma mani jau gaidīja pie durvīm. Sasveicinoties biju stīvs kā koks, jo pārāk centos atstāt veca paņiņas brīvo, nepiespiesto iespaidu. Pietika viena skatiena, lai manītu, ka viņa tiešām ir glīta. Vienkāršs mētelītis, tumša kleita ar baltu mežģiņu apkaklīti — viss tieši tā, lai uzsvērtu, ka jaunībai nevajag krāšņu lupatu. Otrais skatniens atklāja, ka īpaši bīstams ir viņas acis, lai gan tās bija dzidras kā Alauksta ūdens. Kad viņa vēriņi paskatījās, zilo acu dzidrums vairs nebija krāsa, bet izteiksme. Vairbūt tieši tas pievilcīš Tāli?

Tālis bija pavisam citāds nekā pirmīt kafejnīcā. Galva cēli atnesta, viņainie mati plīvo, kustības vieglas un drošas kā lauvam, kas pārliecināts par savu spēku. Viņš grib atstāt iespaidu! Viņa to redzējusi tikai upmalā ar maksšķerkātu un vecās biksēs. Pienācis brīdis parādīt, kas viņš ir!

Viņa turējās mazliet atstatu, pussoli iepakal, pusvārdu parādā, pussmaidu lūpās. Viņš sanēma meitenes roku un gribēja to paturēt pusmirkli ilgāk, viņa to atvilka atpakaļ. Un piesardzīgi paskatījās uz mani.

— Es ceru, tu negarlaikosies, — lauva dūdoja. — Pēc izrādes aiziesim kaut kur. Vairbūt tu vēlies kūku? Vairbūt limonādi? Kažu, — viņš mīļi uzrunāja mani, — tu parūpējies... Vispār — es uzticu tavām rokām. — Un tūlīt pat viņš rekomendēja mani Laumai: — Tas ir mans labākais draugs. Man liekas, jums vajadzētu saprasties. Arī viņa ir kaut kas tāds... no lauku klusuma, lai gan viņš cauru dienu sēž bankā. Vismaz par teātri tu vari viņam prasīt visu, ko vēlies.

Tālim bija pēdējais laiks doties grimēties, un viņš aizgāja pa gaiteni vieglim soliēm, kā spārnu nests, atskatīdamies un pamādamas vēl un vēl, gandrīz kā jūnieks, kas dodas prom no mīļās tālā braucienā. Viena roka vēl kaisīja sveikas un solījimus, bet tajā jau pūta jūras vējš kā burās, pūta citas dzīvības vēsmas, un viņš aizgāja padevīgs un cerību pilns, ienira savā pasaulē, mums, pat sirsnīgākajiem draugiem, neaptveramā un neizzināmā pasaulē, kur neviens viņam nevar aiziet līdzī, arī kritiķi ne; aizgāja radīt savu Tartifu, un man brīdi uzņāca skumjas par viņa vientulību, it kā viņš, mazais bērnu dienu Tālis, būtu viens pats devies iekšā briesmīgi lielā un tumšā mežā, kur, stāsta, dzīvo ragana, kas ķer un ēd tādas sikus puikas.

Teātra zālē tikmēr sākās tīkama rosība, gaidu pilna burzma; cilvēki atnākuši atpūsties, viņu sejas un acis ir kāre, ziņkāre, izsalkums vai gardēša apvaldītā tīksme — ko nu šoreiz mums bau-

dāmu ceļš priekšā? Viņi atzvejas sedekļos un gaida, smaidīdami pa labi un kreisi, mādami sveicienus, demonstrēdami tērpus, frizūras un savas alkas pēc «kaut kā cēla, nezināma». Bet Tālis tikmēr svīst asins sviedrus, izlīdzdams no savas ādas — no Tāja Akmeņkalna daudzkārt pērtās, bet arī glāstītās ādas, kas varbūt nav nekāda varēnā lauvas āda un netiks izbāzta pēc nāves, bet kas tiri labi kalpo grēcīgam cilvēkam, kuru visi šai zālē ar nepacietību gaida parādāties. Mani neatstāj iespajds par to, kā viņš aizgāja un pazuda tur, aiz kulīsem, gluži kā labprātīgs upurjērs: ņemiet un ēdiet, tā ir mana miesa, dzeriet, tā ir mana asins... Tāli, veco zēn, maizīti var nopelnīt arī vieglāk, nekā tu to esi pasācis, bet tur laikam nekā vairs nevar grozīt, tu esi no apsēstajiem — lai tevi kauču ceļ priekšā uz publikas galdā tikpat kā pildītu sivēnu, kur katrs var iegrūst dakšīņu un paraudzīt, vai diezgan miksti izsutis un bus viņam pa zobam.

Kad mēs ar Laumu palikām divatā, es ātri atskārtu, ka pārāk neapgrūtināsim viens otru. Viņa bija vienkārša kā plava, un es varēju brīvi elpot viņai pie sāna, nelauzot galvu par to, no kuras puses man pienāktos dāmāi pieiet, kurā pusē nošķaudīties un vai vispār labāk nenomirt nekā šķaudīt. Viņa gribēja apskatīt visas bildes pie foajē sienām un ilgāk uzkavējās pie tām, kurās ieraudzīja Nopelniem bagāto mākslinieku Tāli Akmeņkalnu. Pie «Skroderdienām» viņa pasmaidīja, apstaroja mani ar debeszilu skatienu un sacīja:

— To izrādīja mūsu kultūras namā. Toreiz man ļoti nepatika puisis, kuru spēlēja Tālis. Ja es būtu tās Elīnas vietā, neparko pie tāda neieta.

— Pie... kāda? — Bija kardinājums dzirdēt vairāk.

— Nu... pie tik nenovērtā cilvēka, kurš pats nezina, kuru mīl, kuru ne.

— Man liekas, viņš gluži labi zināja, kuru mīl, tikai bija grūti atteikt tai, kurai nejausi devis vārdu.

Lauma skatījās mani ar neslēptu nosodījumu.

— Kā var dot vārdu nejausi?

— Nu... dzīvē gadās situācijas... Jūs vēl esat ļoti jauna, jums grūti saprast...

Viņa klausījās uzmanīgi, pat saspringti, kā svešvalodas stundā, lai uztvertu un iegūmētu nepazīstamās skaņas, bet viņas seja neizzuda nosodījums, kuru piebremzēja tikai pieklājība.

— Man patiešām grūti saprast, — viņa nesamierinoši teica. — Man liekas, dzīvē ir tādi jaūtājumi, kuros cilvēks nekad, ne jaunībā, ne vecumā, nedrīkstētu svārstīties un būt mikstāulīgs. Braša meitene! Patiešām skaists un veselīgs bērns. Bet mūsu saruna šajā virzienā vairs tālāk nerisinājās, jo ikviena aksioma sarunu izbeidz.

Par laimi, sākās izrāde, un man vairs nebija jādāma, ko runāt, — par to jau bija parūpējies Moljērs.

Vai gan jāteic, cik lielā nepacietībā mēs abi ar Laumu gaidījām, kad uz skatuves parādīsies Tālis — Tartifs, bet veselus divus cēlienus par viņu tikai citi runāja, tā ka beidzot tas sāka kaitināt. Tartifs jau tika apzīmogots, pirms viņš paguva parādīties redzes lokā, un es, atcerēdamies mūsu skaisto sarunu ar Tāli, tagad laužīju galvu par to, kāpēc gan viņam vēl bijis tik daudz ap lomu jānoņemams. Viss taču skaidrāks par skaidru. Man kļuva žēl Tāja, mana drauga, ka viņam iegruduši tik nepievilcīgu lomu. Viņš ar savu izskatu un smalko iznesību uz skatuves gan varēja būt vai nu šis patīkamais jauneklīs Valērs, vai dedzīgais taisnīguma aizstāvis Damiss.

Kad Tartifs beidzot parādījās, es pirmajā brīdī, visai nepatīkami izbrīnīts, konstatēju, ka cilvēka iekšējās būtības ārējā atspoguļojumā ļoti izšķirīga detaļa ir matu sakārtojums. Šī atziņa bija tik spilgtā, ka mana roka nevilus cēlās pie personiskā matu kumška — vai tik tas mani nekompromitē? Mans «es» aizvainots sabozās par tik pazemojošu atkarību no dažām dumjām matu cirtām. Tāja skaisto, puiciski bezbēdīgo un eleganti kopto sprogu vietā galvaskausam bija pielīpuši plāni mati, un pirmais iespajds bija satriecošs. Tas nebija Tālis. Tas bija kaut kāds glums, nolaižīts tips, kam visas zemiskās tieksmes kā ar neizdzēšamu zīmogu sejā iedēdinātas. Protams, bezbēdzīgie mati vien tur nebija vainojami. Viņa pazīstamajā sejā nez no kurienes bija radusies kāda nepatīkama izteiksme. Tā nebija tēlota izteiksme, tā nebija maska, zem kuras varētu pazīt aktieri Tāli Akmeņkalnu un pie sevis triumfējoši izsaukties: ak tu, vecais blēdi, nogrimējies jau tu esi smalki, bet es tevi tomēr pazistu! Šī izteiksme pilnīgi piederēja viņam, tā bija neizbēgama kā ēna, kas gaišā mēnesnīcas naktī krīt no sava reālā objekta un nodod to, kad pats viņš gribētu

palikt nemanīts un slēpties uz tumsas un gaismas robežas. Un, kad es to aptvēru un izjutu, mani pārņēma spējs satraukums, dziļš dvēseles savijņojums. Iespajds bija vienreizīgs. Ak tu, veins!

Savijņots, domu biedru meklēdamas, pēc laba laika es atcerējos Laumu, kura klusi sēž man blakus un tikpat ieinteresēti neatraujas no skatuves. Palūkojos uz viņas pusi, lai kaut vai pārmitos smaidiem un tā apstiprinātu mūsu klušo saprašanās, kuras valstībā mūs šovakar ievada Tālis.

Lauma nejuta manu sāņus skatienu, viņa cieši lūkojās uz priekšu, uz skatuvi, smalkās uzacis saraukusi, ar ļoti koncentrētu un reizē tādu kā divaini iztrūcinātu sejas izteiksmi. Labi, es netraucēju; lai viņa iedziļinās... Pievērsos atkal skatuvei, kur šķīstirdis Tartifs pašlaik jau taisījās pievākt sava labvēļa mantu un pašu saimnieku patriekt ar ubaga spieķi. Taču starp skatuves sejām, kā par brīnumu, manu acu priekšā pamazām izpeldēja Laumas seja, kādu to nupat biju skatījis. Vai tiešām — tādu? Pagriezu acis vēl uz viņas pusi — bet šoreiz biklāk, baidīdamies viņu iztraucēt. Kad cilvēks īsti iejūtas izrādē, viņš paliek viens ar sevi, tikpat kā atsedzies, un tad nav pieklājīgi viņu no malas noverot.

Laumas seja bija redzama tikai profilā, turklāt zāles puskrešlā, taču mani tajā pārsteidza... Kas tas bija — vai pretīgums? Tā, gluži kā hipnotizēta, maza meitene varētu nenolaist acis no indīga rūpuļa — viņa nevar pakustēties, stāv kā sastingusi, bet seja ir šķēbīgums un baisma un kaklā iestrēdzis kliedziens.

Es pārsteigts atmetos dziļāk krēslā, nezinādams, ko domāt. Tikmēr zālē jau iedegās gaisma, uzbrāzmoja aplausi, arvien pieņemdamies spēkā, un mēs abi mēmi, ar klusējošām rokām, apmulsumā saskatījāmies. Pirms es vēl paguvu apdomāt ko sakāmu, Lauma drudzaini pieķērās manai rokai. Es jutu, ka viņa trīc.

— Lūdzu, dabūjiet manu mēteli, — viņa nerzvozi, bet pavēloši sacīja. Viņas acis aizkļuva kaut kur starp sejām visapkārt, it kā baidīdamās kādu zināmu ieraudzīt. — Garderobes numuriņš palika pie... viņa, bet, vienalga, dabūjiet kaut kā, jūs taču laikam te esat pazīstams. Man tūlīt jāiet prom!

Tas bija kaut kas pārsteidzošs, ko es nedrīkstēju pieļaut, lai gan nojauta man jau čukstēja, ka iebildumi būs veltīgi. Viņa bija pārāk satraukta, lai tas izskatītos pēc kaprīzes. Es tikai vēl nesaprātu, kāpēc īsti noticis šāds pavērsiens.

— Lauma, tā nevar... — es mēģināju pretoties. — Tālis man uzticēja...

Šo vārdu laikam nevajadzēja pieminēt. Viņa paskatījās mani ar naidu, kādu, goda vārds, nejutos pelnījis.

— Es viņu negribu redzēt! Un pasakiet viņam to! Lai viņš mani nemeklē!

— Kāpēc, Lauma? Apdomājiet jēl...

Viņas strauji elpa liecināja par satraukumu, ko viņa pūlējās apspiest. Lūpas drebēja kā uz raudām, kad viņa tām pāri izspieda:

— Cik labi, ka es atnācu uz šo teātri... tā es vismaz dabūju zināt patiesību.

— Kādu patiesību, Lauma?

— To, ka viņš nav tāds, par kādu izliekas. Viņš... nevar būt labs cilvēks.

— Ko jūs runājat, Lauma! Kāpēc viņš nav labs? Viņš ir ļoti labs! Viņš ir liels aktieris un viņš jūs...

— Nē, nē! Viņa slēpjas kaut kas ļauns. Šis Tartifs...

— Bet, mīļā meitene!... Tālis taču nav Tartifs. Viņš tikai to tēloja. — Man sanāca dusmas uz šo glīto lauku zostiņu, un es diezgan rupji teicu: — Vai tad jūs nezināt, kas ir teātris? Vai jūs pirmo reizi redzat teātri?

— Nē, nē, — viņa neatlaidīgi atkārtoja savu uzmācīgo domu, kas, redzams, bija pilnīgi pārņēmusi viņas prātu. Viņas skaistās, bērnišķīgi dzidrās acis bija pārdzīvojumā plaši ieplestas, un es nokaunējos par savu skarbumu. Viņa asi, satraukti sacīja:

— Tā neviens nevar notēlot, ja viņa... kaut kas tāds nav iekšā... Viņš bija... pavisam īsts. — Viņa tramīgi skatījās apkārt.

— Lūdzu, lūdzu, es negribu viņu redzēt! Es nevaru, saprotiet...

Nebija nozīmes meiteni aizmurtēt. Viņu abu sastapšanās neko labu nespētu dot, vismaz šobrīd ne. Es palīdzēju viņai apgērbt mēteli, un steiga, kādā viņa rāvās projām, mani vēlreiz pārliecināja par notiekošā istumu. Iesēdinājās Laumu tramvajā, es atgriezos pie teātra durvīm sagaidīt Tāli.

Tur jau viņš arī steidzās — kā uz spārnēm, pārliecināts un laimīgs cilvēks, kurš iecerētajai parādījis savu labāko lomu.

Sākams ar Cāli

PIECGADES JAUNCELTNES

...Ir tādi brīži, kas neizdzēšami paliek atmiņā, ir notikumi, ko ieraksta metāla un granīta plāksnēs: kad kanālā sajaukušies divu jūru ūdeņi, kad kausā ielijis pirmais tērauds, kad pirmo reizi iegailējusies spuldze... Un parasti tādās reizēs skan tauru mūzika, tiek teiktas runas un darīts daudz kas cits svētkiem pienācīgs.

Iecavas putnu fabrikā, vienā no lielākajām piecgažu jaunceltnēm, tāda nozīmīga diena bija pirmdienā, 1973. gada 12. novembris, kad vienā no daudzajām kūtīm tika ievietoti pirmie 6500 cāji.

Tomēr — nebija ne orķestra, ne svētku runu. Arī skatītāju nebija, jo fabrikas galvenais veterinārārsts Jāzeps Pastars arī preses pārstāvjus (divus no «Zvaigznes» un divus skolēnus no vietējās vidusskolas, kas raksta ciemata hroniku) nozogotajā teritorijā ielaida tikai pēc neatlaidīga lūguma un pamatīgas «šķīstīšanās», lai tāda nepiederīgo ziņkārē nespētu apdraudēt mazo putniņu veselību. Un, prāvajās galošās, baltos polietilēna zābakos un virsvalkos ietērpušies, mēs izskatījāmies tā, it kā gatavotos apmeklēt atomreaktoru.

... Un tā pulksten 15 un 30 minūtēs piebrauca sudrabota automašīna ar vārīgo kravu. Divi simti divdesmit kilometru garo ceļu no Ciravas inkubatoru stacijas cāji bija veikuši teicami. To, ka debesis birdināja krusu un vēja brāzmas par varēm centās noraut cepuri, mazie pūkaini nemaz nemanīja, jo no apsildītās automašīnas būdas tos tūlī ienesa kūtī, kur bija tik silts kā zem vistas spārna. Saudzīgas rokas cālišus no kastēm pārlika būru baterijās, pasniedza pirmo launagu un ļāva nobaudīt pa pilienam Iecavas ūdens. Laikam jau cienasts garšoja, laikam jau gaisma un siltums bija pa prātam, jo fabrikas likumīgie iemītņieki kļuva arvien mundrāki un skajāki...

Jā, tas bija tāds divains, ilgi gaidīts brīdis.

*

Iecavas putnu fabriku ceļ samērā ilgi. Bet, kā atzīst fabrikas vadītāji, tieši pēdējā gadā visvairāk padarīts, gandrīz tikpat, cik iepriekšējos desmit. Un šis gads solās būt vēl spraigāks, jo turpināsies celtniecība un, pakāpeniski palielinoties, veidosies vistu pamatsaime. Simt četrdesmit dienās cāji izaugs par dējējvistām, tad tiks iedarbināts inkubators, un vēl pēc simt četrdesmit dienām — tād jau šoruden — Rīga un Jūr-

mala saņems pirmās olas no Iecavas.

Par uzdevumiem un nākotni stāsta fabrikas direktors Sociālistiskā Darba Varonis Augusts Pommers.

— Putnu saime būs liela — 550 000 dējējvistu, ap 17 000 cāju un jaunputnu, arī itin prāvs bars gaiļu... Un uzdevums — gadā ražot 143 miljonus olu un 1300 tonnu putnu gaļas. Tātad, atšķirībā no Ķekavas putnu fabrikas, Iecavas galvenā produkcija būs olas. Domāju, ka, parādoties mūsu fabrikas produkcijai tirdzniecības tīklā, kļūs stabilākas olu cenas.

Par to, kā būs, vēl ir pagrūti spriest. Esmu bijis daudzos būvlaukumos, kur top rūpnīcas un spēkstacijas, kanāli un šahtas. Katrai celtnī ir sava specifika, grūti salīdzināmi raksturojošie skaitļi. Bet darbu mērogus vienmēr var apjaust un salīdzināt ritmus.

Iecavas putnu fabrika ir eksperimentāls uzņēmums. Te Padomju Savienībā pirmo reizi tiek būvētas sešstāvu putnu kūtīs. Arī tādās fabrikas plānojumā kā Iecavā trijos ražošanas iecirkņos, ko citu no cita šķir sanitārās zonas, tiek realizēts pirmo reizi. Cāju audzēšana būru baterijās un citi jauninājumi ļaus samazināt darbaspēka patēriņu un, novēršot putnu stresu, uzlabot ražošanas rādītājus.

Vislabāk putnu fabrikas 90 hektāru lielā teritorija pārskatāma no... vistu kūts jumta. Tāpēc parasti, ja vien paši interesenti neiebilst, jo lifti vēl nedarbojas, ekskursija beidzas uz sešstāvu ēkas lēzenā jumta. Tā ir augsta, no tālienes labi saredzama celtnē.

Būru baterijas (tā sauc šo moderno iekārtu) samontētas cita virs citas — četros stāvos, un, ja zinām, ka ēkai ir seši stāvi, tad rēķins vienkāršs — vistas te būs novietotas divdesmit četros stāvos. Tātad — īsts putnu debesskrāpis! Neparastajā putnu kūtī jāmainās arī darba raksturam. Augusts ražības rādītājus nodrošinās pilnīga darba mehānizācija un automātiskās ražošanas pārvaldes sistēma. Fabrikā būs arī savs iekšējais televīzijas tīkls, automātiskā telefona centrāle un skaitļošanas centrs.

...No vistu kūts jumta (kādreiz par cilvēkiem, kam spriedumos šaurs apvārnis, teica, lai neskatās no vistu kūts jumta!) var tālu redzēt. Labi pārskatāma ne vien pašā fabrikas teritorijā, daudzās ražošanas ēkās un paligtelpās, bet arī tuvējā bērzu birzs — kā uz delnas.

Tālāk, aiz līdzenā tiruma, dārzos ieslēpušies iecavnieku nami un namiņi, bet pāri tiem paceļas fabrikas strādniekiem celtie sešstāvu daudzdzīvokļu nami. Kas zina, vai jaunā putnu fabrika, kas ir viens no lielākajiem tāda veida ražošanas uzņēmumiem Eiropā, pēc gadiem pieciem desmit varbūt Iecavai palīdzēs tikt pilsētas godā? Līdzīgu piemēru jau var atrast ne vienu vien.

Augusta Pommera uzaicinājums «varbūt kāpsim lejā» pārtrauca nākotnes apceri. Fabrika ir milzīga, uzdevumi būs lieli, bet cālitīs ir sīks un vārgs, un arī vistai vairāk par putna dzīvību nav. Un izrādās, ka Augustam Pommeram, galvenajam zootehnikam Elmāram Snapeniekam un galvenajam veterinārārstam Jāzepam Pastaram ar putniem līdz šim saskares bijis maz. Un vecmāmiņas vai mātes lielā māka ražīgu dējējvistu audzēšanā un labas olu ražas iegūšanā ir gaužām pieticīga. Tāpēc direktors un galvenie speciālisti nereti dodas tuvos un tālos ceļos, studē labāko Padomju Savienības putnu fabriku pieredzi. Nereti jāpārskata arī projekti. Šķiet, ka pats par sevi saprotams — ja tiek nodota ekspluatācijā fabrika, tad visam tajā būtu jābūt pēc visjaunākajiem zinātnes un prakses atzinumiem. Būtu jābūt... bet diemžēl būvdarbi ievēlās, rodas citas prasības, tiek doti jauni, palielināti uzdevumi, izmainās apstākļi un projektētājiem ieceres noveco, pirms tās spē realizēt. Tāpēc celtniecības gaitā daudz ko nākas pārprojektēt, arī pārbūvēt, un tāds «nesaimnieciskums» vēlāk, ražošanas procesā, ja arī nedod kādu ievērojamu ekonomiju, tad vismaz nodrošina jau citur sasniegto ražošanas līmeni. Tikai uz tāda pamata iespējama nozāres tālāka attīstība.

Interesanti šķiet lietuviešu eksperimenti, kur praktizē gaiļu samazinātu skaitu un vistu maksīgu apsēklošanu (Iecavas apstākļos tas vien ik dienas dotu papildus 1200 olu), veic ļoti rūpīgu citus darbu un racionāli izmanto telpas. Žēl, ka pagaidām nekur nav izdevies novērst olu šķirošanas automātu nepilnības, jo plīst katra septītā, desmitā ola — un pārāk daudz vēl mašīnai jāpalīdz ar rokām. Tas laikam ir likumsakarīgi, ka labs saimnieks ciemojoties ievēro ne tikai labo, pārņemamo, bet iedziļinās arī vēl neatrisinātajās problēmās. Un citu neveiksme sāv ne mazāk kā pašu. Bet arī tas liecina par cilvēka attieksmi pret dar-

bu, ko uzņēmies, par apzinātu atbildību.

1974. gads Iecavas putnu fabrikas kolektīvam būs sava veida pārbaudes gads, un zināšanas un darba prasme tiks vērtēta ne jau ar «divi» līdz «pieci», bet ar daudz iespaidīgākām atzīmēm. To fabrikas vadītāji labi saprot un tāpēc ir tik norūpējušies. Pērnā gada pēdējos mēnešos arī daudzskaitlīgāks kļuva strādnieku kolektīvs. Tā veidošanā un audzināšanā aktīvi iesaistījušies fabrikas komunisti. Zootehniskās laboratorijas vadītājam biologijas zinātņu kandidātam Jānim Krauleram, kam komunisti uzticējuši partijas organizācijas biroja sekretāra pienākumus, vajadzēs rūpēties arī par to, lai mikroklimats kolektīvā būtu radošs un veselīgs.

Arī par darba tradīciju veidošanu un profesijas prestižu nāksies padomāt.

*

...Kad viss svarīgākais iemūzināts filmās, piezīmju blokos un atmiņā, pajautāju abiem jaunajiem novadpētniekiem, par ko viņi domā kļūt.

Aigars Veģis (mācās 6. klasē): «Par traktoristu.»

Ilze Snapeniece (arī mācās 6. klasē)...?

Arī pēc atkārtota jautājuma meitene klusē. Un kāds mēģina nākt talkā: «Varbūt par zootehniķi, kā tēvs, māte?» (Līgai Snapeniecei uzticēta ceha vadība, bet Elmārs Snapenieks ir fabrikas galvenais zootehniķis.)

— Nē, par zootehniķi gan ne. Katru vakaru tik daudz jārēķina...

Tikai ilgākā sarunā mums izdodas izdibināt, ka Iecavas vidusskolas meiteņu sagnis tagad ir kino, jo filmas «Pūt, vējin!» Baibiņu konkursā laimējās viņu Esmeralda. Par to, ka filmēšanās ir grūts darbs, kas prasa lielu izturību un talantu, Iecavas meitenes nedomā. Bet vēl jau viņas nav iepazīnušas arī fabrikā dominējošās profesijas — operatora darbu. Un cik daudz gan visādu citu speciālistu vēl vajadzēs! Neiztikas arī bez zinātnieku līdzdalības.

Vēstures skolotājs Jānis Čudars, kas skolēniem palīdzēja ciemata vēsturei fiksēt svarīgo notikumu, atcerējās filozofu mūžīgo strīdu: kas bija iesākumā — vista vai ola?

Iecavnieki atrada kompromisu — fabrikas darbu sāka ar cāli. Pie tam vēl pirmdienā.

GUNĀRS BIEZIS
(Fotoapraksts par Iecavas putnu fabriku 10. un 11. lappusē)

SONETAS

Kuņķa rags

Pār Usmu nācis miglas vakars smags,
Kā smeldze pelēka, kā aizmirstība,
Ir rudens gaisos kļūvis dzirdamāks,
Un pele vasaru grauž skrabu skrību.

Es tveru staru, kas vairs neatnāks,
Kas ienirst līdz lidaciņai zibot,
Bet tumši zaļš dur miglā Kuņķa rags,
Un gadalaiki sajūt viņa gribu.

Kā stirnu buka rējiens, brieža auri,
Starp vārdiem klusiem vārds šis skan
kā taure,
Un laivas, rudeņi un ziemas apkārt ies.

Tas laika viļņos ilgi lūkojies,
Ar zaļiem airiem iziries tiem cauri,
Ar gadusimtiem gājis badīties.

1973

Dainu tēvs

Tā bij laba rūpe — dainas krāt,
Tāt ap sirdīm siltos kamolos,
Tā bij rūpju rūpe — tautu saglabāt
Tad, kad debesmalā nodun posts.

Skaņu tuvums mums ir vienmēr klāt,
Bet tu pats jau skaņu tālumos,
Bridi vien ar tevi parunāt,
Un tad mūžam tavu spēku jozt.

Dziesmu ziedulapas lido vējā,
Vai tu arī būtu izskanējis
Dzīvē, kura tā kā jūra krāc?

Jaunā dziesmā atgriezies un dzejā,
Satieku es tevi draugu sejās.
Tev vēl rūpe — nākamību krāt.

1973

Laivu sargs

Ja rūpe vienkārsā tev nospiež plecus,
Kā tabaku to vari pipē likt,
Un rūpe pipē kūp, kūp arī vecums,
Kūp Daugava un kuģa sauciens dikts.

Var ledus pirksti viļņu viļņus ecēt,
Un lielo lomu vari neizvilkt,
Var uguns straume tavā upē tecēt,
Bet tavām laivām nedraud sapnis sliktis.

Kad upi pārkliedz vētras klaigas bargas,
Ik laivu sargi — arī laiku sargi,
Jo laiks un laivas straumēm šķērsām iet.

Sis amats vienkārsāis par zeltu dārgāks.
Tas ir tas vecums, kas jau aug un zied
Zem laika saules, kura nenoriet.

1973

* * *

Augstu, tālu zilos debess apļos
Apļo stārķi. Tas ir iesākums
Ceļam tam, kas piramidās saplist
Un kas iedēstīts nav krūtīs mums.

Driz jau stārķi zudīs savā sapnī,
Viņu spārnus nesies nogurums,
Tikai driz bez stārķu balsim apniks
Katra rītausma un vakars mums.

Stārķu balsis mājas miers bij krāts,
Tikai stārķi spēja klabināt,
debese ar zemi šujot kopā.

Bites atgriežas uz saviem stropiem,
Un no ganībām nāk māju lopī,
Arī mēmie ēnu stārķi klāt.

1973

Nakts dziesma

Tu manām naktīm ziedēt liec
Un skanēt mani rītiem,
Pār manu dziesmu plaukstas liec,
Un dziesma piepildīsies.

Bez dziesmas — pelēks saules riets,
Mēms dzīves ūdenskritums,
Uz zemi atpakaļ zied zieds,
Un satrūkst gaismas ritums.

Kad pērcons padebešus māc,
Lauž negaiss liepu zarus,
Pa zibens laipu garu

Nāc gaiša pusnakts staros.
Nāc gaišu pagalui man klāt,
Nāc nakti gaišu izdziedāt.

1973

* * *

Dod vilni man, un es tev došu vilni,
Un sarkans saules riets būs jānes mums,
Mēs esam debesu un buru pilni,
Bet mūsu acīs zemes vaicājums.

Jau dārzos dālijas ceļ ugunsmilnas,
Pret ziemeli tās cinīsies un skums,
Beļ tavās pļavās manu skūpstu dzilnas
Būs dzīvākas kā ziedu nogurums.

Lai nogrimst negaiss savās uguns
peklēs,
Lai lauskis rudens pili drupās sper,
Lai ledus mutes sniegpuķēņus dzer.

No sala vārdiem notrīs upju seklums,
Bet dziļums ziemai vārtus neatver —
Mums Daugavu zem dziļu dzilēm meklēt.

1973

* * *

Aug pavasari, plaukst un atkal riet,
Un saplist rūtis augstā vēju namā,
No mūžības nāk akmens ziedēšana,
Un akmens pavasaris nenoriet.

Dzer baltu lavu kāri melnas aizas,
Es laika pļavā esmu mirklis viens,
Kam rokās sarkans saules pavediens.

Ar saltām acīm raugās karstas
zvaigznes,
Vējš mana mūža ziedputekšņus aiznes.

1973

Naksnīga etīde

Nakts pār galvu Piena Ceļu loka,
Mēnesi pa pašu vidu kar,
Tā kā zvaniņu pie zirga loka
Piekar priecīgs kāzinieku bars.

Tikai man nekur nav šonakt jābrauc.
Lemts man šonakt zvaigžņu mirklis iss.
Pieklaujies pie bērza kā pie sābra,
Un pār galvu auksta debess trīs.

Auksta debess. Siltas bērza tāsīs.
Skumjas domas. Karsta krūtīs sirds.
Bezgalīgā virvē laika kāsis
Savij mirkļus, nerimstošs un tvirts.

Mirkļi rit un, jūtu, neapstāsies,
Un nekas vairs neatkārtos tos.
Pāri galvai Piena Ceļa lāses
Izbijušas debess plašumos.

Labu gadu!

Labu gadu jums visiem —
cilvēki, putni un zivis,
jūmti un pažobeles,
koki, sniegpārslas, vēji —
labu gadu jums visiem!

Labu puisī tev, meitene!
Puisī, tev meiteni labu!

Traktor,
tev traktoristu uz goda
un degvielas pilnu bāku!

Pagalm,
tev sētnieku kārtīgu,
puikas ar futbola bumbu
un saskaņu labu!

Labu gadu tev, iela, —
bez asfalta bedrēm,
bez mašīnām sabuktētām,
bez lamām un lāstiem!

Labu gadu jums visiem —
veiksmi un prieku, un laimi,
jo nelaieme atnāk
ne saukta, ne vesta, ne lūgta,
un nelaiemei tāpēc
nelabu gadu vēlu!

VALIJA BRUTĀNE

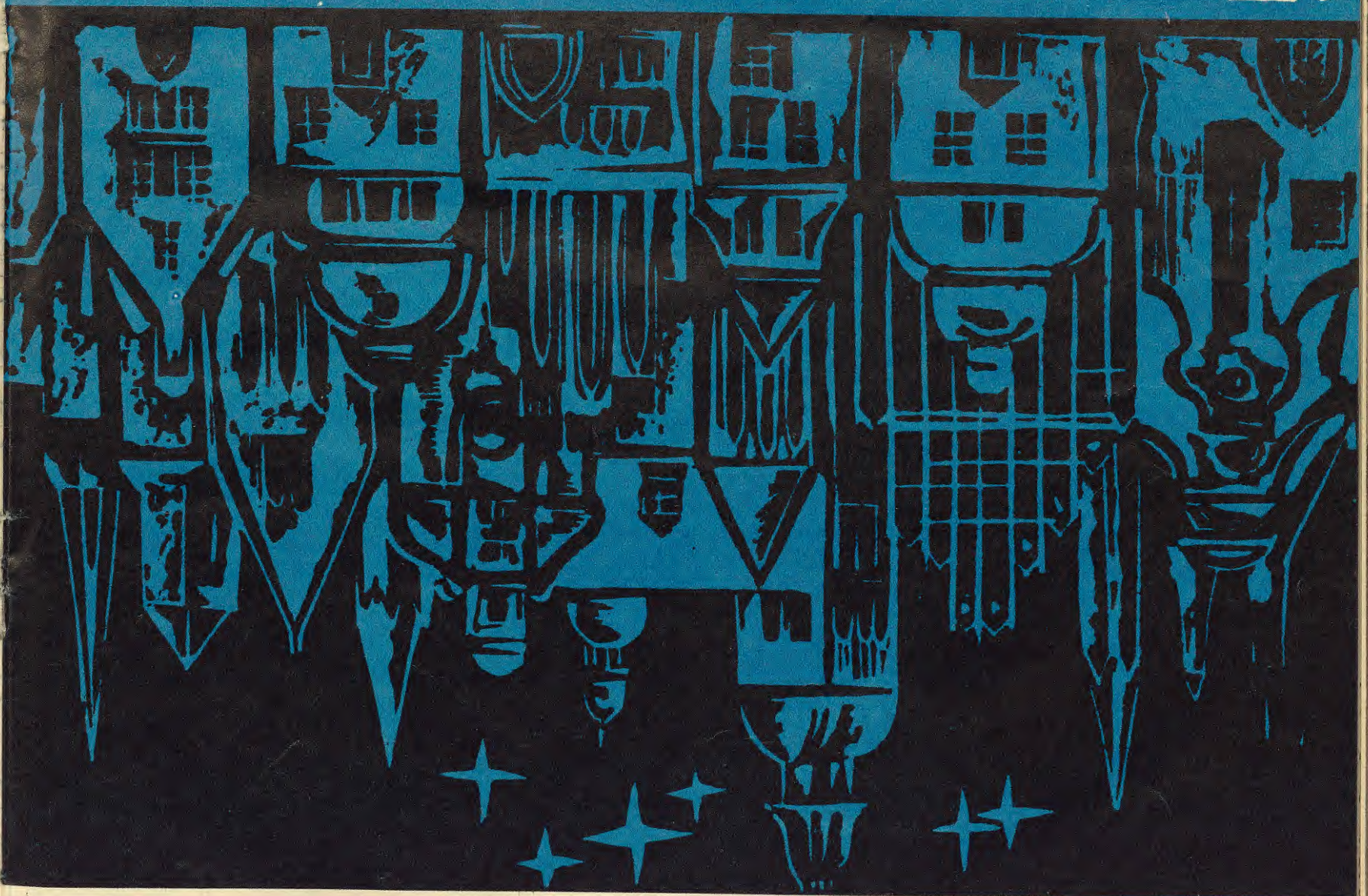
Jaungada vārsmas

Cik mirklis mirdzošs!
Cik tas savāds!
Gads var to tikai reizi dot.
Trauc dienu bites,
saldmi savāc,
ļauj šovakar mums izgaršot.

Skurbs miļums tavās lūpās nolās.
Man tas arvienu miļāks taps.
Kas spēka dzērienu mums sola,
ja ciloēks laimīgs ir un labs?

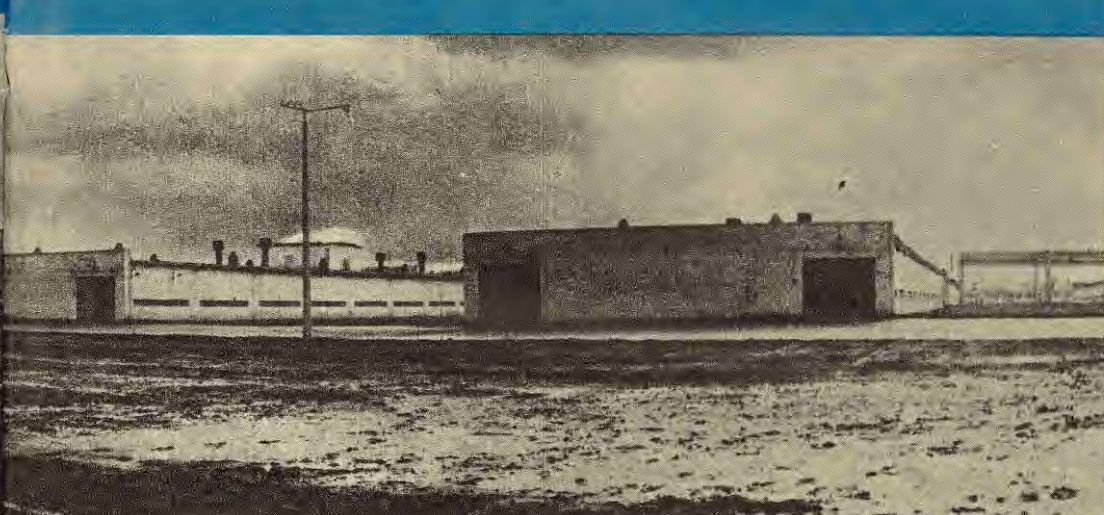
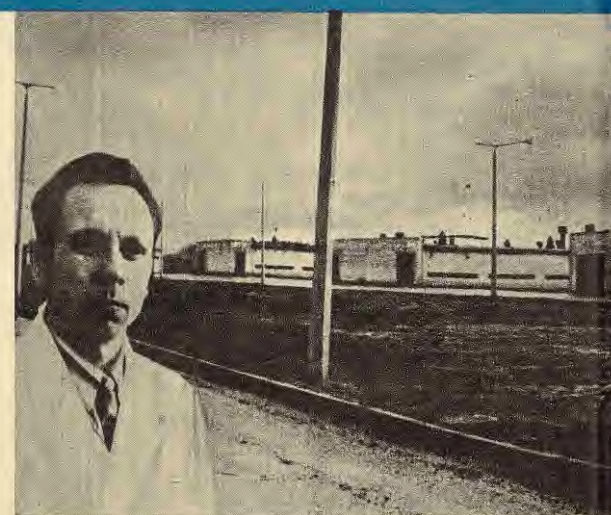
Es esmu stipra jau un varu
ikvienam kājas tātēm aut,
spiest rokā zaļu miera zaru,
bet nelietību nepieļaut.

Būs atkal ķildas rit un parit?
Nav ļaužu dzimums labojams?
Tam šobrīd neticu,
tu arī.
Gaišs staro Jauna gada nams.

Piegādes jauncelms

1. Piegādes trešais, izšķirošais, gads bija īpaši nozīmīgs lecavas putnu fabrikas cēlējiem — ekspluatācijā tika nodota fabrikas pirmā kārtā un sākas ražošanas cikla «cālis — vista — ola — cālis» pirmais posms.

Uz mūsu jautājumu, kā apmierina jaunā dzīves vieta, pirmais lecavas cālis mundri atļiepstēja: «La-bi, la-bi...», protams, savā putnu valodā.

2. Fabrikas direktors Sociālistiskā Darba Varonis Augusts Pommers: «Šajā gadā mums būs divkārtas rūpes — turpināsies celtniecība un tiks izveidota putnu pamašsaimē.»

3. Zootehniskās laboratorijas vadītājs bioloģijas zinātnu kandidāts Jānis Kraulers, kam uzticēts arī partijas organizācijas biroja sekretāra darbs, saka: «Cālis man netieši palīdzēja disertācijas tapšanas laikā kā izdevīgs izmēģinājumu objekts, pārbaudot sapropeļa īpašības. Tagad — citi apstākļi, citas prasības.»

4. Fabrikas katlu mājas operators Juris Lorups: «Pilnīga automatizācija — tā divos vārdos var raksturot mūsu siltumsaimniecības darbu. Vēl tikai gribu piebilst, ka pirmo fabrikas produkciju — tehnoloģisko tvaiku — jau pirms diviem gadiem sākām ražot mēs un piegādājam to arī kombinētās lopbarības rūpnīcai.»

5. Pirmdienas pirmā maiņa: ceha zootehniķe Līga Snapeniece (no labās) un maiņas operatore Mirdza Dubkēviča ar saviem palīgiem — dežurējošo elektriķi Borisu Šamarovu un dežurējošo atstiedznieku Vasiliju Sofrinu.

— Vēlam sekmes darbā!
— Paldies!

6. Čehā ierodas pirmie iemītnieki.

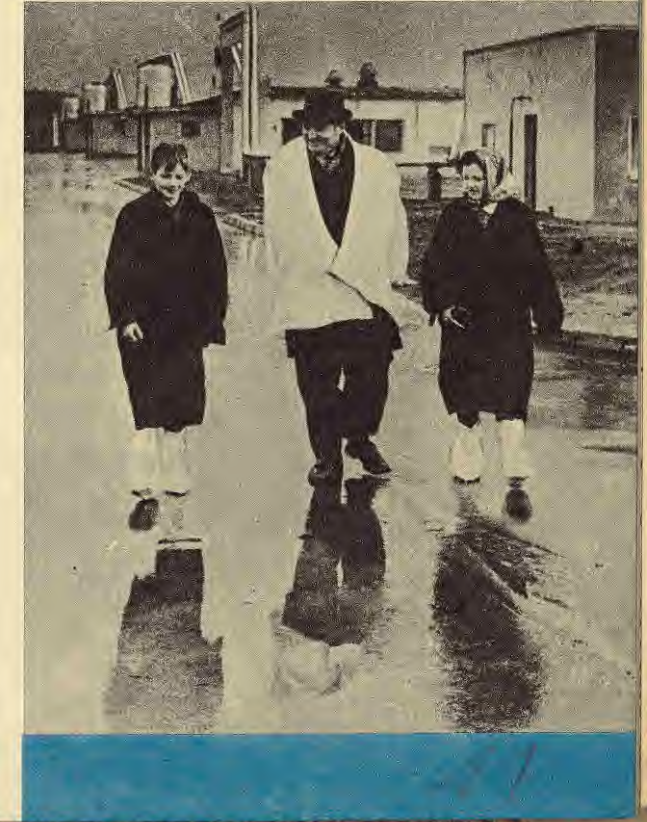
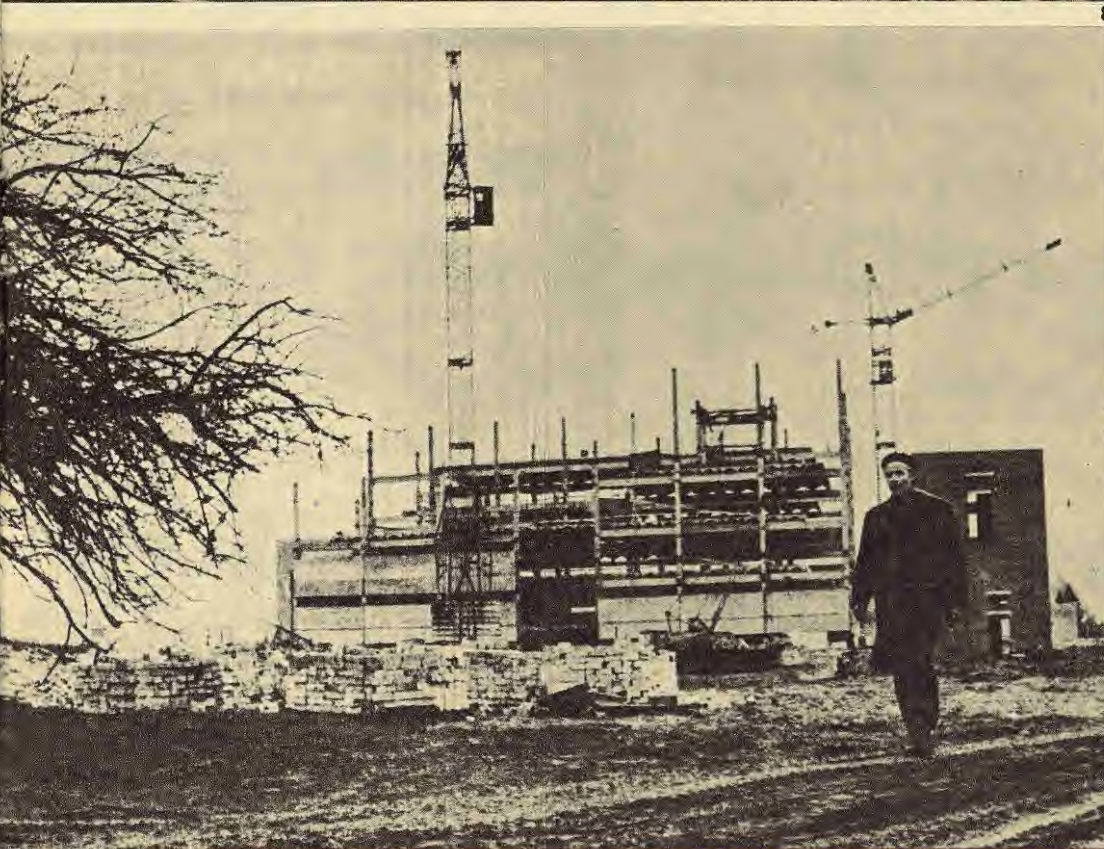
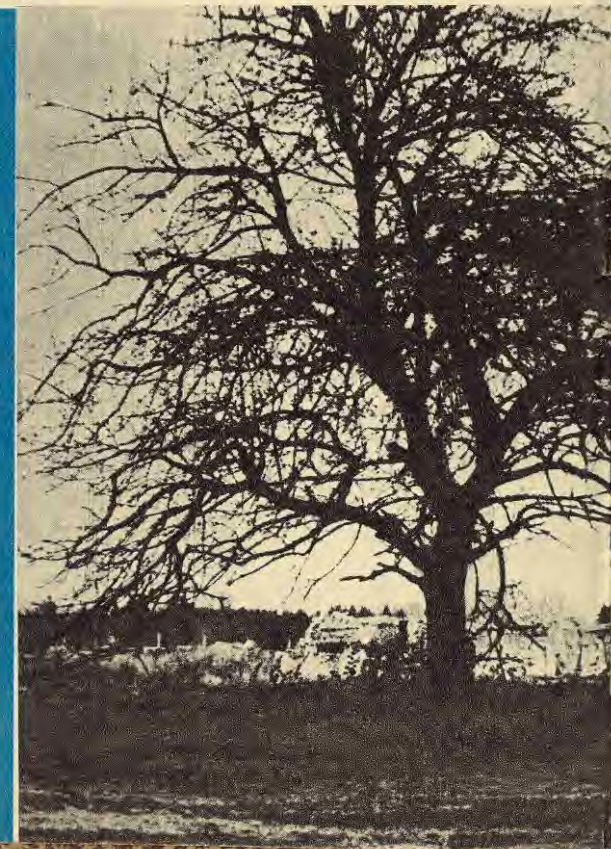
7. Galvenais veterinārārsts Jāzeps Pastars: «Agrāk visā rajonā, kur strādāju, bija desmitreiz mazāk vistu nekā būs lecavā. Visslēlākas rūpes mums būs pasargāt milzīgo putnu saimi no epidēmijām.»

8. Kad pavasari uzliedēs ābeles, pirmajai sešstāvu kūtij blakus būs uzcelta jau otrā, varbūt pat trešā.

9. Pirmā putnu debesskrāpja stāvs jau gatavs, un tajā rosās iekārtas montētāji.

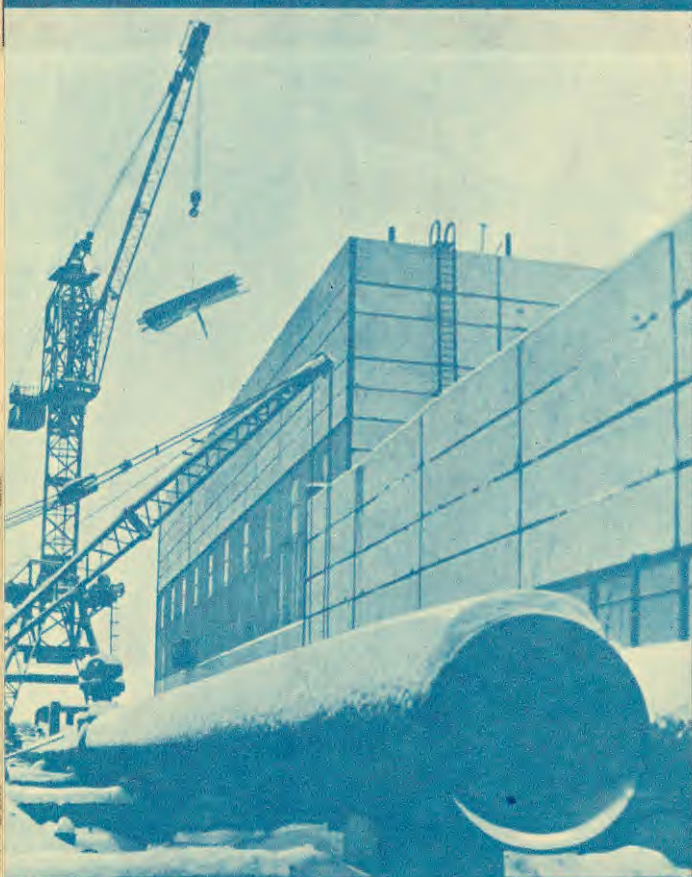
10. Fabrikā leradusies lecavas vidusskolas jaunie novadpētnieki Ilze Snapeniece un Aigars Vēģis. Šajā atbildīgajā vizītē viņus pavadīt uzņēmās direktors.

GUNĀRA BIEŽA teksts
VIESTURA YASILEVSKA foto

PIEGĀDES JAUNCELTHES

RĪGAS OTRĀ TEC

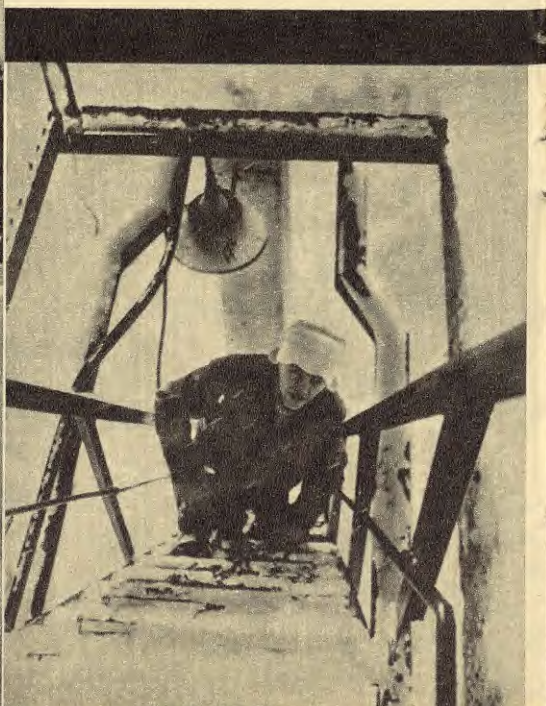

Top Rīgas otrā termoelektrocenrāle. Kad «Zvaigznes» fotokorespondents Zanis Legzdiņš decembra sākumā ieradās būvlaukumā, celtniekiem bija darba pilnas rokas, jo līdz kompleksa nodošanai ekspluatācijā bija palicis nepilns mēnesis. Bija izveidota un pārbaudīta mazuta saimniecība, uzstādīti un hidrauliski izmēģināti abi lielle sildkatli, nobeigumam tuvojās darbi siltā ūdens piegādes līnijā uz Rīgu. Un spraigāka izvērsās sociālistiskā sacensība par tīstībām aizdegt pirmos mazuta degļus.

- TEC būvlaukumā.
- Mazuta iekārtas montāžā strādā Valērijs Žerbecis.

ZAŅA LEGZDIŅA foto

CETURTĀ KARA MĀCĪBAS

1973. gada oktobris ienāca pasaules vēsturē ar vēl vienu karu Tuvajos Austrumos, kuru izraisīja Izraēlas politiķu un militāristu stūrgalvīgā atteikšanās atbrīvot 1967. gadā sagrābtās arābu zemju teritorijas. Par mācību, kuru šinī karā saņēma Izraēla, raksta amerikāņu žurnāls «Newsweek».

Ceturta arābu un izraēliešu kara iznākums ir devis Izraēlai pienācīgu mācību un parādījis, ka tās aprēķini ir bezprātīgi un bezcerīgi un ka «miēru un drošību» nevar gūt ar agresiju un teritoriju sagrābšanu. Uz visiem laikiem tika izbeigta izraēliešu militāristu lielīšanās un iedomas, ka kārtējais karš ar arābiem būs «izpriešanas pastaiga» pa arābu zemēm. Pēc starptautiskiem novērtējumiem, izraēliešiem šis karš prasījis 900 tanku, 170 lidmašīnu, 7000 kritušo un 20 000 ievainoto.

Kara lietās arābi ir daudz iemācījušies; to atzīst arī Rietumu prese. Šis atzinums vēl jo izteiktīgāks ir tadēd, ka kopš pirmajām krīzes dienām Rietumu prese, uzstādamāns no atklātām proizraēliešu pozīcijām, sniedza izkropļotu, maksimāli saģrozītu ainu par notikumiem, kas brieda Tuvajos Austrumos.

Arābiem bija moderni ieroči. Taču vissvarīgākais tas, ka arābu zemēs ar sociālistisko valstu palīdzību tiek audzināti savi nacionālie kadri — kā strādnieki, tā tehniskā intelligēnc, kas prot apieties ar šiem ieročiem. Telavivas ultra aprindu nespēja saprast šīs pārmaiņas pārvēršas par traģēdiju un smagām ciešanām arī pašai izraēliešu tautai. Starp citu, kā vērtē finansu ministrs Sapira, 16 kara dienas valstij izmaksāja 4 110 miljonus amerikāņu dolāru, kas ir gandrīz tikpat, cik viss 1973. gada budžets.

Un ne tikai arābu armiju pieaugošās kaujas spējas, ieroču un kaujas tehnikas augstā kvalitāte ir tas apstāklis, ar ko atšķiras tagadējais konflikts no 1967. gada konflikta. Šoreiz arābu valstis rīkojās nepieredzēti solidāri, izmantojot naftu kā ieroci pret imperiālistu un cionismu. Izraēlas valdītājiem neizdevās sasniegt savu mērķi — iznīcināt un gāzt progresīvos režīmus arābu zemēs un no jauna uzspiest tām imperiālistisko monopolu kundzību. Gluži otrādi, viņi paši tagad pārdzīvo nepieredzēti asu politisku, sociālu un psiholoģisku krīzi. Izraēla nokļuvusi izolācijā.

KARA MĀCĪBA

Pat tad, kad Izraēlai šķita, ka tā ir pie uzvaras sliekšņa, karš vēl nebūt nebija uzvarēts, un cilvēku un apbruņojuma zaudējumi jau sasniedza milzīgus apmērus. «Mēs beidzot virzāmies uz priekšu,» apgalvoja kāds izraēliešu diplomāts, «taču maksājam ar asinīm.» Pat ziemeļu frontē izraēliešu karaspēks nebija spējīgs nostiprināties tiktāl, lai varētu daļu kareivju pārcelt uz Sinaja pussalu.

Tai pašā laikā prezidents Niksons griezās pie kongresa ar prasību pēc papildu assignējumiem 2,2 miljardu dolāru apmērā militārai palīdzībai, lai apmaksātu Izraēlai piegādāto bruņojumu — ieskaitot 32 «Phantom» lidmašīnas un ne mazāku skaitu raķešu, kas bija nepieciešami iznīcināto vietu. Tuvo Austrumu 1973. gada karā tika ciesti vis-smagākie zaudējumi arābu un izraēliešu konfliktu asiņainajā vēsturē.

DIVKAUJA TUKSNESĪ

Karadarbības otrās nedēļas sākumā Sinaja pussalā ēģiptieši uzsāka plašu uzbrukumu. Lūk, viena epizode. ēģiptiešu artilērija atklāja koncentrētu sagatavošanas uguni, kas ilga pusotras stundas. Kolīdz aplūsa vareno ieroču dārdi, tūkstosiem ēģiptiešu kājnieku, kurus atbalstīja padomju

ražojuma tanki, sāka virzīties uz izraēliešu pozīcijām.

Dūmu un uguns mākoņi pārklāja tūksnesi, izraēliešu un ēģiptiešu tanki devās divkaujā. Četri ēģiptiešu tanki aplenca divus izraēliešu tankus. Tie drāzās viens otram tik tuvu, ka, mēģinādams manevrēt, izraēliešu «Canturions» atpakaļgaitā sadūrās ar ēģiptiešu T-54. Viens no izraēliešu tankiem sašāva ēģiptiešu tanka torni, bet pēc tam dažu minūšu laikā abi izraēliešu tanki ar tiesiem trāpījumiem tika iznīcināti.

Tanku lielgabalu dobajā kanonādē, ložmetēju nebeidzamajos sprakstos, artilērijas šāviņu gaudošanā un sprādzienos reizēm varēja sadzirdēt sāpēs kļedzošu cilvēku balsis. Šai kaujā krita simtiem cīnītāju. Izraēliešu lidmašīnas pīkējošā lidojumā nometa neskaitāmu daudzumu bumbu. Desmitiem modernu padomju ražojuma raķešu ierīču raidīja debesīs reaktīvos šāviņus, lai vajātu izraēliešu lidotājus. Sarunās ar «Newsweek» korespondentu izraēliešu tankisti pēc kaujas bija spiesti atzīt sava pretinieka māku un izturību. Tanki parasti dodas cīņā 1500—2500 jardu (1 jards — 0,91 m) attālumā, taču šinī kaujā viņi atradās 400—500 jardu citā no cita. «Šādā distancē bieži vien uzvar tas, kuram stiprāki nervi,» teica kāds tankists. Tādas nežēlīgas, «statiskas» tanku cīņas ir tagadējā kara raksturīga iezīme. Golanas augstienes pārvērtās gigantiskā tanku kapsētā.

DIPLOMATISKĀ ISOLĀCIJA

«Spēks — tas ir galvenais atturošais faktors,» paziņoja kāds izraēliešu diplomāts dažas dienas pirms karadarbības sākuma Tuvajos Austrumos. Taču tagadējā asinspirts, kā redzams, apgāza šādu koncepciju.

Izraēlas diplomātiskā izolācija visuzskatāmāk bija redzama Apvienoto Nāciju Organizācijas štāba mītnē Ņujorkā. Izņemot Savienotās Valstis, neviena cita valsts — ANO locekle — Izraēlu neatbalstīja. Padomju Savienība un tās sabiedrotās jau apmēram divus gadus desmitus nelokāmi aizstāvē arābu tautu intereses. Daudzus gadus pret Izraēlu nosodoši izturas arī citas valstis.

Vairākas zemes sākušas uzstāties pret Izraēlu pavisam nesen. Arvien vairāk Melnās Āfrikas zemju, kuras kādreiz uzturēja ciešus sakarus ar Telavivu, tagad nostājušās to pusē, kas nosoda Izraēlu. Vēl pirms šīs karadarbības uzliesmojuma 10 no šīm valstīm, vadoties no antikolonialisma politikas, pārtrauca diplomātiskos sakarus ar Telavivu. Tanku kaujas Sinajā un Golanas augstienēs kara pēdējās divās nedēļās radīja lūzumu Izraēlas un vēl 6 Āfrikas zemju attiecībās.

Tas viss izraēliešus zināmā mērā satrauc. Tomēr vēl lielāku traucsmi viņos rada tā «neitrālā» nostāja, ko ienēmis vairums Rietumu pasaules valstu. Austrālijas premjerministrs Hofs Vitlens paziņoja, ka viņa valsts politika balstīsies uz objektivitāti, un viņš kategoriski atteicās nosodīt arābus. Līdzīgā kārtā savu neitralitāti nodemonstrēja Spānija, Itālija un Anglija, likdamas amerikāņiem saprast, ka tās neļaus savos lidlaukos piezemēties ASV lidmašīnām — pat, lai uzpildītu degvielu —, kas piegādā bruņojumu Izraēlai.

Līdzīga nostāja, un pat vēl lielākā mērā, ir arī Francijai.

TRIECIENS, KAS LĪDZINĀS ŠOKAM

Pašreiz Izraēla atrodas vēl lielākā diplomātiskā izolācijā nekā agrāk. Tam ir vairāki iemesli. Vispirms, vairums vadošo Rietumu rūpniecības lielvalstu ir atkarīgas no arābu naftas. Otrs — to valstu pieaugošā starptautiskā ietekme, kurām vēstu-

riski maz vai arī nemaz nav sakarā ar jūdaisma tradīcijām un tadēd tās nekādi nav saistītas ar Izraēlu. Un, beidzot, liela nozīme ir arī daudz valdību nelokāmai pārliecībai, ka Izraēla pārvērtusies par «imperālistisku lielvalsti» un ka arābu mērķis šai karā nav vis Izraēlas valsts kā tādas iznīcināšana, bet tikai arābu zemju atbrīvošana.

Drūmo kara dienu šoks Izraēlai laikam nepāries tik drīz. ēģiptiešu karaspēka samērā vieglā pārcelšanās pār Suecas kanālu, Sīrijas tanku uzbrukums Golanas augstienēm — šie tanki tik tikko neiebruka biezi apdzīvotajā Jordānijas zemienē —, un, beidzot, gausā Izraēlas karaspēka mobilizācija un pretuzbrukuma organizēšana — tas viss valstī radīja neuzticību. Izraēliešu ilūzijas par savas tehnikas pārākumu Tuvo Austrumu kaujas laukā sagrāva arābu pretgaisa aizsardzības raķetes un prettānku ieroči.

Kad Izraēlieši saprata, ka viņu tehnika ir vājāka, tas bija tāds pats trieciens, kādu amerikāņiem izraisīja padomju pirmā pavadoņa palaišana kosmosā. Bet tas, ka Izraēlas militārā pavēlniecība piefiekami nenovērtēja arābu cīnītāju kaujas spējas, noskaņojumu valstī padarīja vēl drūmāku.

«Nav nekādu šaubu,» saka Amnons Rubinsteins, Telavivas universitātes juridiskās fakultātes dekāns (būdam rezervists, viņš pats nesen uzvilka militāru formas tērpu), «mūsu zeme pārdzīvoja smagu triecienu. Mēs izradījāmies vāji sagatavoti. Un, es domāju, to varēs izjust vēl ļoti ilgi — vilšanās, ka sabrūk mīts par «vareno Izraēlu» un «izraēliešu neuzvaramību.»

Skaitļi par zaudējumiem, kas pieauga ne dienām, bet stundām, vēl vairāk apstiprināja šo faktu. Gandrīz nav iespējams atrast izraēlieti, kurš nebūtu karā zaudējis tuvinieku vai draugu.

Izraēlieši spītīgi centās demonstrēt, ka dzīve viņu zemē pulsē ierastā ritmā. Taču sasprindzinājums bija jūtams visur. Naktīs pilsētas slīca tumšā. Telavivas ielas bija kā izmirušas, kafējnāms bija slēgtas. Vakara stundās kādreiz dzīvā pilsēta pamira un tikai reizēm to apgaismoja automobiļu ugunu blāvā gaisma. Refie gājēji, kuri iedrošinājās iziet uz ielas, taustījās tumšā, spīdinādami kabatas lukturišus, lai apgaismotu sev ceļu. Jaunos cilvēkus neredzēja gandrīz nekur, ne dienā, ne naktī: viņi atradās frontē. Atšķirībā no 1967. gada nekur nedzirdēja lielīgus kara nostāstus.

PĒKŠNĀS RŪGTĀS PAĢIRAS

Saskaņā ar bībeli dievs 6 dienās radījis debesis un zemi, bet septītajā nolēmis atpūsties. Kopš 1967. gada šķita pats par sevi saprotams, ka 6 dienas ir normāls termiņš jebkuram Izraēlas izcīnītam karam. Bet, tā kā 6 tagadējās karadarbības dienas ievilkās līdz septiņām, bet šīs septiņas ietilpa līdz pilnām divām nedēļām, tad daudzus ASV dzīvojošos ebrejus pārņēma satraukums. Arābu uzbrukuma spēks viņiem bija nepatīkams pārsteigums, dziļu vilšanos viņos radīja Izraēlas kļūdīšanās, nenovērtējot patiesos apstākļus; viņus mulsināja nīknās kaujas un zaudējumi.

1967. gadā amerikāņu ebrejs pēkšņi bija kļuvis it kā par varoņa surogātu. Savā izvēlē kāds rāms biznesmenis, braukādamis pa golfa laukumu elektriskajos ratiņos, varēja iedomāties sevi par tanka komandieri, kas dragā ienaidnieku. Protams, tas bija absurds, kaut gan, ja padomā, būtbā te nebija nekā aplama vai smieklīga. Par laimi vai nelaiimi, amerikāņu un Izraēlas ebreju likteņi ir cieši saistīti.

Sociologs M. Sklers, kas ilgi pētīja ebreju sabiedrības problēmas, norāda: lai kādi spēki tos šķīrtu, amerikāņu ebrejus apvieno Izraēla, kaut arī, no otras puses, ASV dzīvo ne mazums ebreju, kuri pret šo zemi izturas ar antipātījam.

Tomēr kara sākumā visas Savienoto Valstu ebreju kopienas skāra atbalsta un līdzjutības vilnis. Taču pat šajā brīdī bija ne mazums tādu, kas, lūkodamies nākotnē, mēģināja novērtēt, kā jaunā kara sekas tuvākajos gados iespaidos Amerikas ebrejus. Tie konstatēja vairākus satraucošus momentus. Viņi ir nobažījušies, vai viņiem netiks uzvelta vaina par grūtībām, kuras amerikāņu — padomju attiecību uzlabošanas ceļā bija radījis ļaunajums par ebrejiem Padomju Savienībā; viņi baidās, kaut tik viņus nevainotu par tām neērtībām, kuras amerikāņi cietīs šoziem, kad arābu valstīs samazinās naftas piegādi Savienotajām Valstīm. Viņus satrauc Izraēlas nesamierināmā politika. Kā sarkans pavediens visām šīm bailēm cauri vijas doma, ka tiks kritizēta amerikāņu ebreju pretrunīgā pozīcija.

Ebreju attiecības ar neebrejiem Amerikā paliek ļoti delikāta problēma. Var sacīt tikai vienu: ebreju kopienas jūtīgās «antenas» uztverušas satraucošus signālus un Amerikas ebreji tagad rūpīgi pētī radušos situāciju.

Pēc «Za rubežom»

TUVIE AUSTRUMI: NAFTAS FAKTORS

Rietumos ne visai ticēja arābu aktīvas darbības iespējai naftas frontē. Tika meklēti mierinājums vēsturē, atsaucās uz iepriekšējo «naftas boikotu» neveiksmēm 1956. un 1967. gadā, kā arī uz arābu zemju vadītāju Hartumas konferenci 1967. gada augustā, kurā tika pieņemts lēmums, ka naftas boikots jāpārtrauc un daļa ienākumu, kurus dod nafta, jāpiešķir Ēģiptei, Jordānijai un Sirijai, lai atjaunotu to militāri ekonomisko potenciālu. Taču «mierinātāji» neņēma vērā, ka pēc 1967. gada pasaulē ir izmainīties ne tikai kopējais spēku samērs, bet arī stāvoklis pasaules naftas tirgū. Iepriekšējos gados piedāvājums pārsniedza pieprasījumu un monopoliem uzkrājās degvielas rezerves. Pašreiz pieprasījums pēc naftas ir tikpat liels, kā savus noteikumus diktojis nēvis pircējs, bet gan pārdevējs. Ja agrāk arābu valstu finansu resursi bija tik trūcīgi, ka nebija iespējams izturēt ilgstošu boikotu, tad tagad naftas ieguves zemes jau uzkrājušas prāvus līdzekļus.

Arābu pasaulē koncentrēti 60 procenti jaunatklātu naftas rezervju, kas atrodas kapitālistiskās un progresējošās zemēs. Arābu valstis dod līdz 40 procentu no «melnā zelta» ieguves, kas 1973. gadā, līdz pat nesenejai sašaurināšanai, jau sasniedza 1 miljardu tonnu gadā. No arābu zemēm importētā nafta 1972. gadā apmierināja Anglijas vajadzības pēc šķidrā kurināmā par 73 procentiem, Francijas — par 83 procentiem, Itālijas — par 85, Holandes — par 70, VFR — par 40 procentiem. Kopējais naftas imports Savienotajās Valstīs 1973. gada pirmajā pusē pieaudzis par vienu trešdaļu, bet no arābu zemēm — divas reizes. Ja nebūtu arābu zemju nesena embargo naftas eksportam uz Savienotajām Valstīm, tad amerikāņi šogad no tūrienes ievestu 60 miljonus tonnu naftas, to skaitā 30 miljonus tonnu no Sauda Arābijas, 10 miljonus tonnu no Lībijas, 9 miljonus — no Abudabi, 8 miljonus — no Alžīrijas. Šis daudzums sastāda 6 procentus kopējā naftas patēriņa ASV. Pierēķinot naftas produktus, kas iegūti no arābu naftas un, kurus ievad no Rietumeiropas zemēm, šis skaits pieaugtu līdz 10 procentiem.

Otrs jauns apstāklis ir arābu kapitāla pieaugošie noguldījumi Rietumeiropas un ASV bankās. Kā vērtē Ēģiptiešu laikraksts «Al Ahram», šie noguldījumi Rietumeiropā vien sasniedz 20 miljardus dolāru jeb apmēram 20 procentu no Eiropas valūtas tirgus. Ja arābu zemes pēkšņi būtu nolēmušas izņemt kaut vai pusi savu noguldījumu, tas novestu pie nopietna finansiāla satricinājuma daudzās Rietumeiropas zemēs.

Arābu naudas aizplūšana uz Rietumiem izskaidrojama vispirms ar to, ka pieaugošie ienākumi, ko dod nafta, ne vienmēr tiek izmantoti vietējā ekonomikā. Naftas ieguve un eksports 1973. gadā arābu zemēm var dot līdz 11—12 miljardu dolāru, Sauda Arābijas un Lībijas zelta un valūtas rezerves pašreiz pārsniedz (katrā no šīm valstīm) 3 miljardus dolāru — tas ir tikpat, cik bija VFR un Japānai 1969. gadā.

Naftas ieguves zemes tagad uzkrājušas tādas finansu rezerves, kas dod iespēju tām iztikt bez jauniem ienākumiem, ko dod nafta, ilgāk nekā Rietumu valstīm, kuras to patērē. Rietumos naftas krājumi nepārsniedz pat to daudzumu, kāds nepieciešams 70—90 dienu patēriņam. Ilgi uzglabāt naftu ir bīstami un neizdevīgi, apgādei jābūt pastāvīgai un nepārtrauktai.

Šiem jautājumiem īpašu uzmanību veltīja arābu prese. Pie tam arābu pasaulē atzina par labāku nenonākt līdz kritiskai robežai un nepārtraukt naftas piegādi un noguldījumu izņemšanu. Arābi sāka «psiholoģisku ofensīvu», brīdinot, ka ārkārtējos apstākļos viņi būs gatavi spert šādu soli.

«VĒRTĪBU PĀRVĒRTĒŠANAS» SĀKUMS

Līdz 1973. gada vasarai naftas nacionalizācija Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas zemēs deva no-

pietnu triecienu angļu un franču kapitāliem. Amerikāņi zaudēja daudz mazāk. Alžīrijā tika nacionalizētas franču kompānijas. Nacionalizētajā koncernā «Irak Petroleum» un irāņu konsorciā amerikāņiem piederēja attiecīgi tikai 24 un 40 procenti akciju. Amerikāņu kapitāla galvenās pozīcijas — Sauda Arābijā, Lībijā, Kuveitā — palika neaizskaramas. Pat tad, kad tika noslēgta vienošanās par Sauda Arābijas un virkni citu Persijas līcī atrodošos arābu zemju piedalīšanos kompāniju-koncesionāru kapitālā, amerikāņu monopoli prata saglabāt kontroli pār saviem naftas resursiem.

1971. gadā amerikāņu investīcijas Tuvo un Vidējo Austrumu un Ziemeļāfrikas rajonā tika vērtētas 2,7 miljardu dolāru apmērā, kas sastādīja gandrīz trešdaļu no visiem «trešās pasaules» naftas saimniecībā ietilpstošajiem kapitālieguldījumiem. Tie deva peļņu, kas sasniedza 2,3 miljardus dolāru vai 23 procentus ienākuma no visām ASV privātkapitāla aizrobežu investīcijām.

Tagad šie skaitļi ievērojami samazināsies. Tas tādēļ, ka pagājušo vasaru Lībijā pilnīgi nacionalizēja kompāniju «Banker Hant» un 51 procentu akciju, kas piederēja amerikāņu firmām «Occidental Petroleum», Oeisis un Amosis, bet 1. septembrī nacionalizēja visas pārējās amerikāņu naftas firmas šai zemē. Šie pasākumi likvidēja amerikāņu monopoli kontroli pār 45 procentiem visas naftas ieguves Lībijā, 500 miljonu dolāru amerikāņu investīciju pārvērtā par valsts īpašumu, kas dod ne mazāk kā 200 miljonu dolāru peļņas gadā.

Tagad nacionālās arābu valstu naftas kompānijas, pēc mūsu aprēķiniem, nodrošina šais zemēs jau vairāk nekā 30 procentu naftas ieguves sālīdzinājumā ar 10 procentiem pirms gada.

Alžīrijas, Irakas un citu naftas ieguves zemju progresīvo režīmu uzvara pār naftas imperiālistisku iedragājo imperiālistisko monopoli pozīcijas. Te, neapšaubāmi, liela nozīme bija tādiem faktoriem kā imperiālistiska pozīciju vispārējā pavājināšanās arābu pasaulē, naftas ieguves valstu saliedētība, kuras apvienojušās naftas eksportētāju zemju organizācijā, arābu valstu sadarbība ar Padomju Savienību un, beidzot, starptautiskā sapratības atslēbums, kas sarežģī monopoli ekspluatatoriskās politikas īstenošanu.

Monopoli īpašnieki saprot, ka tagadējos apstākļos ASV politikas vienpusīgā orientācija uz Izraēlu var beigt beigās tiem maksāt savu pozīciju zaudējumu arābu pasaulē. Lūk, kādēļ vēl jūlija beigās «Standard Oil Company of California» direktoru padomes priekšsēdētājs O. Millers nosūtīja akcionāriem vēstuli ar priekšlikumu sekmēt ciešāku sakaru nostiprināšanos ar arābu zemēm tieši pašreizējos apstākļos, kad «Tuvo Austrumu nafta Rietumiem ir dzīvības jautājums». Vēstulē sacīts: «Mums jāsaprot arābu tautas cerības un vēl vairāk jāatbalsta tās pūles miera nostiprināšanā Tuvajos Austrumos.»

Neraugoties uz rīdīšanas kampaņu, ko sarīkoja cionisti šīs kompānijas vadībai, kāds cits monopols — «Texaco Incorporation» — septembrī būrtībā atbalstīja «Standard Oil of California» pozīciju. Bet Starptautiskā naftas kartēļa trešais loceklis — kompānija «Mobil Oil» — ievietoja plašu paziņojumu laikrakstā «New York Times», kurā aicināja Tuvo Austrumu jautājumu noregulēt tā, lai «nodrošinātu tautsaimniecību un drošību visām šī rajona tautām un valstīm». Protams, pagaidām šie paziņojumi vēl ir visai miglaini un nekonkrēti, taču vērtību pārvērtēšanas process, pēc visa spriežot, jau ir sācies.

RĪCĪBAS KOORDINĀCIJA

Jau 17. oktobrī, drīz pēc karadarbības jauna uzliesmojuma Tuvajos Austrumos, arābu valstu ministri naftas jautājumos, kuri bija sapulcējušies Kuveitā, pieņēma vienprātīgu lēmumu ik mēnesi

samazināt naftas iegūvi par 5 procentiem, kā arī izvest Izraēlas karaspēku no okupētajām teritorijām. Sauda Arābijā un Kuveitā uzreiz samazināja naftas iegūvi par vairāk nekā 10 procentiem. 20.—22. oktobrī arābu zemes viena pēc otras paziņoja par naftas piegādes pārtraukšanu Savienotajām Valstīm, kas pastiprināti sūtīja ieročus Izraēlai; bet pēc tam arī Holandai, kas tāpat ieņēma atklātu proizraēlisku pozīciju. Bet tas nozīmēja vēl lielāku naftas ieguves sašaurināšanu. Kā ziņo Beirutas žurnāls «Middle East Economic Survey», naftas ieguve arābu zemēs novembra sākumā kopumā samazinājies par 28,5 procentiem, kas noveda pie pasaules naftas eksporta sašaurināšanās par 17—18 procentiem. Pie kam Irāna paziņoja, ka tā nedomā paplašināt savas naftas iegūvi, lai kompensētu arābu naftas ieguves sašaurināšanos.

Arābu zemes izsludinājušas embargo ne tikai uz jēlnaftas pārdošanu pašām Savienotajām Valstīm, bet arī uz tās piegādi naftas pārstrādes rūpnīcām, kas neatrodas ASV, bet kas parasti apgādā šo valsti vai tās jūras kara floti ar naftas produktiem, kuri iegūti no arābu naftas. Tiekdamās šais apstākļos cik iespējams ilgāk saglabāt savas stratēģiskās rezerves un nevēlēdamās ar arābiem ķīdoties, Rietumeiropas zemes praktiski ir pārtraukušas jebkuru naftas produktu eksportu uz Savienotajām Valstīm, arī tādū, kas nav izstrādāti no arābu naftas.

Vienlaikus ar arābu zemju konferenci Kuveitā notika Persijas līča valstu apspriede, kuras ietilpst naftas eksportētāju zemju organizācijā. Tās dalībnieki paziņoja, ka apstākļos, kad strauji pieaug inflācija, viņi vairs neuzskata sevi par saistītiem ar 1971. gada Teherānas vienošanās noteikumiem, saskaņā ar kuriem ik gadu tika paaugstinātas aprēķinu cenas naftai par 5 procentiem (atgādināsim, ka no aprēķinu cenu lieluma ir atkarīgi naftas ieguves zemju ienākumi no kompāniju darbības). Viņi paaugstināja aprēķinu cenu par 70 procentiem (salīdzinot ar 1970. gada līmeni, gandrīz trīskārt), tai pašā laikā paaugstinot tirgus, pārdošanas, cenu par 17 procentiem. Sakarā ar naftas ieguves sašaurināšanu tāds cenu paaugstinājums ar uzviju novērs iespējamo ienākumu samazināšanos.

Amerikāņu naftas pozīcijām arābu pasaulē tiešu triecienu deva Iraka: nākamajā dienā pēc kara sākuma tā nacionalizēja divu amerikāņu firmu aktīvus kompānijā «Basra Petroleum». Tāpat Bagdādē nacionalizēja Holandes valdības daļu monopola «Shell» akciju paketē — arī tai pašā «Basra Petroleum».

Arābu pūlīņi naftas jomā nepalika bez rezultātiem. Neviens no Rietumeiropas zemēm, izņemot Portugāli, neļāva Savienotajām Valstīm izmantot savu teritoriju ieroču pārgādāšanai uz Izraēlu. Par arābu naftas boikota ietekmi uz Savienoto Valstu politiku izteicās prezidents Niksons. «Viens no galvenajiem faktoriem, kas lika mums cik iespējams ātrāk censties noregulēt pašreizējo krīzi,» viņš paziņoja preses konferencē 26. oktobrī, «ir potenciālā iespēja pārtraukt naftas piegādi.»

7. novembrī, uzstājoties televīzijā, R. Niksons teica, ka jau nākamziem naftas piegādes ASV samazināsies vismaz par 10 procentiem, salīdzinot ar varbūtējo pieprasījumu, — bet iespējams, ka pat par 17 procentiem. Tai pašā laikā prezidents paziņoja par kurināmā piegādes ierobežošanu iestādēm, dzīvojamām mājām un skolām, bet tāpat par plāniem ieviest naftas produktu normēšanu un paaugstināt nodokļus uz šiem produktiem.

Starp Rietumeiropas zemēm pastāv vienošanās par naftas rezervju sadalīšanu, ja izveidotos ārkārtēji apstākļi; taču Vašingtonas mēģinājumi izplatīt šo norunu ASV, kā redzams, ne pie kā nav noveduši. Amerikāņiem neizdevās īstenot arī savu naftas sadales plānu zem tā sauktās starptautiskās konsultatīvās grupas aizsega. Nekādas rezultātus nedeva arī Holandes priekšlikums par EEA naftas rezervju apvienošanu centralizētai kopējai tirgus valstu apgādei.

5. novembrī kartējā 10 valstu — Arābu zemju organizācijas locekļu, naftas eksportētāju, apspriedē pieņēma lēmumu sašaurināt naftas iegūvi decembrī par 25 procentiem, salīdzinot ar novembri. Pie kam tika paziņots, ka «sadraudzības zemju intereses netiks skartas».

Protams, visas «naftas kara» nejausības nav iespējams paredzēt. Imperiālistiskās aprindas meklēs līdzekļus, lai stātos pretim arābu zemju naftas uzbrukumam. Taču, kā paziņoja PSKP CK ģenerālsēkretārs L. Brežņevs savā 26. oktobra runā Vispasaules miera spēku kongresā, — «kur pastāv koloniālisms, tur būs arī cīņa par nacionālo atbrīvošanos... Kur ir agresija, tur būs arī pretspars».

[Pēc «Novoje vremja» materiāliem]

Kādēļ tērēt laiku, lai atspēkotu sievas vārdus, ja drīz vien viņa pati izmainīs savus uzskatus.

Z. ANUIJS

Skatīties uz ierēdņiem kā uz kaut ko svētu ir tīri monarhistiska pieeja.

HERCENS

Mēdz teikt, ka mulķi taisot karjeru, kamēr ģeniāli cilvēki ciešot neveiksmes. Tas tāpēc, ka pirmie, stāigādāmi pa zemi, ievēro šķēršļus un apiet tiem apkārt, kamēr otrie, acis uz mākoņiem mezdāmi, kļūp pār katru akmeni, kas gadās ceļā.

EMĪLS DE LEVALE

Viņam vienalga, vai tas ir Tssts vai viltus mesija, ka tikai var nopelnīt trīsdesmit sudraba grašus.

V. BRUDZINSKIS

Labāk viena sava acs nekā divas cita acis.

POĻU SAKĀMVĀRDS

Draudzība ir diennakts jēdziens.

M. SVETLOVS

Kā pavasara nenāk vis bez vētrām un bez plūdiem, kas vietām postu pastrādā, tā, jauniem laikiem nāko, brīžam arī nemiers saceljas un dažas jukšanas.

JURIS NEIKENS

Ideālu sieviešu ir tikpat maz cik ideālu vīriešu, bet viņas tomēr ir biežāk sastopamas.

HILDEGARDE KNEFA

Katra nulle domā: «Mēs esam tās, kas sastādām miljonus.»

G. LAUBS

Kad stāvoklis ir tik slikts, ka to nevar labot, vajadzīga veiklība, lai to izmantotu savā labā.

M. HOSE DE LARA

Cilvēks, kam nav vajās parūpēties par savu veselību, līdzīgs amatniekam, kam nav vajās salabot savus instrumentus.

MILLERS

Ka tikai būtu galva, cepure atrādīsies.

ABHĀZIEŠU SAKĀMVĀRDS

Nevis tās zināšanas ir vērtīgas, kas uzkrājas prāta tauku veidā, bet tās, kuras pārvēršas par prāta muskuļiem.

HERBERTS SPENSERS

Bērni aplūkoja zvērus zooloģiskajā dārzā kā ilustrācijas fabulām.

EM. KROTKIJS

Ja tev nav rakstura, sāc pārņemt tā trūkumu citiem.

H. SENKEVIČS

Sievietes tērpam ir tikai tik liela nozīme, cik tas rada vīrietim vēlēšanos to viņai novilkt.

FRANSUĀZA SAGANA

Simtreiz atkārtoti meli kļūst par patiesību. Bet par simtreiz atkārtotu patiesību mēs beidzot sākam šaubīties.

K. KOSTOVS

VIŅ STIKLS LĪST KĀ MEDUS

Nesāksim ar tiem laimīgajiem tuksneša garīniem, kuri kādu rītu pirms tūkstošiem gadu zem ugunsкура pelniem atrada pirmo stikla sakusni; nesāksim ar Kurzemes hercoga stikla lauskām, ar bijušām brūžu un krogu vietām, kaut gan vienkāršs darāms, kolīdz sākam runāt par stiklu. Mūsu laiks — betonā, stiklā un alumīnijā celtu lielpilsētu laiks. It kā. Kad runājam par betonu un alumīniju, viss ir saprotams un ierasts. It kā. Bet, līdzko par stiklu, — tā sākam ar garīniem, Ēģipti, Venēcijā, kā nule stiklu būtu atklājuši. Paradokss: viens no patiesi mūsdienīgiem materiāliem — ik brīdī visdažādākos veidos ap mums esošais un tomēr pasvešais... Mēs pabailīgi uzticamies stiklam un pabijīgi vēršam skatienus pret vakara saulrietā liesmojošām jaunceltņēm — istiem stikla torņiem, vēl Rīgā nesaraduši ar tiem. Glāzītes un slīpētā kristāla nēcīni aiz bufetes stikla — oļā! Kaut gan dažū labu reizi arī tos gribam nomainīt pret modernākiem.

Stiklu nevar iekustināt viens, tas ir materiāls, kas prasa saskāpotu kolektīvu. Gribi šo glāzi, vajadzīga fabrika vai vismaz labi nostādīta darbnīca, saka stiklinieks Arnolds Vilbergs — ne vienkārši stiklinieks, bet augstas kvalifikācijas mākslinieks, kādu mūsu republikā nav daudz. Mākslinieks sācis darboties ar stiklu piecpadsmit gadu vecumā, toreiz Rīgas daļamatniecības vidusskolā, un nākamgad varēs atskatīties uz divdesmit pieciem darba gadiem — laba izdevība, kad pašam tikko četrdesmit, un apskauzama uzticība materiālam. Praktizēšanās Tallinā pie profesora Rozma, jā, talliniešiem stikla mākslā pirmā vijole, viņu audzēkņi strādā par māksliniekiem mūsu valsts lielās fabrikās. Tālāk — studijas Prāgā, augstākās meistarības noslīpēšana. Un tagad jau pašam apkārt krietas bijušo audzēkņu pulciņš, kuri sparīgi min uz papēžiem meistaram.

— Droši stiklinieki jau šodien ir Ārija Ēmane, Sandra Bērziņa, Juris Mednis — kādus deviņus vārētū nosaukt.

Daudz un reizē maz. Jaunajiem sākt strādāt stiklā ir ārkārtīgi grūti, eksperimentālā bāze tikko sāk veidoties. Ko līdz visskaistākās iecerēs, ja netiek klāt materiālam. Līvāni atsaucīgāki māksliniekiem un visam jaunajam nekā izslavētais Ilguciems. Varbūt tāpēc, ka Līvānos strādā par mākslinieci Ludmila Safronova, pati piedalīdamās izstādēs, meklēdama. Ilguciems — tehniski varens uzņēmums, īsts brīnums, bet tanī pārāk iesīkstējusi attieksme pret jauno. Vai radoša sadarbšanās ar māksliniekiem būtu neizdevīga? Laiks vienmēr pierāda pretējo. Masveida produkcija mūsdienās tiecas tuvināties unikāla priekšmeta izteiksmībai. Iespēju robežās. Bet iespējas nekad nav sastingušas un pārakmeņojušas. Tātad — labu garību.

— Stiklu nevar apmānīt. Stiklā neko nenoslēpsi, — saka mākslinieks.

Arnolda Vilberga temperaments kā radīts darbam ar stiklu — nosvērtība, miers, nesteidzība. Izsmalcināta gaume. Visam iepriekš jābūt skaidram. Stiklā brīnumi nedzimst. Viss tehnoloģiski, matemātiski. Pretēji keramikai. Bez uguns negaidītā brīnuma liela daļa keramikas pārvērštos amatnieciskos darinājumos. Nevar teikt, ka stikls būtu nepateicīgs materiāls. Gaismas krāsainība, staru laušana, aprēķināti optiski efekti, netverama tonalitāte, pārejas.

— Stikls ir vēl neatklāts, — piebilst Arnolds Vilbergs.

Sācis ar noslēgtu priekšmetu — vāzi, šķīvi. Pulējot un slīpējot masīvu stiklu, mākslinieks lēnām izsmel materiālu. Ar gadiem Arnolda Vilberga stikla darinājumi kļuva viēgļi, gaisīgi, ar atrāisītu dekorējumu. Blāvinājumi, kodinājumi. Uz lakoniskas formas — gleznojums. Cik tas grūti uz stikla — jāpatur vērā caurskatāmība, jo

mēs vienlaikus uztveram krāsu un līniju uz trauka no ārpuses un iekšpusēs. Tieši šis vienlaikus divpusējais un bieži pat daudzpusēji telpiskais skatījums prasa sevišķu meistarību. Ir vāzes, kur kodinājumi blīvāki, ekspresīvāki, ļaujoties negaidītiem triepieniem, mezglojumiem. Ir vāzes, kuru matējums atgādina apsarmojošu koka zaru. Un gravējumi, kuros, gaismai lūstot, atvīz cēls zeltījums. Stiklā līnijas var vilkt smalkas kā zirnekļa tīmekļus un dzīt platas kā vagas.

— Stikls — te ir, te nav... Un, kad stikls kūst un tek, tas atgādina medu. Līst un veidojas acu priekšā. Sekundi. Tad pārvēršas kristālā. — Arnolds Vilbergs par stiklu var stāstīt daudz, un es noticu, ka stikls māksliniekam var atgādināt medu. Istam māksliniekam ir savas un neatkārtojamas sajūtas, kad viņš saskaras ar to viņam vienīgo iespējamo materiālu.

Atskatoties uz padarīto, redzam, ka Arnolds Vilbergs ražīgi strādājis līdz arhitektam daudzus interjeros. Tā nebūt nav pretruna. Bez tāda vai citāda stikla elementa interjers nevar pastāvēt. Jautājums vienīgi, cik lielu lomu tam ierādām. Pats jaunākais viņa darbs kafejnīcā «Leņingrada». Turvāk nepieskaroties šim specifiskajam Arnolda Vilberga darbības laukumam — tas prasītu vispusīgāku mākslinieka un arhitekta sadarbības pētīšanu —, salīdzinājumam varu teikt: vīrišķais spēks ir arhitektūra un tā gaisīgā būtne — stikla mākslinieciskie veidojumi. Ja arhitektūra liks sevi «aplidot», tāda greznošanās vien būs; ja arhitektūra būs mazizteiksmīga, tad var notikt, ka tā savu partneri nespēj «pacelt»; baletā šīs nelaimes ir momentā pamanāmas, bet mūsu interjeros tās var uzreiz pat nepamanīt. Saskaņīgas mākslas sintēzes ceļš nav no vieglajiem.

Caur mazo, noslēgtu formu radušās daudzas lielas idejas. Un tomēr tā mazā vāze ir augstākais prieks, saka mākslinieks.

Ar Arnolda Vilberga darinājumiem sadūrušies miljoni — patiesību sakot, tikai ar pirkstu galiem. Siknaudas silīte ar diviem nodalījumiem pie jebkuras kases — viņam patentēts darinājums. Sākumā tā bijusi iecerēta organiskajā stiklā, bet ražota tiekot no plastmasas, tāpēc bieži vien to nepamanām un beram naudu garām. Sīks priekšmetiņš, bet, lietpratīgi izveidots, taupa sekundes. Un summējot — mūsu gadus. Tas iesniedz dizaina precīzajā pasaulē. Nākamais patents — tualetes galdiņš ar ērtu spoguļi, šai vietā laikam gan laiks netiks taupīts... Materiāls viens, un cik dažādi tomēr var strādāt, kādas iespējas!

Būtu vērts pacīnīties — aci pret aci ar kūstošu stiklu, lai blakus būtu septiņi meistari, kuri saprastu bez vārdiem. Lai valdītu kūstoša stikla priekšā sugestējošs kolektīvisms, vienots gara darbs. Tā strādāt, ka vārdi lieki, — tad notvert aiz spārna stikla brīnumputnu! Brīvi veidot stiklu pie krāsns. Un vai brīdī, kad krāsns laižama remontā, uz pēdējo stiklu rūpnīca nevarētu uzacīnāt māksliniekus? Tie būtu lieli svētki.

Stikls kūst nepārtraukti, dienu un nakti, tāpat kūst metāls, tā cepam maizi. Kaut kur kādā rūtī būs iekusis mirklis starp pagājušo un jauno gadu, kādā slīdē būs šis mirklis, kādā maizes klaiņā. Stikls ir daļa no lielās nepārtrauktības. Stikla pūtējs nāk no Ēģiptes laikiem un paliks mūžīgi — kā mūsu Kilgastu dzimta, kas pūtusi stiklu no paaudzes paaudzē. Dosim bērniem rokās istu materiālu — koku, mālu, naglu, īstus darba rīkus — knīpstangas, āmurus, vedīsim uz smēdi un rādīsim, kā dzelzi kal, kā mūrnieks liek ķieģeli uz javas. Nebaidīsim pat no stikla, bet sākumā, pašī sevi pārbaudot, nogriezīsim gabaliņu stikla ar dimantu... Stikla un alumīnija pasaule atsvešinot? Arnoldam Vilbergam — stikls kūst un tek kā medus.

AIVARS KALVE

Dienas un gadi... Tie steidz, mījas un zūd, līdz kādā dienā satiec cilvēku... un redzi, ka viņš sācis sīmot.

Daudz kas jau pagājis, no kaut kā jāatvadas... Daudz jau padarīts, bet daudz vēl darāms... Tāds ir dzīves ritums.

Mēs, kas nestrādājam aktiera profesijā, atvadījies no jaunības, bieži vien sev jautājam: «Vai viss jau bijis?» Aktieris nākotnē raugās drošāk, jo, kamēr viņš dzīvo uz skatuves, būs jaunas lomas, bet katra jauna loma ir arī neatklāta pasaule, jauna iepazīšanās, jauna draudzība, mīla. Varbūt šī priekrocība kompēsē aktiera paveiktā darba gaistošo raksturu.

Par to es domāju, sarunājoties ar LPSR Tautas skatuves mākslinieku **JĀNI KUBILI**.

— Jūs padomājiet tikai, nekā no mums nepaliek pāri, viss ir gaistošs. Es, piemēram, vakar labi nospēlēju Profesora lomu K. Sajas viencēlienā «Poliglots». Izdarītājam interesantu eksperimentu, izrādes laikā uz skatuves uzlaidām dzīvu suni. Sunim vēltīto monologu runāja tieši viņam, suna uzticīgais skatiens izraisīja neparastas izjūtas. Bet jūs šo izrādi neredzējāt un nekad neredzēsiet, jo tieši tāda vairs neatkārtosies, jums tikai citi par to stāstīs, rīt izrāde būs jau citāda, to ietekmēs dienas gaitas un darbi. Bet vakardienas izrāde ir izgaiss.

Te, profams, varu iebilst, tā gluži nav, ka aktiera darbs pazustu nebūtībā. Līdzī manai un, tāpat, daudzu tūkstotņu skatītāju jaunībai nākuši Jāņa Kubija tēli. Tie ar mums runājuši, mūs rosinājuši, audzinājuši. Viņa tēli izstrāvoja jaunību, aizrautību, degsmi. Par Blaumaņa Kristīni dažkārt raksta, ka viņa ir sievietes ētiskās skaidrības apliecinājuma. Par viņu nēti nez kāpēc tā nerunā, vai tas būtu nemoderni? Taču ar Jāņa Kubija tēliem vispirms saistās ētiski skaidru principu apliecinājums. Viņš parādījis, cik draudzība var būt ilga, cik mīla dziļa un pastāvīga, cik cilvēks garīgi gaišs. Viņa varoņi bijuši liriski, maigi, brīžam mazliet smeldzīgi, tie nesuši sevī kādu nepiepildītu sapni. Kuram gan no mums tāda nav?

G. Priedes lugas «Tava labā slava» iestudējumā J. Kubilis tēloja divas lomas: labklājībā slēgstošo komponistu Armīnu Turku un viņa brāli Osvaidu, kurš uz skatuves neparādās, bet viņa balss skan magnetofona lentā. Osvalds runā monologu par savu greizo dzīvi un beidzot sauc vārdā sievu Ilzi. Mikrofonā vairākas reizes atskan viens vārds: «Ilze,

Ilze, Ilze!». Tajā dzīvoja pārmetums, izmisums, sāpes, smeldze, nepiepildītas ilgas. Kopš izrādes pagājuši jau daudzi gadi, bet šoprojām man ausīs skan J. Kubija izrunātais «Ilze!». Cik dažreiz līelu saturu un daudz izjūtu var ielikt vienā vārdā!

J. Kubija varoņi uzgailējuši varenā temperamentā un kaislē. Vai atceraties viņa Pablo «Trešajā vārdā», Titu Nani «Kjodžas skandālā», Mikeli «Filomenā Marturano»? Kādreiz pārņem vai izbriņš, cik daudz temperamenta slēpjas latviešu pušī, kas nācis no laukiem, no Leišmales. Gribējies spēlēt vijoli... bet sastrādātie pirksti nav lāgā klausījuši, atnācis uz Rīgu, domājis studēt mūziku, bet pieteicies Drāmas teātra studijā, kur jaunekli pieņēmuši ar vienu noteikumu, ja viņš trīs mēnešu laikā izlabos izloksnes iezīmes valodā. To J. Kubilis paveic un kopš 1947. gada strādā teātrī. Bijuši visādi uzdevumi, dažkārt izrādē viņš skraidījis pa skatuvi ar paplāti, bet drīz saņēmis lielās lomas. To ir daudz. Pāri par simtu. Dažādas. Un tomēr tajās ir kaut kas apvienojošs.

R. Blaumaņa «Skrodērdienās» J. Kubilis tēlo Joski. Stīks andelmanis, kas braukā no mājas uz māju, izmanīgi prot ieteikt arī sliktāku precī, varētu teikt — stīks cilvēciņš. Bet J. Kubilis viņu apstaro ar neparastu gaišumu, jo mīl savu tēlu un Joskā izceļ lielu, aizrautīgu mīlestību. Liekas, ka pāri trejdeviņiem kalniem un lejām viņš traucies pie savas Zāras.

Fičurs F. Molnāra «Liliomā» — zaglēns un blēdis, viņš nepalaidīs garām izdevību, lai ievilktu kabatā pa svešam grasim, bez bēdu viņš kārtis apspēle draugu Liliomu un kūda viņu aplauptīt kasieri. Bet J. Kubilis arī šo tēlu apstarojis ar savdabīgu cilvēciskumu. Fičurs aktiera skatījumā nav ļaundaris, tikai dzīvī viņš nav varējis iekārtoties, nav atradis savu vietu un šūpojas dzīves vilņos. Fičurs gan apspēlē Liliomu, bet Lilioms ir vienīgais Fičura īstais draugs. Kad Lilioms miris, gluži izmisis un pagalam apjucis ir arī Fičurs, jo nu viņš pasaulē ir pavisam viens. Kā dzīvot tālāk? Šī loma kļūva par nozīmīgu veikumu gan «Liliomā» iestudējumā, gan J. Kubija daiļradē, tā pavēra skatu uz savdabīgu cilvēka raksturu, ko aktieris veidoja organiski un patiesi. J. Kubilis nepasaldināja, neidealizēja šos tēlus, viņš tikai lomās parādudzījās ar vērtīgu skatienu un centās atrast pozitīvu kodolu... Aktiera paša iekšējais storojums un aparotība visvairāk no derēja Mocarta tēlā A. Puškina tradējā «Mocarts un Saljeri». Kā notēlot ģēniju? Ģēnijs taču ir kaut

pilsētu celtnieku uzmanību arvien vairāk saista jūras, kas aizņem trīs ceturtdaļas no visas Zemes teritorijas. Desmit procenti šīs platības ir samērā sekla (līdz 9 m dziļa) jūra, tādēļ tā var kļūt par savdabīgu būvlaukumu. Viens no pirmajiem projektiem pilsētai uz ūdens izstrādāts Anglijā. Pilsēta ar 30 000 iedzīvotājiem atradīsies valsts austrumu piekrastē, 15 jūdžu attālumā no krasta. Pēc plāna tā iecerēta kā nenoslēgts aplis, kas veido lagūnu ar apmēram kilometru lielu diametru. Šīs pilsētas, kas stāvēs uz pāļiem, ārējās sienās izvietos dzīvojamās namus, sabiedriskās un rūpniecības celtnes. Lagūnas iekšienē uz peldošām mākslīgām salām atradīsies veikali, kā arī atpūtas un izpriecu centri. Bez aizsargsienu pilsētu apjoztis arī viņu lauzējais riņķis. To veidos uz enkurēm novietotu tilpņu ķēde. Šī riņķa iekšpusē būs izveidotas piestātnes kuģiem, kuri savienos pilsētu ar «līelo zemi».

PAR GAISTOSO UN PAR PALEKOSO

kas neparasts, neikdienišķs — tā domāja aktieris, un loma nedevās rokās, līdz kādreiz pēc mēģinājuma režisors J. Zariņš teica: «Novilksim svārkus, atrofīsim piedurknes un sāksim visu no gala!» Pēc krietna darba posma aktieris aptver režisora domu: ģēnija spēks slēpjas tieši vienkāršībā. Uz skatuves J. Kubija Mocarts saistīja ar savu vienkāršību un aparotību.

Ir tādi cilvēki, kam dzīve vienmēr nodarījusi pāri... Satiec tādu un klausies atkal kārtējo bēdu stāstu. Tā vien liekas, ka viņu pastāvīgi ielenkuši tikai ļaundari. Un ir citas kategorijas cilvēki, kas vienmēr un visur spēj saskatīt un atrast gaišumu.

— Man ir laimējies, — saka aktieris, — es dzīvē tādus pavisam jaunus cilvēkus neesmu sastapis. Un vispār man ir tāda teorija, pēc kuras katrs cilvēks nes sevī pozitīvu vai negatīvu kodolu. Man vienmēr gadījies sastapt labus cilvēkus. Un vai tā nav laime, ka mani pedagogi bija V. Baļuna un A. Amfmanis-Briedītis un savu pirmo lielo lomu — Voževatovu A. Ostrovska «Līgavā bez pūra» tēloju ar viņu? Mēģinājumos meistaram varbūt bija garlaicīgi ar mani, bet kas man tā bija par augstskolu būt uz skatuves partnerībā ar Briedīti! Esmu spēlējis kopā ar Klintīti, ar Šmitheņi, ar Liliju Ēriku. Man vienkārši veicies!

Vai gaišajā dzīves skatījumā nav arī atslēga J. Kubija tēlu kodolam?

Viņš ir pārliecināts, ka dzīvi nevajag izskaņtināt, dzīvē tiekami ar visādiem cilvēkiem, arī nelabiem, taču mākslai jānod perspektīva un jāatstāj skatītājam atziņa, ka cilvēks būtībā tomēr ir labs.

J. Kubilis līcis skatītājiem smieties un kļūt nopietniem, pašam viņam nav īsti pa prātam asa satīra, toties tīk lomas, ar kurām var rosināt skatītājus pārdomām. Šajā ziņā raksturīgs bija viņa tēlotais Ģirts Harija Gulbja lugā «Viena ugunīga kļava». Izrādē nebija skaļu smieklu, nebija daudz asaru, bet skatītāji aiztūvē elpu sekoja līdzī Ģirta likstām. Brīnīšķs, pievilcīgs cilvēks, tikai dzīvē viņam neveicas: mīlotā meitene aiziet ar citu, pie meitas īsta palikšana viņam nav, darbā iekārtoties grūti. Pamazām aktieris skatītājiem liek izdarīt vērtējumu un nonāk pie secinājuma, ka Ģirts vienmēr un visur gājis kā dzīves baudītājs un labuma ņēmējs. Skatītāji domāja, ar gandarījumu aktieris atceras, ka iestudējums piedzīvojis pāri par simts izrādēm.

Dzīvē ir cilvēki, kurus allaž tīkami sastapt. Tu ej sadrūmis un noskumis, satiec cilvēku, kurš iemet tevī gaismas sauju, un nelāgais garastāvoklis pagais. Tīkami ir satikt Jāni Kubili — uz ielas vai uz skatuves. Kamēr viņš ir uz skatuves, tur pulsē dzīva sirds, skan smeldze un ilgas. Bet, kamēr dzīvo ilgas, cilvēks ir jauns.

VIKTORS HAUSMANIS

PILSĒTAS UZ ŪDENS

Pirms 7000 gadiem uz vienu zemeslodes iedzīvotāju bija vidēji pa 15 kvadrātkilometriem sauszemes. Līdz 1950. gadam šis skaitlis jau bija samazinājies līdz 0,043 kvadrātkilometriem.

Urbanizācijas process un līdz ar to uzbrukums dzīvībai dabai notiek arvien straujāk. Tādēļ arhitektu un

AMŪRAS VENĒRA

PSRS ZA Sibīrijas nodaļas arheologi, atrokoft neolīta laikmeta apmetnes Amūras salā Suču, atrada no māla darinātu sievietes figūru.

Tā ir otra šāda sena cilvēka skulptūra, kas pēdējā laikā atrasta Piemūrā. Zinātnieki to nosaukuši par «Amūras Venēru». Turpat atrastas arī dzīvnieku statuetes un akmens darba rīki.

ČETRKĀJAINIE PALĪGI

Rietumvācijas zinātniekiem, kuri pētī iespējas, kā cīnīties pret apkārtējās vides piesārņošanu ar rūpniecības izejvielu atkritumiem, radušies četrkājaini palīgi.

Getingenas universitātes Medicības institūta darbinieki piestiprināja miniaturārdioraidītājus vairākiem desmitiem briežu, stirnu un mežacūku.

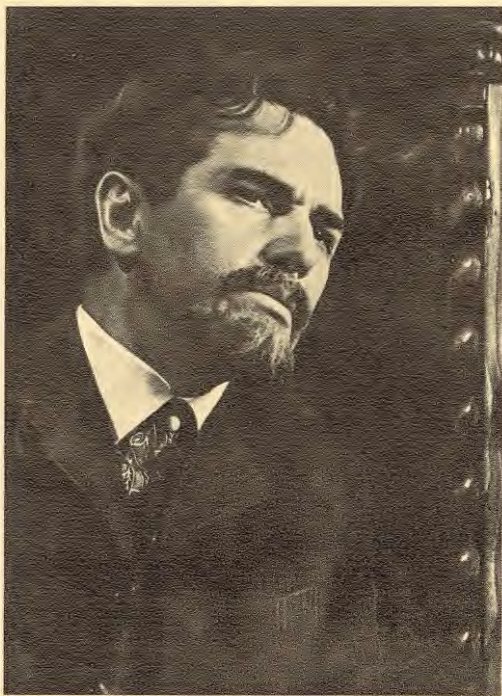
Pēc zinātnieku domām, zvēri daudz

jutīgāk reaģē uz vissīkākajām izmaiņām dabā nekā tehnika. Bet tehnika savukārt informē zinātniekus, ja zvēru «uzvedībā» vērojams kas neparasts, īpaši, ja tie strauji maina apmešanās vietas. Tas ir signāls izpētīt radušos pārmaiņu cēloņus.

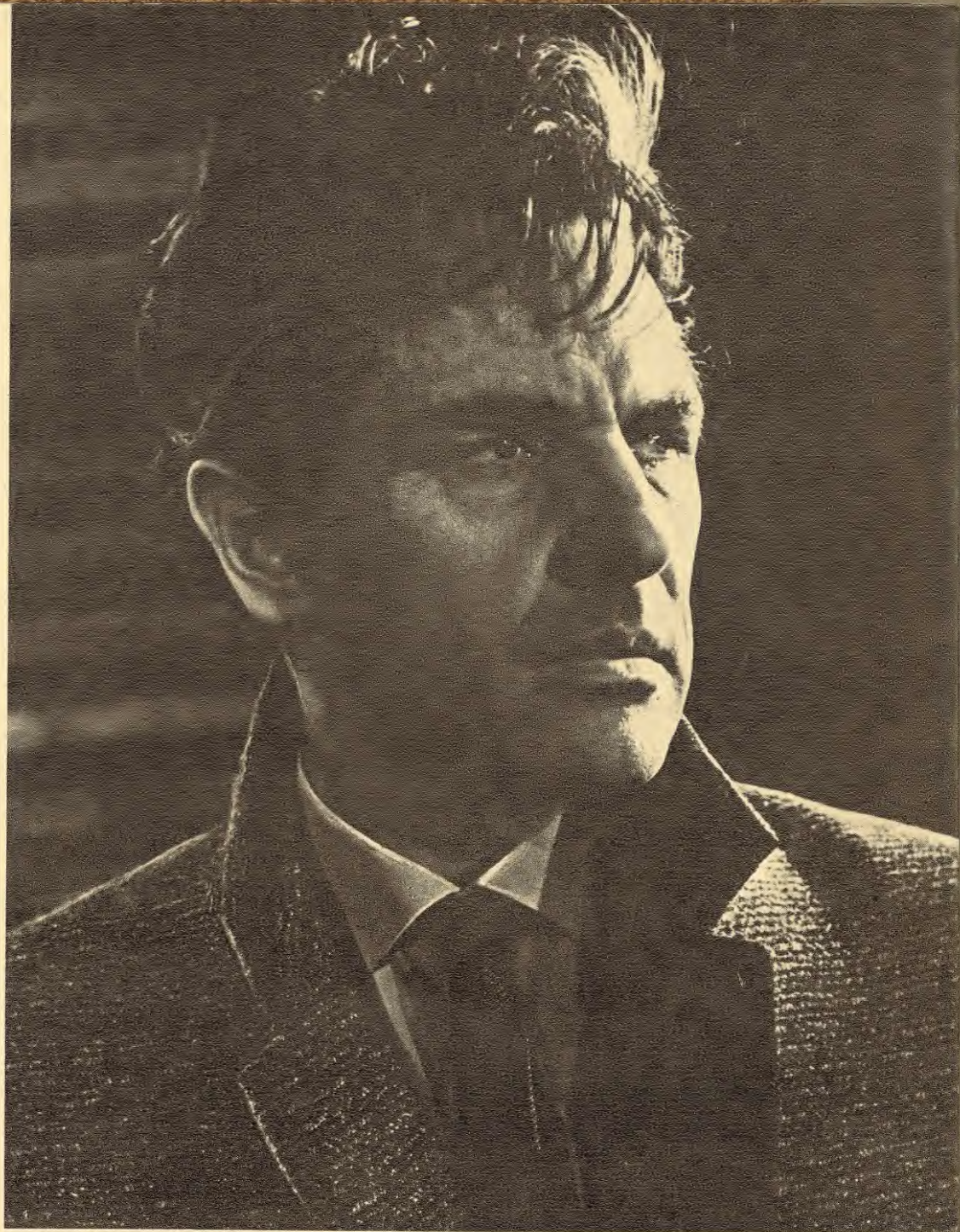
BĪSTAMĀS MEDĪBAS

Nelielajam Bangborāš ciemam (Taizemē), kas atrodas kāds simts kilometrus no Bangkokas, visapkārt ir purvi, kuros mīt milzum daudz kobru. Daži ciema iedzīvotāji nodarbojas ar šo čūsku medībām. Noķertās kobras viņi piegādā galvaspilsētas Pastēra institūtam. Tās labprāt pārēk eksotisku restorāņu īpašnieki, kur ēdienos izmanto arī čūsku gaļu.

Kaut gan šīs medības ir ļoti bīstamas, tomēr divi dolāri, kurus mednieki saņem par katru čūsku, liek tiem atkal un atkal doties bīstamajās medībās.

Antona Čehova lugā «Tēvocis Vaņa» Jānis Kubilis tēlo Ivanu Petroviču Vorņicki.

Skats no Harija Gulbja lugas «Viena ugunīga kļava». Ģirta Pakalna lomā Jānis Kubilis.

D. GEDZJUNA foto

A. Puškina traģēdijā «Mocarts un Saljēri» J. Kubilis tēlo Mocartu.

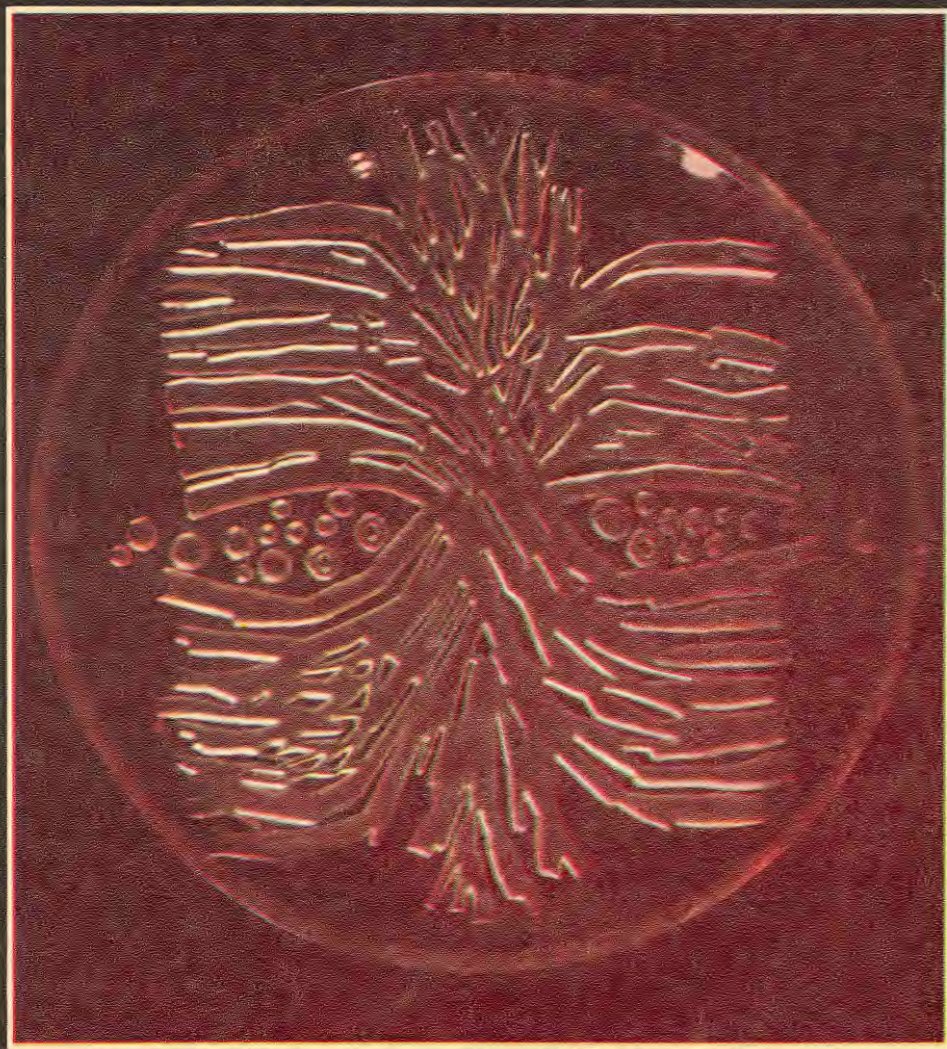

Alekseja Arbužova luga «Mans nabaga Marāts». Jānis Kubilis — Marāts.

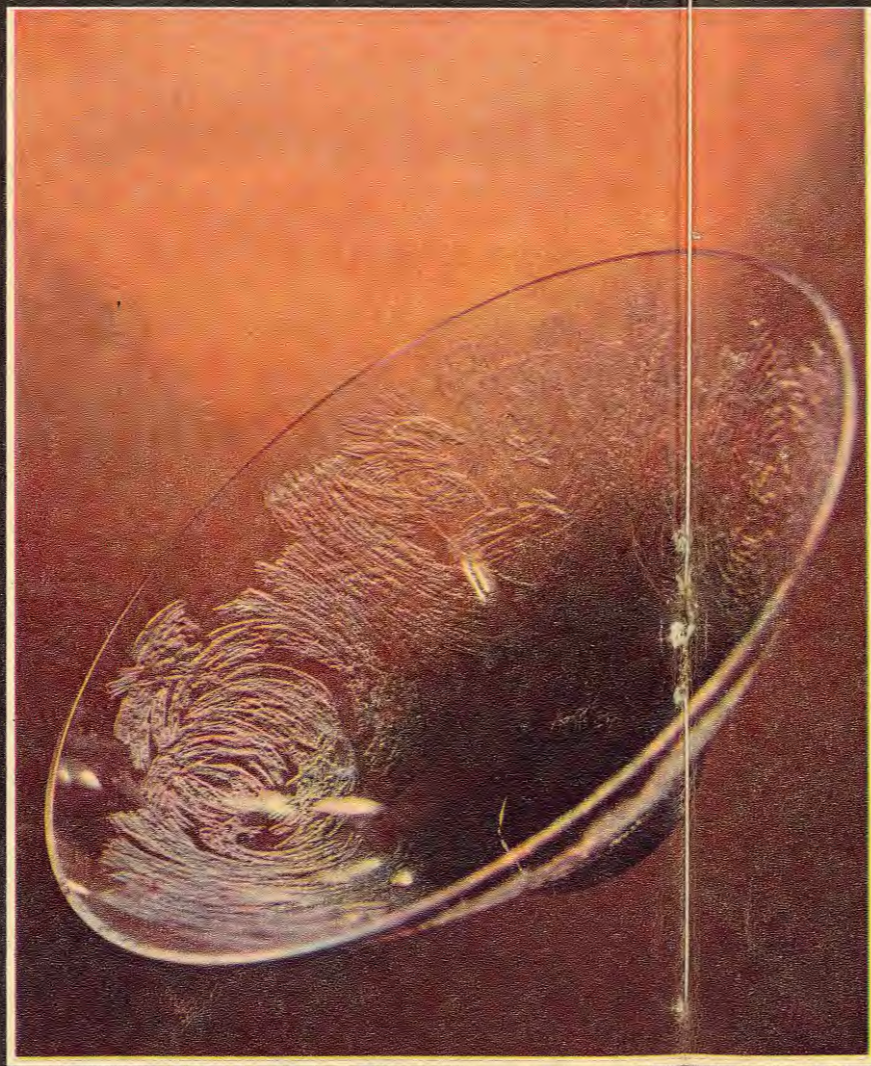
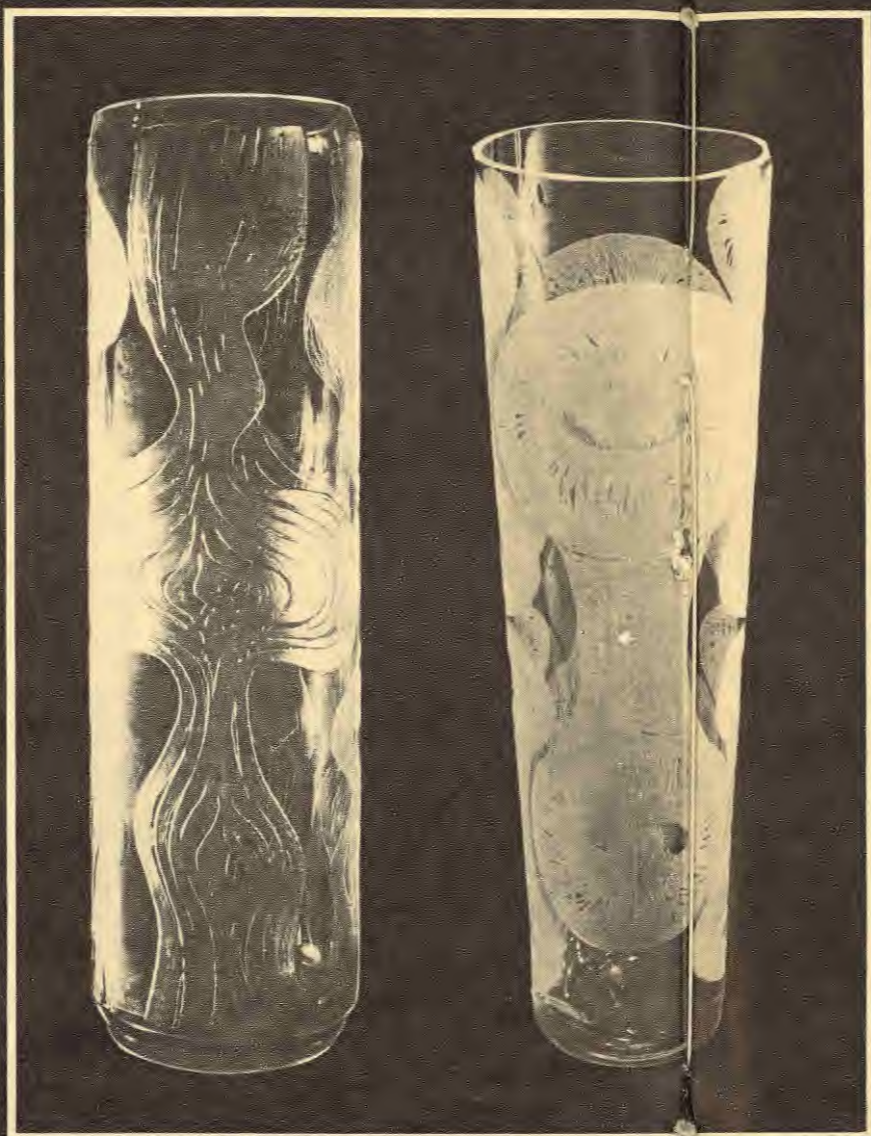
A. Kasona komēdijā «Trešais vārds». Pablo — Jānis Kubilis.

ARNOLDS VILBERGS. **DEKORATĪVAIS STIKLS**

JĀNA SOKOLOVSKA foto

LEONARDS TULEIKIS [Lietuvas PSR]. «Sēdošā meitene».

VARNO PIRKS [Igaunijas PSR]. «Kadiķi».

NO BALTĪJAS REPUBLIKU
3. AKVAREĻU IZSTĀDĒS
LATVIJAS PSR VALSTS MĀKSLAS
MUZEJĀ RĪGĀ.

JĀNA SOKOLOVSKA foto

31. DECEMBRĪ GLEZNOTĀJAM
LPSR TAUTAS MĀKSLINIEKAM PRO-
FESORAM KONRĀDAM UBĀNAM
APRITĒJA 80 GADU.

LEONA BALOŽA foto

GLEZNOTĀJAM LPSR TAUTAS
MĀKSLINIEKAM VALDIM KALNRO-
ZEM 17. JANVĀRĪ — ASTOŅDES-
MIT.

VALDA BRAUNA foto

LĀZERI UN PENTAGONS

Starptautiskajā politikā dažādos līmeņos notiek sarunas par bruņošanās drudža ierobežošanu. Ir jau noslēgti pirmie līgumi šinī virzienā. Taču pagaidām joprojām turpinās dažādu jaunu ieroču veidu izstrādāšana, kuru vidū vieni no neparastākajiem ir tie, kuros izmantoti lāzeru stari.

Pērn pagāja 15 gadu, kopš izgudroja lāzeru (savu nosaukumu tas ieguva no piecu angļu vārdu: «Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation» pirmajiem burtiem jeb tulkojumā: gaismas pastiprināšana ar stimulēta starojuma palīdzību), bet tas jau tiek plaši izmantots dažādās nozarēs: dažādu veidu informācijas pārraidei, enerģijas pārraidei bez vadiem, medicīnā, grāmatu iespēšanā, šahtu urbšanā, metālgriešanā utt.

Lāzeru — šo universālo nākotnes instrumentu — tagad pēta daudzās zemēs, taču neviena cita kapitālistiskā zeme pēdējos gados nav izlietojusi šim nolūkam tik daudz līdzekļu kā ASV, pie tam lielu daļu militāriem mērķiem. Pēc amerikāņu preses ziņām, Pentagons vidēji ik gadus tērējis ap 40 miljonus dolāru dažādu lāzeru ieroču radīšanai, bet pēdējos gados vēl vairāk.

1972. gada pavasarī Pentagons pieņēma lēmumu pirmo reizi pielietot lāzeru ierīces kaujas apstākļos Vjetnamas DR bombardēšanā. Taču ir ziņas, ka jau divus gadus pirms tam lāzeru mērķēšanas ierīce izmantota bumbu mešanā «eksperimentālos» nolūkos.

Kā tas notiek?

Kopā lido divas lidmašīnas, no kurām viena apstaro mērķi ar lāzera staru, bet otra nomet bumbu. Bumbā iemontētais jutīgais elements uztver no mērķa atstaroto lāzera staru, un mērķēšanas sistēma «pavada» bumbu līdz mērķim ar 4 m precizitāti. Katra šāda «precīza» bumba izmaksā vismaz 5000 dolāru, tas ir, desmit reīzu dārgāk par parasto. Taču Pentagonam svarīgi ir cits: tās nomenāns precizitāte ir 100 reizes augstāka.

Piemēram, tieši ar lāzeru palīdzību amerikāņu piloti bombardēja objektus 25 km attālumā no Ķīnas robežas, būdami pārliecināti, ka bombas netrāpīs tās teritorijā.

1971. gada jūnijā netālu no Alamogordo (kur pirms 29 gadiem tika izmēģināta pirmā atombomba) Pentagons pabeidza jaunas laboratorijas būvi. Vairākas reizes dienā tur nospiež jauna naves ieroča — milzīga lāzeru lielgabala «XLD-1» palaišanas pogu. Šis «Lielās Bertas» amerikāņu varianta nāvējošais stars, sasniedzot 60 kilovatu jaudu, aizdedzina koka mērķus apmēram 3 km attālumā.

1972. gada pavasarī amerikāņu gaisa kara spēki sāka šaut no «XLD-1» pa bezpilotu lidmašīnām, un Pentagona pārstāvji bija apmierināti ar pirmajiem izmēģinājumu rezultātiem. Tiesa, neap-

mierināti palika 13 km attālumā esošā Albuquerkas aerodroma dispečeri, jo viņi nebija pārliecināti par civilidmašīnu drošību, kuras varēja iekļūt apšaudes zonā.

ASV kara resorā lolo arī domas par «siltuma ieroču» izmantošanu iznīcinātajos. GKS laboratorijās, piemēram, pēta iespēju apgādāt jauno iznīcinātāju F-15, kura būve izmaksās ap 15 miljonus dolāru, ar lāzeru lielgabalu šaušanai pa lidmašīnām un pretinieka raketēm. Bet ģenerālmajors Duglases Nelsons, kas vada darbus virsskaņas bumbvedēja B-1 radīšanā, apgalvojis, ka minētā sistēma noder arī šim bumbvedējam. Piezīmēsim, ka B-1 jāstājas bruņojumā 1979. gadā, un tas paredzēts «neaižkavētai iekļūšanai» pretinieka dzīli aizsargātos rajonos. Pentagons plāno saražot pavisam 241 šādu ar lāzeriem apgādātu bumbvedēju.

Pentagona speciālisti paredz izmantot lāzeru ieročus arī pavadonu iznīcināšanai. Ar to sāka nodarboties jau 1962. gadā. Pentagons bija izstrādājis piecādiņu programmu ar šifrētu nosaukumu «Melnā acs», un tās rezultātā parādījās lāzeru radiācijas sistēmas, kuras spējīgas iznīcināt kosmiskos objektus. Nesen aviācijas ministra palīgs Hansens paziņoja, ka militārās aprindas uzskatot par iespējamu radīt tādu superjaudas lāzeru sistēmu, ar kuras palīdzību varētu sekot ballistiskās raketes lidojumam un iznīcināt to virs tās valsts teritorijas, kura to palaidusi.

Lāzera «raķešu bojātājam» būs ievērojamas priekšrocības, salīdzinot ar attiecīgām parastā tipa sistēmām, — tā izteicies Pentagona perspektīvo zinātnisko pētījumu pārvaldes lāzeru nodaļas vadītājs Edvards Herijs. Lāzera stars, kura ātrums sasniedz gaismas ātrumu, atvēl vairāk laika pretinieka raķešu kaujas galviņu atklāšanai un izsekošanai. Vēl vairāk — nav vairs nepieciešams «vadīt» mērķi un aprēķināt visizdevīgāko brīdi tā pārtveršanai, jo laiks no uguns atklāšanas momenta līdz mērķa iznīcināšanai sarūk līdz ārkārtīgi mazam intervālam.

Lāzeru izmanto arī izlūkošanā fotofilmu «lasīšanai». Lielā augstumā lidojošās izlūku un bezpilota lidmašīnas uzņem filmu, kuras negatīvu ar lāzeru ierīces palīdzību pārveido elektronu signālos, kurus pēc tam caur maksliģo Zemes pavadoni pārraida uz Pentagona laboratoriju, kur cits lāzera stars atjauno uzņēmumus. Šis process tiek izdarīts 15 minūšu laikā pēc fotografēšanas.

Kādiem militāriem mērķiem vēl izmanto lāzerus? Tie veic dažādus mērījumus, piemēram,

skaita un izmēra ledus daļiņas, kuras iekļūst reaktīvās lidmašīnas dzinējā, tie spēj nofotografēt priekšmetus, kas pārvietojas tālāk ar 20 000 kilometru ātrumu stundā.

Lāzeri nodrošina taktisko kodolraķešu «Honest John» vadību, kuras izvietotas ASV, Rietumeiropā un Dienvidkorejā. Bez tam ASV laboratorijās izstrādā kodolgalviņām paredzētu lāzera bezkontakta spridzekli. Tā kā lāzers darbojas gaismas ātrumā, ar šīs ierīces staru cer pārtvert pretinieka raketī un to iznīcināt.

Tiek pētīta Ipašu lāzera aparātu izmantošanas perspektīva pretraķešu aizsardzības radiolokatoros. Izmēģinājumi parādījuši, ka lāzeru radārs nav pakļauts t. s. aptumsuma periodam, kā tas notiek jonizācijas dēļ ar parasto mikroviļņu radiolokatoru, kad izdara kodolsprādzienus lielā augstumā. Lāzera altimetrs (ierīces lidobjuma augstuma mērīšanai) plāno izmantot kā vienu no svarīgākajiem komponentiem bezpilota lidmašīnās, lidmašīnās ar distances vadību un vadāmajās bumbās.

Lāzeru tehnika ieņem svarīgu vietu Pentagona stratēģiskajos pētījumos. Piemēram, tiek pētīta lāzeru pielietošanas iespēja anti-raķetes. Šādām pārtvērējraķetēm enerģiju no Zemes piegādās superjaudas lāzers. Uz raketes astesdaļu nomērķētais lāzers dedzinās raķetē ievietoto cieto degvielu, un, tā kā šim degšanas procesam vairs nebūs vajadzīgs oksidētājs, anti-raķetes izmērus un svaru varēs krietni samazināt.

Lāzeru ieroči joprojām ir viens no visrūpīgāk apsargajamiem ASV nacionāliem noslēpumiem. Par programmām šai virzienā ziņa tikai visaugstāk stāvošie valdības ierēdņi. Tomēr amerikāņu presē laiku pa laikam iespraucas informācija, kas ļauj spriest par intensīviem pētījumiem šai bruņošanās nozarē.

(Pēc žurnāla «ЦИТА») *

Bet, lūk, ar kādām ziņām šo tematu nesena papildināja amerikāņu žurnāls «U. S. News and World Report»:

Pašlaik tiek konstruēti vēl sarežģītāki ieroči, kuros izmantos lāzera starus. Piemēram, ar lāzeru vadāms šaiviņš, kuram būs «atmiņa» — uzbrūcēja lidmašīna varēs palaist šāda veida raketī un tūlīt «aizmirst par to», proti, tūlīt pēc palaišanas atstāt bīstamo rajonu, bet nevis, kā tagad, gaidīt, lai novadītu raketī uz mērķi. Savukārt atomenerģijas komisija meklē iespējas izmantot lāzeru par degli ūdenražā bumbās, lai tiktu vaļā no bīstamiem radioaktīvajiem nokrišņiem.

Amerikāņu speciālisti gan apgalvo, ka lāzers nevar kļūt par tā saucamo absolūto ieroci. Piemēram, fiziķis V. Lemans izteicies šādi: «Lāzers — tas nav masveida iznīcināšanas ieroci. Runa te nav par enerģiju, kura ar vienu rāvienu iznīcina veselas pilsētas. Šis līdzeklis vienlaicīgi iznīcina tikai vienu objektu — lidmašīnu, raketi, tanku, kuģi, cilvēku. Tas nav ieroci, kas iznīcina visu uzreiz.» Un tomēr, kā tas pierādījis demonstrējumos laboratorijās un ierobežotajos pielietojumos kaujas laukā, tā potenciālās iespējas ir pārsteidzošas.

Piemēram, gaisa kara spēku Kortlendas laboratorijā (Ņujorkas štata) lāzers pārgrieza caurspīdīgas plastmasas plāksni, no kuras gatavo lidotāja kabīnes, gluži kā sviesta gabalu. Ko tas nozīmē? Iespējams, to, ka nākotnē lidotājiem, lai tiem būtu droša aizsardzība no lāzera, nebūs vairs iespējams skatīties uz ārpusi savām acīm, bet, noslēptiem lidmašīnā, tiem vajadzēs lietot periskopus vai televīzijas ekrānus.

100 vatu lāzers — parastas istabas spuldzes jaudas apmērā — zibenīgi pārgrieza nokrāsota alumīnija plāksni. Kā zināms, alumīnijs kūst apmēram 660°C temperatūrā, bet krāsa pazemina šo kušanas temperatūru. Tā kā kara lidmašīnas gatavo no alumīnija, tad acimredzot var sagaidīt, ka nākotnē uz tām, piemēram, vairs nekrāsos pazīšanās zīmes.

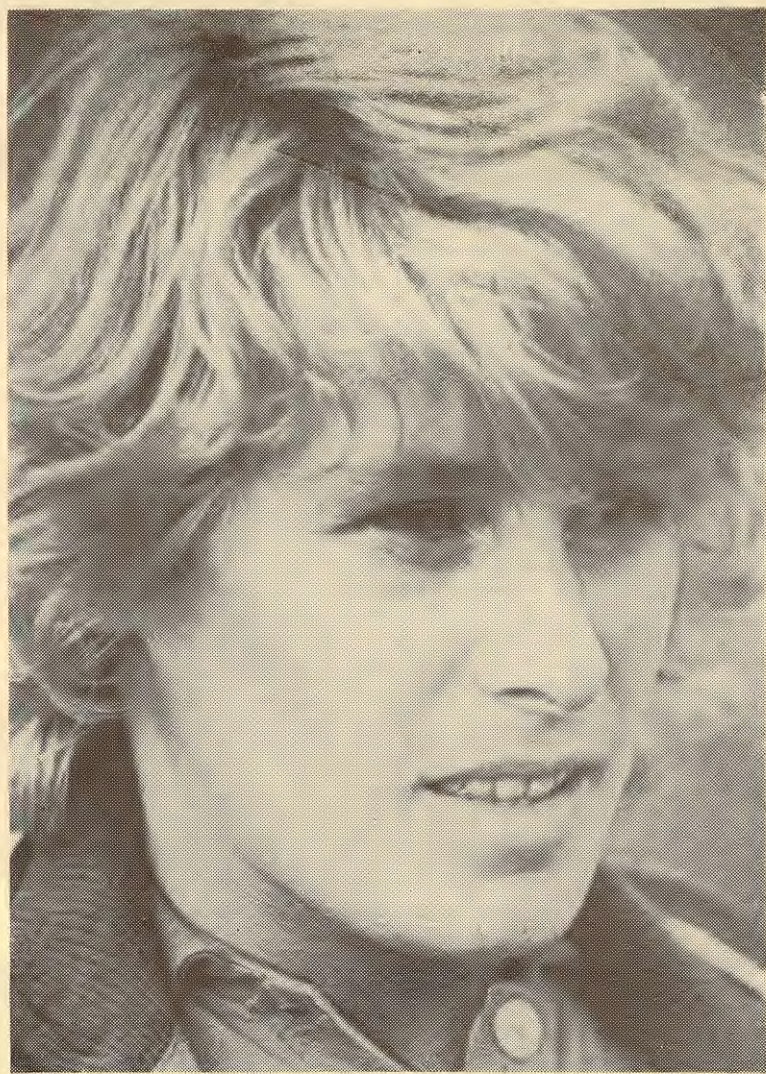
Tuvā attālumā lāzeri spēj caururbt pat raķešu priekšgalu konusus, kuri vispār, kā zināms, raķetēm atgriežoties atmosfērā, spēj izturēt kolosālu temperatūru. Ja šādu rezultātu izdosies sasniegt lielos attālumos, tad, pēc Pentagona pārstāvju domām, ienaidnieka raketī varēs viegli pārtvērt nekaitīgā metāla gabalā.

Jūras kara flotē atklāja, ka lāzerus var izmantot viļņu augstuma mērīšanai no lidmašīnām. Daži speciālisti uzskata, ka šo metodi iespējams izmantot arī, lai atklātu iegremdējušos braucēju zemūdeni pēc tās atstātām pēdām uz ūdens.

Par to, cik nopietni tagad sāc izturēties pret militāro lāzeru tehniku, var spriest pēc tā, ka zinātnieki sāk jau domāt par pretsoļiem. Piemēram, studē iespēju konstruēt lidmašīnu ar spoguļvirsmu un īpašiem konstruktīviem elementiem, kuri atstarotu uzbrūkošo lāzeru staru atpakaļ uz palaišanas punktu.

Pašreiz vislabākais aizsardzības līdzeklis pret lāzeru ieročiem ir sliktis laiks. Lāzeru starus izkliedē migla, dūmi, lietūs, mākoņi, augsts gaisa mitrums, putekļi un pat tādi atmosfēras apstākļi, kurus pazist ar nosaukumu «turbulentā kustība». Tote ideāla vide lāzeriem ir kosmiskais vakuums.

UZTICĪBA

Ņujorka. Vašingtona, Čikāga, Monreāla...

Sīcina meitene drudzaini veras pāri tāfelei pārklātajā kartē, bet rādāmais kociņš tā arī paliek bezpalīdzīgi nolaistajā rokā.

— Tātad par Amerikas kontinentu neesi izmācījies, — nesteidzīgi rezumē skolotājs un uzdod vēl pāris jautājumus, kā saka, atmiņas atsvaidzināšanai.

Parīze, Madride, Berlīne...

Arī ceļojums pa Eiropu izrādās nesekmīgs.

Sestās klases skolniece Helēna Ringa nemācās. Skolas uzdevumiem viņas domās vienkārši nav vietas. No rīta pamostoties, Helēna jau gaida pēcpusdienu, kad kā viesulis varēs brāzīties uz netālo «Dinamo» stadionu. Vakārā brīdī pa brīdīm sīka roka tumsā sameklē pie galvgāja noliktās naglu kurpes. Sameklē un glāsta ādas virsmas paraupjo šuvumu. Pirmās naglu kurpes! Pirms pāris dienām tās tika atnestas mājās, un meitene neparko nespēja sagaidīt brīdī, kad tiks uz stadionu. Izmēģināja te pat komunālā dzīvokļa gaitenī. Kaimiņu pārmetumi par saskrāpēto grīdu vēl nav rimuši...

Māte klusēja. Daudz nerunāja arī, uzzinot par meitas nesekmīgajām atzīmēm. Skumji paskatījās, nopūtās un teica:

— Kaut ko tādu, meit, no tevis negaidīju.

Ar to arī pietika.

Par visu vairāk pasaulē Helēna mīl savu māmiņu. Un ne tikai mīl. Apbrīno, cik daudz viņa zina, cik daudz izlasījusi grāmatu, cik lieliski zīmē, cik daudz pieredzējusi un pārdzīvojis. Liekas, nekad, nekad neaizmirsīsies viņas stāsti par drūmajiem kara gadiem, par vecākus zaudējušajiem bērniem un meitenēm, kurus Kirovas bērnu namā audzinājusi Helēnas māte.

Jā, un māmiņa taču bijusi viena no Latvijas labākajām vingrotājām. Tādēļ arī meita sporta gaitas sāka ar vingrošanu. Taču ceļš uz sporta namu ik dienu veda garām «Dinamo» stadionam, kur sportisti skrēja, lēca. Tas bija kaut kas daudz straujāks, dinamiskāks par rāmo vingrošanas zirgu un nekustīgajām līdztekām...

Vieglatlētiku par sporta karalieni negodā tikai tās daudzo disciplīnu dažādības un skaistuma dēļ vien. Tā, tāpat kā cietsirdīgs monarhs, prasa no saviem pavalstniekiem bezierunu pakļaušanos, nejaudā, vai tev pašam paliek kaut brītiņš brīva laika, krīpātina spēka. Atprasīts tiek viss. Turklāt karaliskās devās.

Helēnai mesli «karalnamam» jānes dāsnāki nekā daudziem citiem. Treneris Ilmārs Lapīņš licis viņai kalpot pieciem kungiem uzreiz, jo daudzct-

nā taču ietilpst gan sprintis un barjerskrējiens, gan lodes grūšana, tāllēkšana un augstlēkšana.

Tādēļ rītās kaimiņi var neskatīties pulkstenī. Ja «meteors aizdrāzies uz skolu», tad pēc dažām minūtēm būs astoņi. Tādēļ pāris reizes Helēnai pat iznāk saķildoties ar dažām savas vidusskolas vokālā ansambļa dalībniecēm. Par to, ka mēģinājums ķīķināšanai nav vietas. Ja dzied, tad dzied! Arī mājās, pašmācības ceļā apgūstot akordeona spēli, laiks šķiet saspringts kā iemīļotās ģitāras stīgas.

Un dienās atalgo cilvēkus, kuri apzinās un prot cietīt to vērtību. Kāda no tām atnes priecīgu ziņu, ka esi kļuvusi republikas vieglatlētu izlases dalībniece, cita kopā ar ziediem svintīgi pasniedz vidusskolas beigšanas aplieciņu, cita vēsta, ka PSRS junioru komandas sastāvā jādodas pirmajā ārzemju ceļojumā uz Ungāriju, vēl kāda rokā ieliek darba oramatiņu ar pirmo ierakstu — kopētāja rūpnīcas VEF konstruktora birojā. Un ai, cik lieki te noder teicamā rasēšanas prasme! Jā, esi priecīga pat par to, ka bērniņā māmiņa tevi aicināja sacensties ar viņu Gaujas krastā skaītās kuplās priedes zīmēšanā...

Bet treniņu dienasgrāmatā ar svinīgo sarkano tinti pamazām var rakstīt jaunus un jaunus personiskos rekordus. Augstlēkšanā, piemēram, tas jau ir 1,63 metri.

Augstlēkšana. Rīgas «Dinamo» stadionā, kur ar Ļeņingradas, Vitebskas un vairāku citu sporta klubu vieglatļiem spēkiem mērojas vefieši, tu neredzi ne daudzos skaītājus tribtīnēs, ne komandas biedru uzmundrināšanos skaītienu. Redzi tikai latīņu. Un esi pārliecināta, ka iekarosi savu jauno rekordaugstumu. Jo šajā smaržīgajā maija pievakarē jūties kā spārns. Aizvadītajos ilgo treniņu gados krātais spēks, veiklība un rūdījums sakausēties vienā veselā ar cīņas aizrautību, jaunības degsmi un it kā iedevis spārnus.

Tikai lidot!

Elastīgs atspēriens, klupiens un briesmīgs, apziņu nomācošas sāpes. Kā pa miglu redzi no pārlīkušās naglu kurpes izspraukušos pēdu. Tā deg kā ugunī. Bet kādēļ neredz liesmas?

...

— Neuztraucies! Tu esi Traumatoloģijas institūtā. Mēs ūlīt abas kopā drusku pastrādāsīm. Vai ne? Helēna paver plakstus. Kur gan redzēta simpātiskā, enerģiskā seja, ko šobrīd ieskauj sniegbalta cepurīte? Atceras un pasmaidā: daudzos fotoattēlos, stadionā. Tikai tur Melburnas olimpisko spēļu čempionei Inesei Jaunzemei parasti rokā šķēps. Soreiz tāfad skalpelis...

...

Ierakstī treniņu dienasgrāmatā

kopš šīs 1966. gada maija dienas jāpārtrauc uz ilgāku laiku.

Uz ilgāku?

— Mīļo dakter, sakiet, kad es varēšu lēkt?

— Priecājieties, ja vispār varēsiet normāli paiet. Lauzti četri pēdas kauli. Mediķu valodā to sauc par lūzumu ar kaulu fragmentu novirzīšanos. Ja gribat zināt — mūsu praksē rets gadījums. Jūsu rentgena uzņēmumu ievietojām pat slimnīcas kartotēkā, — ārsts acīmredzot nav no tiem, kas mīl spēlēt paslēpes.

Pēc pāris mēnešiem, kad noņemts ģipsa «zābaciņš», atliek tikai bēdīgi konstatēt, ka ārstam taisnība. Jāklibo. Tāpat finišs? Un, lai nebūtu jāklīdz, Helēna cieši, cieši sakož zobus.

Ar padomu talkā nāk māte — republikas ārstnieciskā fizikultūras dispensera metodiķe:

— Kustini pirkstus, pēdu. Simtiem, tūkstošiem reižu. Kustini, kustini, kustini!

Aleksandrs Meresjēvs pēc kāju amputēšanas iemācījās ne tikai dejoj, bet atkaroja vietu pie lidmašīnas stūres.

Pirmās desmit kustības...

Nikolajs Ostrovskis, bezcerīgi slims būdams, sarakstīja izcīlu slavas dziesmu cilvēka gribasspēkam un varonībai.

Drīz pirmais simts...

Igoris Ter-Ovanesjans, slēpojot kalnos, salauza kāju. Tomēr spēja atgriezties pasaules vislabāko tāllēcēju vidū.

Vēl, vēl, vēl. Dienām, nedēļām, mēn... Nē! Oktobrī Helēna Ringa jau atkal trenējās. Turklāt ar pilnu slodzi.

Nākamais ir padomju sportistu lielākā foruma — PSRS tautu spartakiādes gads.

Karsto cīņu dienās no Maskavas V. I. Ļeņina centrālā stadiona saka-

ru nodaļas uz Rīgu steidz divas telegrammas:

«Māmiņ! Tikko kļuva par otru labāko tāllēcēju mūsu valstī. Personiskais rekords — 6,22 metri.»

«Ieguvu piekto vietu daudzcīņā! Sporta meistara norma un jauns Latvijas rekords.»

Daudzsološi sākas arī 1968. — olimpisko spēļu gads. Pavasarī Rīgas kausu izcīņas sacensībās 6,39, vasarā PSRS meistarsacīkstēs Ļeņinkanā — 6,46 metri. Un Helēna, pirmo reizi nolikusi pie malas savu brīvo brīžu neatņemamo pavadoni — vācu valodas mācību grāmatu, brāžas uz grāmatveikalu:

— Man, lūdzu, spēņu valodas vārdnīcu!

Kā otrā labākā tāllēcēja Rīgas «Daugavas» sportiste iekļauta PSRS olimpiskajā izlasē.

Mehiko.

Skaītāju tūkstoši pārpildītā stadionā tribīnēs, televīzijas un kinokameru visu redzošās acis, neskaītam fotoaparātu slēdžu kniķīši...

Daudzi no tiem vēro arī tevi, katru soli, kustību. Un tu šeit neesi tikai Helēna Ringa. Esi daudz kas vairāk — savas zemes sporta pārstāve. Tev uzticas, no tevis gaida!

Pirmais lēcieni ir labs. Tikai... tiesneša rokā nozib sarkanais karodziņš. Pāris centimetru pārkāpts atspēriena dēļtīm. Neskaītt!

No tribīnēm PSRS tāllēcēju vecākais treneris Jurijs Jerjomins rāda: — Pirms ieskrējiena vairāk atkāp-

fies!

Otrajā lēcienā eksplozīvo atspērienu aiztur treniņos savainotais celis.

Atliek vairs tikai trešais. Pēdējais. Vienīgais. Kā sapieriem mīnu laukā.

Un «sprādziens» ir briesmīgs. Sportiste pamana vienīgi sarkanā karodziņa uzplaisnījumu. Pārējais ir kaut kas līdzīgs kritīnam bezdibēnī.

— Esmu pievilusi visus!...

CEĻĀ

Atgriezies Rīgā, Fizikultūras institūta studente par sportošanu vairs negrib ne dzirdēt. Turklāt arī celis nepārstāj sāpēt. Tikai mācīties!

Vakaros istabā ilgi deg gaisma. Kopā ar «Karali Liru» vēl un vēlreiz tiek pārdzīvota cilvēka traģēdija, Bormaršē, Turgeņevs, Šolohovs, Upīts, Čaikovska, Bēthovena un Baha skaņu pasaule. Vēlāk tai pievienojas Štrausa, Paula, Hemferdinga mūzikas ritmi. Un, kad atkal gana smiets kopā ar Džeroma Džeroma trim vīriem laivā, Helēna aiziet uz sporta manēžu.

— Tā tam vajadzēja notikt, — konstatē treneris Imants Liepiņš un uzmundrinoši pamāj: — Sāksim visu no galā!

... Ņujorka, Vašingtona, Čikāga, Monreāla, Parīze, Madride, Berlīne, Turīna.

Kas lai saskaita, cik reizes par seviem iespaidiem, par sportiskajām cīņām šajās pilsētās un valstīs stāstījusi PSRS vieglatlētu izlases dalībniecē H. Ringa. Allaž viņa bijusi gaidīts ciemiņš gan rūpnīcu klubos, gan vairāku rajonu kultūras namos, skolās, uz kuģiem Rīgas jūras ostā. Interesantajam stāstījumam parasti talkā nāk pašas uzņemtie diapozitīvi.

Jā, krāsu krāsās vizēdām, skaiti izskatās varenie daudzstāvu nami, acis krit automašīnu strauves pārpludinātās avēnijas, greznas, profams, arī daudzās zāles Baltajā namā Vašingtonā, kur kopā ar citiem padomju izlases vieglatlētjiem Helēna bijusi pieņemšanā.

Tomēr kaut nedaudz uzmanīgāk pavērojot, nav grūti pamanīt, ka aiz ārīstīgās fasādes tūkstošu tūkstošiem rīt izmisīga cīņa par eksistenci, par savu nelielo māju, par šķietami bagāto veikalu.

Dzīve uz kredīta. Žonglēšana uz virves.

Un Helēna nevar nepastāstīt, piemēram, par tikšanos ar kādu amerikāņu ģimeni Ričmondā.

... — Todien pirms sacensībām ilgi staigāju ar kinokameru pa pilsētu. Filmēju. Te pēkšņi divas nelaimas: sanīkojās kinokamera un piedevām vēl sāka līt. Iegriezos tuvākajā kafejnīcā, lai pajumtē ķertos pie «remontdarbiem». Viesu apkalpotāja bija kāda meitene, varbūt dažus gadus jaunāka par mani. Iepazināties. Sākām runāties.

Nelielā kafejnīcā piederot tēvam. Te strādājot arī viņas ar māti. Par kafejnīcu jāmaksājot liels nodoklis, par dzīvokli — pamatīga īres nauda. Jāmaksā, jāmaksā, jāmaksā...

— Mīlu sportu, sevišķi vieglatlētiķi, taču uz jūsu sacensībām netīkšu. Kas tad strādās? — atvadoties skumji pasmaidīja Katalīna.

— Tas viss atsauc atmiņā kādu mulžīgu joku, ko pastrādāju «padsmitajos» gados, kad pa Gaujas tilta margām pārgāju pāri upei pie Murjāņiem. Toreiz gribēju redzēt — spēšu noturēties vai ne.

Visvairāk tomēr patīk tikšanās ar pašu nemierīgāko auditoriju — skolēniem.

Afbildot uz viņu jautājumu krusu, gribas runāt ne tikai par redzētā iespaidiem, par to, kā Erevānā «dzima» Latvijas rekords — 6,51 m tāllēkšanā, kā atkal izdevās atgriezties valsts izlases rindās, bet galvenais — censies pasacīt, ka jau kopš skolas sola kaut kas ir jāiemīl. Vienalga, literatūra, matemātika, ģeogrāfija vai, varbūt sports. Jāiemīl no sirds un jābūt tam uzticīgam. Par spīti grūtībām un neveiksmēm. Vienmēr. Uz visu mūžu!

GUNTIS GRUNDULIS
JURA KALNIŅA foto

«Jūrmala» stāvēja vagonu parkā, bet pavadonu brigāde, arī vilcienam stāvo, joprojām bija ceļā. Viņām tas ar kilometriem nav izmērāms, lai tie paliek pasažieriem, kuri, kādu tūkstoti nobraukuši, tūlīt nonāk tuvinieku apkampienos vai darīšanu mutulī. Vilciena brigādei ir cits mērs — diennakts. Sešas ceļa diennaktis — trīs reizes līdz Maskavai, turp un atpakaļ.

Grigorija Mirzojana brigādes dzīvē mēs ar fotogrāfu iespraucāmies otras šāda darba cikla diennakts beigās, dažas stundas pirms vilciena atiešanas uz Maskavu.

Sniega mākoņi steidzināja vakara krēslu, lielas pārslas ķepēja vagonu logos, aiz tiem sasaucās vagonu mazgātājas un aizrūca automašīna ar netīrās veļas maisiem. Pavadones klāja baltas gulvietas, brigādes elektriķis Dmitrijs Audijanovs mainīja izdegušās spuldzes, parka radisti pārbaudīja, vai radiomezgls kārtībā, bet brigadieris Grigorijs Mirzojans joņoja pa vilcienu, no vilciena uz administratīvo ēku, klauvēja pie viena kabineta, otra, trešā, dabūja dažādus dokumentus, steidzās atpakaļ uz vilcienu un no tā atkal uz administrācijas ēku.

— Tu šeit?! — kāds no priekšniecības, viņu satīcis, brīnījās. — Domāju, ka esi svinīgajā sēdē. Ielūgumu, lai, iedevām. — Nevaru, man taču reiss. — Gan jau uz kādu stundu būtu izrāvies. — Kur nu, kad jāved tik liela priekšniecība, tad aizvien liekas, ka laika sagatavošies par maz. — Ielūgumu esot atdevis citam, Mirzojans man saka, vai tad varot mierīgi nosēdēt, kad galva pilna rūpju. Bet tam, šim citam, ļoti gribējies redzēt viņu vislielāko tiešo priekšniecību — PSRS satiksmes ceļu ministru B. Beščevu. Jo tā bija diena, kad ministrs bija ieradies piespraust pie Baltijas dzelzceļa karoga valdības apbalvojumu — Oktobra Revolūcijas ordeni.

Todien Baltijas dzelzceļš svinēja savu simto gadadienu, un todien tieši Mirzojana brigādei iznāca vest savu ministru atpakaļ uz Maskavu.

Dabiski, ka viņi centās. Likās, itin viss jau bija gatavs pasažieru uzņemšanai — vagoni sakopti tīri un spodri, sasildīti un izvēdināti, gulvietas saklātas, vāzītēs salikti svaigi egļu zari, traukus uz galdiem — cukurs, cepumi, vafeles, bet brigadieris gāja pārbaudīt vēl un vēlreiz. Un šur tur atrādās kāds nieks, ko būtu varēts izdarīt labāk. Kādā guļamvagonā pavadone bija neparocīgi novietojusi kāpnītes kāpšanai augšējās gulvietās, citā vēl nebija apmainīts numurs vagona ārpusē. Kāpnītes pārvietoja, numurus apmainīja, palaboja vēl šo to, bet satraukumam palika. Jo tu jau, cilvēks, vari cēsties visiem spēkiem, pēc labākās apziņas un saprašanas, — un to viņi dara ik reizes, ikvienā reisā, tieši par to jau Mirzojana brigāde izpelnījusi otro vietu visu vilcienu brigāžu sacensībā, — bet kas tad var galvot, ka ceļā neatgadās kādi sarežģījumi, pārpratumi vai nepatīkšanas ar «dubultniekiem». Protams, ne Mirzojans, ne viņa brigāde pie «dubultnieka» radīšanas nav vainīgi, tā ir kasieres klūda vai nevērtība, kura uz vienu vietu pārdevusi divas biļetes. Bet pasažierim nav svarīgi, kurš kļūdījies, viņš par biļeti ir samaksājis, viņam pienākas vieta, esiet tik laipni, dzelzceļnieki, ierādiēt to. Un viņam nav daļas, ka brigadieris dabū krietni palauzīt galvu, lai to izdarītu: vilcieni uz Maskavu gandrīz vienmēr ir pilni jau Rīgā. Bet tāds nu reiz ir brigadiera pienākums: novērst pārpratumus, uztraukumus un nesmukumus, gādāt, lai apmierināti būtu visi, arī neapmierinātie...

Rīgas stacija sagaida «Jūrmalu» ar vakara uguņim un ierastu daudzbalstīgu pasažieru un pavadītāju kņadu. Un steigu — jo iekāpšanai «Jūrmalā» atvēlēts krietni īsāks laiks nekā «Latvijā».

Vagoni pildās, pasažieri sāk iestāties savā šivakarā un nakts mājvietā, pavadītāji māj atvadu sveicienus, un precīzi noteiktajā laikā «Jūrmala» dodas ceļā. Sākas vilciena dzīve: pavadones savāc biļetes un maksu par veļu, Pelageja Ivanova

apstaigā vagonus un piedāvā avīzes un žurnālus, bet Zina Audijanova medikamentus, karst «Tītāni», un meitenes tūlīt varēs pasniegt tēju, restorānvagona darbinieki pienes klāt sviestmaizes, kefīru, alu, šokolādi, konfekšu kārbas un «Melno balzamu» — kas šo tradicionālo ciemkukuli nav varējis sameklēt Rīgas veikalos, tam to vilcienā pienes klāt. Brigadieris viegli saprotas ar pirmo «dubultnieku»: vieta būs, tikai citā kupejas vagonā, lūdzu, brītiņu uzgaidiet, kamēr noskaidrosim — kurā.

Ar domu par to sākas brigadiera pirmais gājieni cauri vagoniem. — Nu, kā pie jums? — viņš jautā vienai, trešajai un piektajai pavadonei. Starptautiskajā un kupejas vagonos viss labākajā kārtībā un ir pat dažas brīvas vietas. Tādas ir arī guļamvagonos, bet tur kāda «dubultniece» ieļēpusies: neiešot gulvietā blakus ejai, nekur neiešot, lai ejot otra šīs vietas pretendente — tā esot jaunāka. Principā neiešot.

Tik «principāli» strīdīgi atrisināmi tikai ar milzīgu pacietību, rāmu garu un bezgalīgu iestāstīšanu. Pavadone ir jauna — strīdnieces saka, ka daudz par jaunu, lai viņas mēcītu, — tāpēc, Mirzojanu gaidīdama, pati gauzām satraukusies. Bet tagad uztraukums jau pāri — brigadieris ir atnācis, viņa klātbūtne iedrošina, gan viņš, kā vienmēr, atradīs izeju, — un meitene jau labprāt smietos pasažieriem līdz: argumenti, kurus piesauc strīdnieces, brīžam, nūdien, ir jocīgi. Bet nevar — pavadonei šādās situācijās neklājas smieļies, un viņa ciešas.

Ej nu saziņi, kas strīdnieces ietekmē vairāk — vai Mirzojana miers, vai arī atziņa, ka nav jēgas visu nakti divatā tupēt vienā gulvietā, kad trīs četras soļus tālāk cita stāv tukša, — bet beidzot strīds tomēr rimstas un brigadieris iet pie citiem darbiem. Jāpārliūko, kā uzvedas elektroaparatūra, jāpasklausās, vai ritošā daļa kārtībā — cilvēkam, kurš par brigadieri nobraucis septiņpadsmit gadus un neklātienē beidzis dzelzceļa tehnikumu, noteikt to pēc skaņas nav grūti, vajadzīgs tikai laiks iziet cauri visam sastāvam. Tās ir rūpes par satiksmes drošību, un par to atbildīgi visi brigādes locekļi. Tāpēc katrā stacijā viens no pirmajiem pavadonu uzdevumiem ir rūpīgi pārbaudīt bukses.

Jau tuvojamies Rēzeknei, un jāsūta telegramma, lai stacijā zina, cik bijēšu var pārdot — radiomezglā, brigadiera mīteklī, jau gaida pavadonu ziņojumi, cik kurā vagonā brīvu vietu.

Rēzeknes vārds «Jūrmalas» brigādē izraisa dažādas asociācijas. Brigadieris spriež, ka aiz šīs stacijas vairs neiesēdīsies neviens «dubultnieks», jo tālākajā ceļā biļetes pārdo, tikai vadošies pēc viņa ziņām. Pavadonēm Antoņinai Greivulei un Verai Korsakai šai pusē ir mājas, un pēc dažām dienām viņas brauks uz šejieni atpūšies. Divatā viņas palikušas pavisam nesen, trešā šīs brigādes pavadone, Veras māsa Janīna, aizprecēta uz Kuldīgas pusi un tagad pēc katriem trim reisiem dodas uz vīra mājām. Tiesa, kādreiz gadās arī tā, ka viņām pievienojas Audijanovu ģimene — pavadone Zina un elektriķis Dmitrijs: dzīvokli viņi vēl nav dabūjuši, un trīsgadīgais dēlens mīt Rīgā pie Zinas mātes, bet vecāki paši reisu starplaikā piemētas gan pie vieniem radiem, gan pie otriem. Un tad iznāk braukt arī uz šejieni, jo Rēzeknes apkaimē atrodas Dmitrija tēva mājas. Tā nu tas ir — rīdzinieces par pavadonēm nāk reti, tāpēc Mirzojana brigādē ir meitenes gan no Rēzeknes, gan Auces, gan Jelgavas un viena pat no Sebežas. Kāpēc viņas uzņemas tik tālus braucienus uz darbu? Vienas pievelkot iespēja redzēt pasauli, dažas reisu starplaikā pat prasoties uz citiem vilcieniem, citām vairāk pa prātām, ka iznāk samērā daudz brīvdienu pēc kārtas — sešas dienas nostrādā, sešas brīvas.

Pusstundu pirms Rēzeknes brigādi piemeklē nediena, kuru iepriekš nevar ne paredzēt, ne novērst. Pēdējās ziņas iet jau uz beigām, kad radioaparātam pēkšņi pazūd skaņa. Minūtes desmit

brigadieris izmistīgi griež staciju meklētāju, pārslēdz viļņus, groza vienu slēdzi, otru un trešo — nelīdz. Varbūt atvienojies kāds kontakts un, dabūjis satricinājumu, tas pievienosies atpakaļ? Brigadieris uzšūt radiokastei ar dūri. Bet tā ir velta cerība — arī tas nelīdz. Nekas nelīdz. Radio klusē — par spīti Mirzojanam, par spīti speciālistiem, kuri to pārbaudījuši pirms izbraukšanas no Rīgas.

— Nevajag tik ļoti pārdzīvot, — cenšos mierināt. — Kas tur nu liels — mājās tāpat dažu labu reizi neiznāk noklausīties.

Mirzojans šādu mierinājumu neatzīst: ja negribi, vari neklausīties arī vagonā, izslēdz radio, un miers, taču pašai iespējai noklausīties pēdējās ziņas ir jābūt. Viņš ir atbildīgs, lai būtu! Pasazieris var nedzert arī tēju. Var nepirkt medikamentus. Ja ļoti grib, var līdz Maskavai aizbraukt pat bez palaga. Bet palagam ir jābūt, medikamentiem un tējai arī. Jābūt pieejamiem. Brigādei par to jāgādā!

Bet ar to šā reisa radioliksta nebeidzas: Maskavā viņš nepieciešamo remontdarbu žurnālā ieraksta, ka radio neskan, izsauca meistaru... un dabū gaidīt stundas piecas, līdz tas ierodas, — kā par nelaimi, meistars dzīvo Rīgas stacijas apkaimē un šo izsaukumu atstāj pašu pēdējo, lai iz-

nāk pie viena nāciena. Meitenes — pavadones, sakopušas vagonus, jau dažas stundas nosnaudušās, bet Mirzojans vēl aizvien gaida. Pēdīgi sagaida arī. Bet otrā rītā, kad vilciens tuvojas Rēzeknei no Maskavas puses, radio apklusat atkal. Pēc pārbraukšanas atliks tikai konstatēt, ka meistars remontējis gaužām pavirši.

Lūk, cik nervu, enerģijas un laika kādreiz prasa viens pats diezgan elementārs vilciena komforta elements.

Bet tādu elementu ir daudz, un arī pārējie katrs par sevi nav nekā lieli un neparasti. Vismaz no pasažiera viedokļa ne. Vai tad, braucot firmas vilcienos «Latvija» un «Jūrmala», mēs, piemēram, tējas pasniegšanu uzskatām par ko īpašu? Tas jau ir tik elementāri, ka pat par pieminēšanas vērtu to neturam. Jā, kad mums kādreiz tēju piedāvā bāzīnā piebāztajā Rīgas — Liepājas vilcienā, tad gan protam to novērtēt. Tad esam patīkami pārsteigti un uzreiz saredzam pavadones centību un netaupām labu vārdu. Jo esam dabūjuši ko vairāk, nekā pēc iegājušās tradīcijas pieņākas. Un aizmirstam, ka tējas vārīšana visos vilcienos ir vienāda un prasa vienādi daudz pūļu...

Firmas vilcienos kāds atsevišķs pakalpojums

acīs neduras. Te pasažierim sagādā maksimāli iespējamās ērtības, te tās tiek sagatavotas jau pirms viņa iekāpšanas vagonā un par tām turpina gādāt visu ceļu, kad vajadzīgs — arī pašā nakts melnumā. Tāpēc jau brigadierim grūti nosaukt brigādes labākās pavadones: nav tik vienkārši izcelties, kad kopējais līmenis augsts, kad viss līdz pēdējam sīkumam pārdomāts un rūpīgi izdarīts. Kad izdarījušas visas, ne tikai viena vai dažas. Viegļāk pateikt, kurām pasažieri izteikuši vairāk rakstisku pateicību. Taču, vērojot Mirzojana brigādes darbdienus, gribot negribot nonāc pie secinājuma, ka šie «paldies», kuri visvairāk tikuši Antoinai Greivulei, Raisai Filajevai un Olgai Matrozei, tomēr vispirms ir par to kopējo komfortu, kas pieejams visiem «Jūrmalas» sešarpussimta pasažieriem, un tikai pēc tam par vienas vai otras pavadones vēl īpašāku centību vai varbūt vienkārši lielāku veiksmi.

Pasažieris, kā jau tas pieņākas, komfortu saņem gatavu. To rada — divdesmit trīs meitenes un divi vīri Mirzojana brigādē. Ilgas stundas Rīgā un vilcienā, pēc tam ilgas stundas Maskavā un atceļā uz mājām. Vienu reisu, otru, trešo. Tāds nu reiz ir viņu darbs — gādāt, lai cilvēkam būtu labi.

VIKTORS BĒRZIŅŠ

BALTIJAS DZELZCEĻAM -SIMTS

● Pirmo sliežu ceļu Latvijas teritorijā izbūvēja 1860. gadā starp Abreni un Dinaburgu (Pitalovu un Daugavpili). Tā kopgarums — 205,9 km. Taču tas bija tikai viens posms Pēterburgas—Varšavas maģistrālē, kuru pilnībā pabeidza divus gadus vēlāk.

● Rīga pirmo dzelzceļu ieguva 1861. gada 12. septembrī, kad atklāja 208 km garo Rīgas—Daugavpils līniju.

● 1872. gada 27. oktobrī pāri Daugavas dzelzs tilfam Rīgā pārbraukusi pirmā lokomotive.

● 1873. gadā platsliežu dzelzceļi Baltijā sasniedza gandrīz pusi no tagadējā kopgaruma. Togad 14. novembrī (pēc jaunā stila) tika atklāta satiksme starp Daugavpili un Radvilšķiem, bet 16. novembrī — no Jelgavas līdz Mažeikiem. Tai pašā gadā beidza būvēt arī Liepājas — Romnas dzelzceļu, kas gāja pa Latvijas un Lietuvas teritoriju. Pa agrāk izbūvēto Baltijas dzelzceļu bija iespējams nokļūt no Igaunijas līdz Pēterburgas—Varšavas maģistrālei un tālāk uz Latviju un Lietuvu. Tāpēc 1873. gads tiek uzskatīts par sākotnējo vienota Baltijas dzelzceļa izveidošanas gadu.

FAKTI UN SKAITĻI

● Tagad Baltijas dzelzceļš ir tehniski augsti attīstīts kompleks. Elektriskie aparāti un automāti, kas vada pārmijas un signalizācijas iekārtas, dīzeļlokomotīves, elektriskie vilcieni un dīzeļvilcieni, kravas celtņi un pašiekāvēji, smagās ceļu mašīnas un mehānizētās plūsmas līnijas rītošā sastāva remontēšanai, plānošanas tīklveida grafiki un darba zinātniskā organizācija, elektroniskās skaitļošanas mašīnas — lūk, kas nosaka Baltijas maģistrāles seju tās simtajā gadsimtā.

● Padomju varas gados vairāk nekā divpadsmit reizes pieaugusi kravu apgrozība, astoņas reizes — pasažieru pārvadājumi, divpadsmit reizes — darba ražīgums, divarpus reizes samazinājies pārvadājumu pašizmaksa.

● Mūsu dzelzceļnieki ved uz visām Padomju Savienības malām radiouzvērējus un telefona centrāles, precīzijas aparātus un dzinējus, cementu un minerālmēslus, audumus un mēbeles un citu produkciju, ko ražo Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. No

citām mūsu zemes republikām Baltijas dzelzceļa stacijās pienāk kurināmais un degviela, melnie un krāsainie metāli, rūda un lauksaimniecības mašīnas, vieglās un ķīmiskās rūpniecības izejvielas, plaša patēriņa preces.

● Dzelzceļš apkalpo piecas neaizsalstošas jūras tirdzniecības ostas, divas naftas eksporta bāzes un sešas lielas zvejas ostas.

● Elektrificēto līniju kopgarums pārsniedz 300 kilometru. Šajā un nākamajā piecgadē to garums divkārsosies. Elektrivilcieni kursēs arī Viļņā, Kauņā un Kaļiņingradā.

● Tagad 90 procentus kravu pa Baltijas dzelzceļiem pārvadā ar dīzeļlokomotīvē, bet pasažieru pārvadāšanā esam pilnīgi pārgājuši uz dīzeļlokomotīvē, dīzeļvilcieniem un elektriskajiem vilcieniem.

● Iekraušanas un izkraušanas darbos mehānizācijas līmenis sasniedzis 85 procentus.

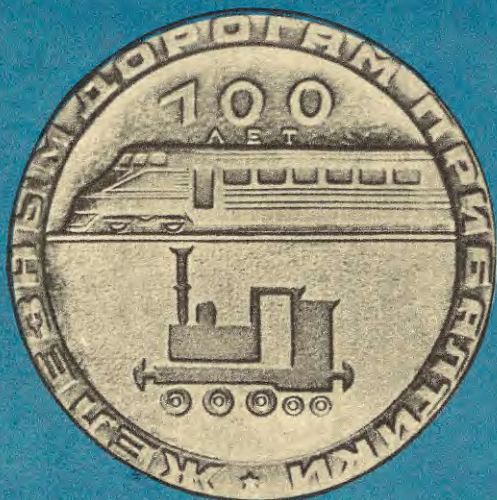
● Baltijas dzelzceļā strādā 35 000

komunistiskā darba trieciennieku. Astoņi ražošanas kolektīvi izcīnījuši tiesības saukties par komunistiskā darba uzņēmumiem. Katram astotajam dzelzceļniekam ir valdības apbalvojumi. Tallinas mašīnists Ruperts Kaiks, Valgas depo inženiere Anna Juškina, Tapas stacijas dežurants Edgars Jaksons, Daugavpils nodaļas satiksmes nodaļas priekšnieka vietniece Jevgeņija Belčenko un citi kļuvoši par Sociālistiskā Darba Varoņiem.

● Šās piegādes pirmajos trijos gados kravu apgrozības plāns pārsniegts par 11 procentiem. Virs plāna nosūtīti 3,7 miljoni tonnu kravas. Pasažieru pārvadāšanas plāns pārsniegts par 12 procentiem, kopējais peļņas plāns — par 2,6 miljoniem rubļu.

● 1973. gadā vien Baltijas dzelzceļā leviests 4350 racionalizācijas priekšlikumu, kas dod 1,2 miljonus rubļu ietaupījuma gadā.

● Pērn Baltijas dzelzceļnieki divas reizes — pirmajā un otrajā ceturksnī — uzvarējuši Vissavienības sociālistiskajā sacensībā un izcīnījuši Satiksmes ceļu ministrijas un dzelzceļa transporta darbinieku arodbiedrības CK ceļojošo Sarkano karogu.

Jubilejas medaļa.

Pie Baltijas dzelzceļa karaļa mirdz Oktobra Revolūcijas ordenis. Šis augstais apbalvojums maģistrāles darbaļaudim piešķirts par lieliem panākumiem ražošanā un sakarā ar simto gadskārtu kopš vienotā Baltijas dzelzceļa tīkla izveidošanas.

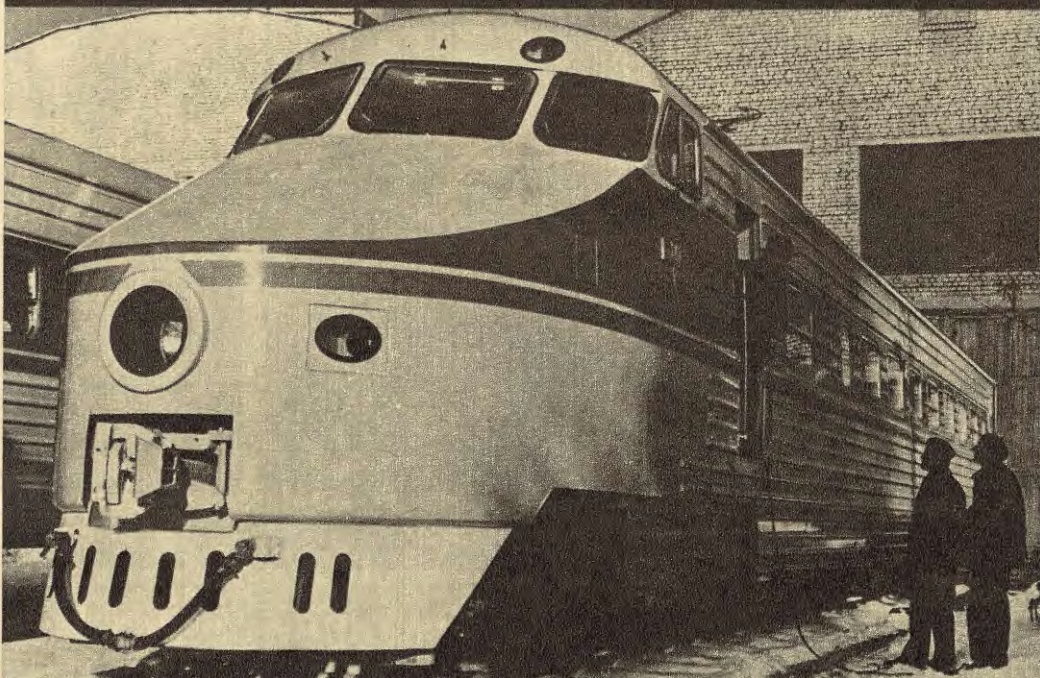
— Uz augsto Dzimtēnes apbalvojumu mūsu maģistrāles kolektīvs atbild ar pašreizējīgu darbu, īstēnodams PSKP XXIV kongresa vēsturiskos lēmumus, — svēnīgajā sapulcē teica ar Oktobra Revolūcijas ordeni apbalvotā Baltijas dzelzceļa priekšnieks N. Krasnobajevs.

Attēlā: PSRS satiksmes ceļu ministrs B. Beševs piestiprina Oktobra Revolūcijas ordeni pie Baltijas dzelzceļa karaļa.

Pirmā padomju ātrgaitas ekspreša ER-200 izveidošanā piedalījušies vairāki rūpnīcu un konstruktoru biroju kolektīvi, taču galvenais darba apjoms paveikts Rīgas vagonu rūpnīcā, Rīgas elektromāšīnu rūpnīcā un Vissavienības vagonbūves zinātniskās pētniecības institūta Rīgas filiālē.

Pēc stacionārās pārbaudes Rīgas vagonu rūpnīcā jaunais eksprešis dosies izmēģinājuma braucienos pa Baltijas dzelzceļa maģistrālēm.

Visāfrākais, viskomfortablākais — tā raksturo ER-200, kas spēs attīstīt līdz 200 kilometru ātrumu stundā.

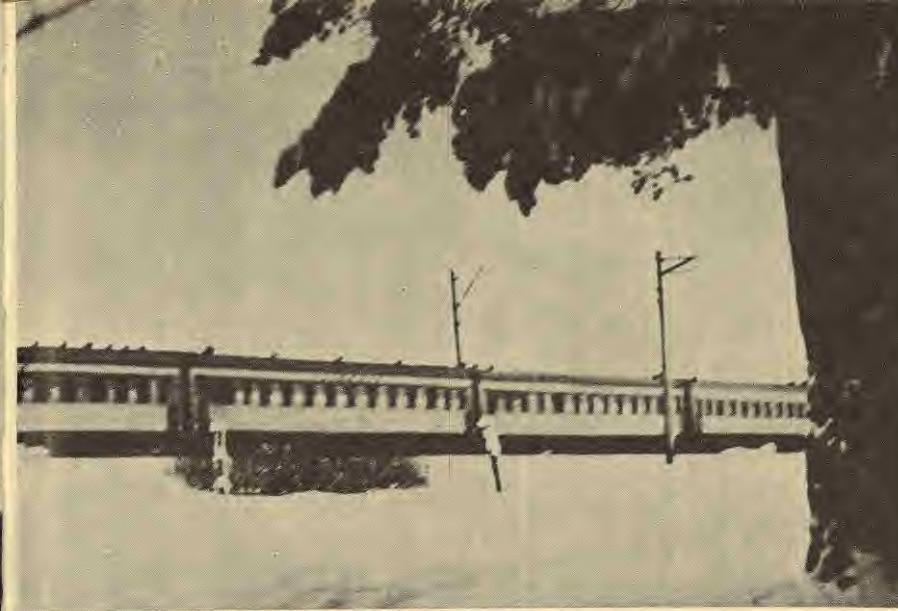
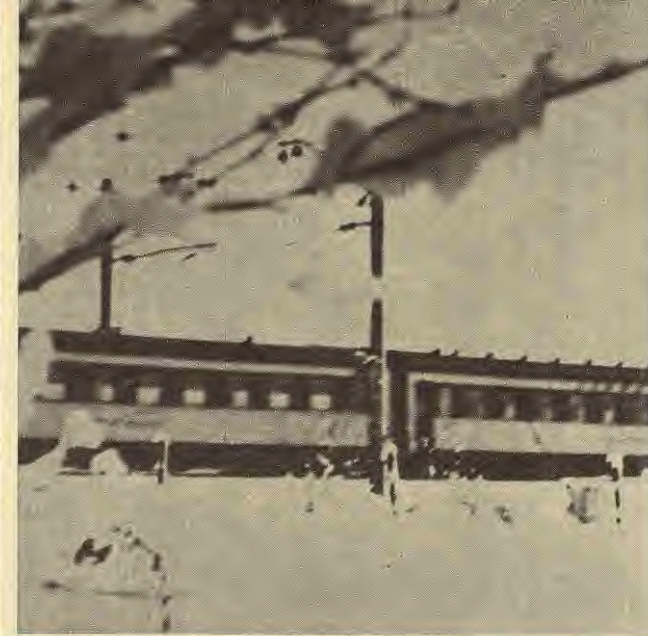
ER-200 kabīnē vecākais meistars E. Sumbaņovs.

J. JASENOVA foto

Pie pēdējā bānīša.

RĪGA—MĀSKAVA.

CELĀ

ZAŅA LEĢĒDINA foto.

RAISA FIĻAJEVA.

OLGA MATROZE.

ZINAIDA AUDIJANOVA.

ŅINA ŠPIŅA.

JANIŅA KISKAREVIČA.

ANTONIŅA GREIVULE.

GAĻINA SAMAKOVSKA.

«Jūrmalas» brigadieris GRIGORIJS MIRZOJANS.

IRINA SAVELJEVA.

1

5

2

6

7

3

8

Dziesma kartupelim

1. «Tupenim rācenim visādi gājis, kamēr viņš beidzot atradis mājas...». Tās ir rindiņas no kazdandznieku kartupeļu dziesmiņas, kas, godinot «jubiliāru», skanēja vairākkārt.

2. ... Kad augkopības kabineta vadītāja Natālija Brūne jaunajām pavārēm izsniedza maisiņus ar kartupeļiem, varēja tikai minēt, kura šķirne iegūs garšīgākās godu. Turpat divi simti degustatoru visaugstāko ballu skaitu arī šogad piešķīra šķirnei «Nadežda».

3. «Skolotājs Kolns ir tehnikuma simbols. Viss mainās — āboliņš, kukurūza, direktori un nostādnes, paliek skolotājs Kolns.» Tā par tehnikuma kluba vadītāju Imants Ziedonis rakstīja «Kurzemītē». Ar viņu vienmēr interesanti tikties, parunāties...

4. «Jubilāra» apsveicēju pulks bija liels, un ik runā dzirkstīja asprātība. Tomēr visskaistāko reveransu, šķiet, uz parķeta nodemonstrēja jātnieku pulciņa melnis.

5. Uzmanības degpunktā komandu «Vīta» un «Karalis Eduards» spēkošanās. Punktus piešķīra par zināšanām, asprātību, kulināra māku... Komanda «Vīta» cīnījās arī viens no šīs reportāžas autoriem. Tas fakts, ka viņa dzimtajā kolhozā pērnā gada iegūta rajonā visaugstākā kartupeļu raža, ko ņēma arī vēra, tomēr komandu no zaudējuma nepaglāba.

6. Nezinu, kā citi, bet mēs nepaklausījām Imanta Ziedoņa brīdinājumam, ka, dodoties uz kartupeļu balli Kazdangā, piecas dienas iepriekš jāgavē, jo domājām, ka dzejnieks mazliet pārspīlē. Bet zēl. Kad bija degustētas 25 kartupeļu šķirnes, vēl vajadzēja nogaršot daudzus no parastajiem kartupeļiem gatavotus arī neparastus ēdienus: sklāndrausus, kartupeļus ar sēnēm, viltotus ābolus, Kazdangas kraukšķītus un citus gardumus. Svētku vakariņas beidzās ar milzīgu jubilejas torti. Jā, topošie agronomi prot kartupeli ne vien godināt, bet arī celt galdā, un dara to ar apskauzamu izdomu.

7. Pirmo reizi Kazdangas kartupeļu ballē piedalījās pazīstamais selekcionārs lauksaimniecības zinātnu kandidāts Vilis Gaujers.

8. Prasme un veiklība «mazās mehānizācijas» pielietošanā bija jāredz kartupeļu lasītājiem. Ar uzmundriņiem saucieniem «sagrāb! sagrāb!» un «grāb ciet!» neskopojas arī skafītāji.

VIESTURA VASIĻEVSKA foto

Kādā gandrīz pirms piecdesmit gadiem izdotā grāmatā par kartupeļiem teikts, ka tā ir galvenokārt nabadzīgāko ļaužu maize un līdz ar to mazāko saimniecību augs, kurš prasa samērā daudz cilvēku darba roku. Tāpēc, jo mazāka kāda saimniecība, jo lielāka daļa sējumu aizņemta ar kartupeļiem... Kā laiku gaitā izmainījās domas par šo kultūru un attieksme pret tās audzēšanu! Kartupeļi, mūsu «otrā maize», tagad ir lielā cieņā, un sarūgtina tās dienas, kad kartupeļu vietā mums uz šķīvja uzliet makaronus.

Latvijas PSR Mazā enciklopēdija vēsta, ka mūsu republikā tagad uz vienu iedzīvotāju ražo 765 kg kartupeļu (Padomju Savienībā vidēji — 300 kg) un ka labākajās saimniecībās samērā lielās platībās iegūst no 200 līdz 300 centneru lielu ražu. Ar kartupeļu selekciju nodarbojas zinātnieki... Tas viss ir saprotami, un, šķiet, par kartupeļiem nav daudz ko runāt.

Bet Kazdangā kartupelis ir īpaši cieņā. Tam pat reizi gadā, kad visi rudens darbi paveikti, svin svētkus. Un izrādās, ka šai tradīcijai pamatā ir pieticība. Lejaskurzemē kartupeļi allaž padodas labi, un tā pēckara pirmajā vecgada vakarā svētku galdā celt kartupelis, jo cita nekā labāka nav bijis. Tā radās un nostiprinājās kāda jauna tradīcija, arvien plašāks kļuva kartupeļu balles dalībnieku pulks. Kartupeļu cildināšanā ņēmuši dalību arī dzejnieki un rakstnieki, mākslinieki un kinodarbinieki. Bet pagājušā gada nogalē notikušajā ballē piedalījās gandrīz visu republikas lauksaimniecības tehnikumu delegācijas, vairāki LLA un Lauksaimniecības ministrijas darbinieki. Konkursa žūrijas komisiju vadīja Priekšu selekcijas un izmēģinājumu stacijas kartupeļu nodaļas vadītājs lauksaimniecības zinātnu kandidāts Vilis Gaujers. Un, kā «kartupeļu tēvam» — tā izcilo selekcionāru godā viņa skolēni — pienākas, tehnikumu zinātnisko pulciņu konferencē viņš aizsāka sarunu par kartupeli. Izrādās, ka kartupelim, sevišķi sākumā, gājis visādi.

Kartupeļu dzimtene ir Dienvidamerika. Sešpadsmitajā gadsimtā tie atceļoja uz Spāniju, un no turienes šie «zemes āboli» izplatījās pārējās Eiropas valstīs. Ievērojams augkopis un selekcionārs republikas nopelniem bagātais zinātnes darbinieks

Kārlis Roze vienā no savām grāmatām «Kartupeļu ražu celšanas agrobioloģiskie pamati», kas iznākusi 1967. gadā, raksta: «Latvijas PSR teritorijā kartupeļi pirmo reizi ievesti Kurzemē ap 1673. gadu, tomēr plašākos apmēros tos sāka audzēt tikai 18. gs. otrajā pusē...» No šīs grāmatas uzzinām, ka Latvijā pirmais darbs par kartupeļu audzēšanu «Kartoppele Dahrs» izdots Rīgā 1770. gadā. Latvijā, tāpat kā visur citur, kartupeļus sākumā pavairoja ne tikai ar bumbuļiem, bet arī ar sēklām, kā to bija parasts darīt ar citiem kultūraugiem.

K. Roze raksta: «Tikai pēc pirmā pasaules kara trīsdesmitajos gados parādās pirmās pašaudzētās vietējās šķirnes P. Knapes «Fortuna», «Vecvāles spirtnieks», «Vāle», «Kviesis». Vilis Gaujers par mūsu pirmo kartupeļu selekcionāru saka: — Pēterim Knapem, republikas nopelniem bagātajam agronomam, 1972. gada 27. decembrī atzīmējām 100. dzimšanas dienu. Bet, manuprāt, Knapem, kurš izaudzējis vairākus simtus pret slimībām un kaitēkļiem, un salnām izturīgu kartupeļu hibrīdu, kurus izmanto kartupeļu selekcijā Latvijā, citās republikās un ārzemēs, jāvelta lielāka uzmanība. Kazdandzniekiem to nevarētu pārmest. Sovhoztehnikuma augkopības pulciņa biedri, skolotājas Natālijas Brūnes rosināti, par kartupeli zina ļoti daudz. Un, kad pienāk kartupeļa goda diena, ar bagātu pūru dalās. Vakara programmā, kura sākas ar kartupeļu šķirņu degustāciju un beidzās ar greznu kartupeļu torti (no kuras pietika visiem divsimt dalībniekiem un viesiem un vēl pāri palika), humors vijas ar dziesmām, «ko tupenim rācenim dzied», paredzēta arī teorētisko zināšanu pārbaude («šoreiz gan tincināja kā valsts eksāmenā!») un praktisko iemaņu apliecināšana.

Par visu, kas notika Kazdangas ballē, kurā bija veltīta kartupeļu 300. jubilejai, tā īsti ir grūti izstāstīt. Tāpēc arī zālē aktīvi darbojās kinoļaudis. Nelielu ieskatu sniedz arī Viestura Vasīļevska reportāžas bildes. «Kartupeļu balle» — šķiet, ka nosaukumā kādu nopietnību grūti saskaņāt, bet tieši nopietnību pret zemes kopēju darbu, kas tik interesantā formā izpaudās Kazdangā, gribas par visu vairāk uzsvērt. Citi varbūt teiks — romantika. Arī pareizi, jo

varbūt tieši nopietnības un romantikas apvienojums ir tas spēks, kas jauno lauksaimniecības speciālistu piesaistīs izraudzītajai profesijai un sekmēs viņa personības veidošanos. Izšķilt dzirksteli, aizdedzināt tā, lai tehnikumā radusies interese par vienu vai otru kultūru, ražošanas nozari pāraugtu darbā, tādas bija dalībnieku domas. Tāpēc visnotaļ veicināma ir tāda kazdandznieku darba forma kā, piemēram, kartupeļu audzēšanas vēstures, kā arī jaunāko zinātnes un prakses atziņu propaganda. Tas, ka tehnikuma audzēkņi prasmīgi prot izmantot arī daiļliteratūru un ka kazdandzniekiem labprāt nāk talkā dzejnieki, rakstnieki un mākslinieki, vēl vairāk apliecina šī pasākuma nozīmību.

Un vēl daži notikumi, kas vēsturē iegājuši ar apzīmējumu «kartupeļu dumpis». 1841. gada septembrī, lai apspiestu zemnieku pretestību, Jaunbebras (tagad Stučkas raj.) ieradusies 10 kareivju. Apmēram 50 zemnieku, kas bija sapulcināti muižā kartupeļu rakšanai, apbruņojušies ar dakšām, mītiem un akmeņiem, piespieda kareivjus bēgt. «Kartupeļu dumpja» apspiešanai tika ataicinātas 7 rotas kareivju un 40 kazaku ar 2 lielgabaliem. 158 zemniekus vēlāk sodīja, dzenot caur karavīru ierindu. Tos, kas šo sodu izcieto, izsūtīja uz Sibīriju. «Kartupeļu dumpis» notika arī Ventspīlī 1891. gada oktobrī, kur pilsētas strādnieki un apkārtnieji zemnieki ar varu mēģināja aizkavēt kartupeļu izvešanu uz ārzemēm, jo neražas dēļ pašiem draudēja bads. Šajos nemieros aktīvi darbojās līdzī arī jaunais Fabriciuss.

Kartupeļu balli atklājot, Natālija Brūne novēlēja: «Labu apetīti!».

Kad bija izskanējuši apsveikumi «jubiliāram», kad bija godināts to cilvēku darbs, kas daudz darījuši kartupeļu kultūras izkopšanā un arī šīs jaunās tradīcijas veidošanā, sirmais skolotājs, Kazdangas parka labais vīrs Jānis Mežsēta, kas kādreiz daudz darījis arī kartupeļa labā, izteica vēlējumu: «Lai kartupelis netrūktu nevienā maltītē līdz jaunai ražai!»

Tiesām, šajos vienkāršajos vārdos izteikta galvenā šīs kultūras nozīmība. Un novēlējums, ko nav grūti izpildīt, jo «otro maizi» lielsaimniecības audzē laikmetam atbilstoši.

G. BIEZIS

(3. turpinājums)

Nu, vienā ziņā varbūt bija pat labāk, ja viņš magnetofonu nelietoja. Protams, nākamo sarunu ieraksts lentā vēlāk varētu būt ļoti noderīgs, jo nekādus protokolus rakstīt viņam šoreiz nebija iespējams. Taču, no otras puses, ielēgtais aparāts neapšaubāmi «iedarbotos» uz runātājiem, radītu diezgan jūtamu psiholoģisku efektu — apziņa, ka ikviens vārds tiek fiksēts, visus it kā sasaistītu, padarītu atturīgākus izteicienos, viņi vairs nerunātu brīvi un nepiespiesti, un līdz ar to būtu daudz grūtāk uzzināt visu vajadzīgo. Randers it labi saprata, ka tas jau tik un tā nebūs sevišķi viegli...

Ģirts iebāza kabatā savas piezīmes un sacīja: — Mums vēl šis tas būs jānoskaidro, un es ļoti ceru, ka jūs man palīdzēsiet. Bet tagad, lai te visus netraucētu, es «pārbāzēšos» uz to istabu.

Viņš paņēma krēslu, pie kura bija stāvējis, un, nesdams portfeli otrā rokā, devās uz būduāru.

Randers skaidri zināja, ka nākamajos mirkļos viņu sagaida ļoti nepatīkama saruna, jo pietiekami pazina Albertu, lai spētu iedomāties, kā šis vīrs izturēsies, kad viņu sāks iztaujāt, — šai ziņā Ģirtam nebija nekādu ilūziju. Taču galu galā labi vien bija, ka nenovērtamā saskriešanās notiks jau pašā sākumā, turklāt zem četrām acīm.

Iegājās namamātes istabā, Ģirts aizvēra durvis un novietoja krēslu pie rakstāmgalda — slīpi iepretī atzveltnim, kurā sēdēja Alberts, tad, nolīcis portfeli līdzās uz grīdas, viņš apsēdās arī pats un sacīja:

— Mums vajadzētu mazliet parunāt.

Alberts paraustīja plecus.

— Lūdzu! — Viņa balsi vienlaikus skanēja ledaini auksta pieklājība un neslēpta ironija. — Šonakt ļoti slikts laiks, vai ne?

Pēc īsas pauzes Ģirts, aizsmēķējis cigareti, rāmi teica:

— Man šķiet, mēs varētu runāt arī prātīgi.

Alberta sakniebtajās lūpās parādījās smīns.

— Kāpēc jūs taisījāt ciet durvis? — viņš piepeši iejautājās. — Man nekādu noslēpumu nav!

— Lai mūs neviens netraucētu.

Irēnes vīrs dzedrām acīm paskatījās Randerā un strupi noprasīja:

— Ko jūs no manis gribat?

— Vispirms varbūt iepazīsimies?

Alberts vēlreiz paraustīja plecus, it kā teikdams: «Sevišķas vēlēšanās nav», tad izsmējīgi paivaicāja:

— Vai visi jūsu profesijas ļaudis pēdējā laikā kļūvuši tik ceremoniāli?

— Laikam gan, es vismaz tā ceru. — Arī Randers pasmiņēja. — Tātad — kā jūs sauc?

— Smieklīgs jautājums! It kā jūs to nezinātu!

— Zinu tikai, ka jūs esat Alberts.

— Nu, un ko tad vēl?

— Man gribētos zināt arī uzvārdu.

Ercīgais vīrs pēkšņi nez kāpēc kļuva nikns.

— Tas ir gan vārds, gan uzvārds! Vai varbūt jūsu prātam tik vienkāršu lietu grūti apjēgt?

Ā! Randeram beidzot atausa gaismā. Tad, lūk, kādēļ viņš ir «Alberts Kvadrātā!» Alberts, Alberts... Šā vīra vecākiem tajā reizē, kad viņi izvēlējās dēlam vārdu, acimredzot bija piemītusi savdabīga humora izjūta. Ģirts palocīja galvu.

— Tik traki nav: nupat es tomēr apjēdzu. — Viņš rūpīgi nokratīja cigaretes pelnus, pēc tam jautāja: — Kad jūs esat dzimis?

— Un tad? Vai jūs mani arī gribat apsveikt jubilejā?

— Vēl neesmu izšķīries... Nu, labi, ja tas ir noslēpums, — lai paliek! Bet varbūt jūs man varat vismaz pateikt, kur jūs strādājāt?

Alberts savukārt aizsmēķēja, nervozi uzraudams sērkokciņu, tad atcirta:

— Tā nu absolūti nav jūsu darīšana!

— Tā? Pieņemsim... Sakiet, lūdzu, kādas bija jūsu attiecības ar Juri?

— Attiecības? Nekādas! — Alberts atkal paraustīja plecus, pēc tam piebilda: — Vispār — par ko jūs mani un Juri galu galā uzskatāt?... Randers mazliet savilka uzacis.

— Varbūt iztiksim bez asumiem un apvainojumiem? Es ceru, arī jūs taču saprotat, ka stāvoklis ir ļoti nopietns.

Alberts neko neatbildēja, un Ģirts taujāja tālāk:

— Cik labi jūs pazīstat pārējos viesus?

— Es viņus vispār nepazīstu! — Irēnes vīrs atrauca, tad žultaini piemētināja: — Un, jūsu zināšanai, — es neesmu nekāds «stukačs».

— Ļoti labi... — Randers gausi noteica. Viņš saprata, ka, tādā garā turpinot, ne pie kāda gala netiks. Vienlaikus viņam atkal bija jābrīnās: kāpēc gan Alberts izturas tik naidīgi? Ģirts juta, ka arī pašā sāk augt dusmas; par spīti tam, ka viņš centās savaldīties, balss ieskanējās nedaudz asāk: — Tagad, lūdzu, pastāstiet, ko jūs darījāt pēc tam, kad pirmi izgājāt no kabineta!

Alberts saslēdās krēslā. Iztaisoņis savu kārno augumu, atliecis sagumušos plecus, viņš pagriezās pret Randeru un, nikni lūkojams caur bezietvaru acenēm, noprasīja:

— Kas tad šī te tāda būtu — noprotināšana?

— Nē, kāpēc... Teiksim, tikai izziņu ievākšana. Vai, cilvēciskāk sakot, apstākļu noskaidrošana.

Alberta tumšie mati bija noblīzti izspūruši, samērā nevižīgais apģērbs nobārstīts ar pelniem, rievās augstajā pierē un abpus muts kļuvušas vēl dziļākas nekā parasti.

— Paklausieties, — viņš skarbi sacīja, — jums te nav nekādu tiesību kaut ko prasīt! Ja jums šķiet, ka Juri esmu nositis es, — varat tā domāt laimīgi! Tikai vispirms jums tas vēl jāpierāda! Saprotiet — jums! Un nevis man jācenšas kādu pārliecināt, ka neesmu kamielis!

— To no jums... — Randers iesāka, taču Alberts viņu pārtrauca:

— Starp citu, tikpat labi es varu pieņemt, ka Insbergu noslepķavoja jūs! Skaidrs? Jūs esat tieši tikpat aizdomīgs kā visi pārējie! Un es varu jums vispār neatbildēt!

— Protams, varat, — tās ir jūsu tiesības... pagaidām. Teorētiski jums taisnība. Vienīgi — vai jums nešķiet, ka izturaties bērnišķīgi? Vēlākais rīt jums tā kā tā būs jāatbild — ne man, bet kādam citam. Es tikai domāju, ka ikviens godīgs cilvēks būs ar mieru palīdzēt, lai atklātu noziegumu.

— Par manu godīgumu atļaujiet zināt man pašam! Rūpējieties tikai pats par savu!

— Centīšos... — Randers zobgalīgi pamāja un nodzēsa cigareti pelnu traukā. — Tātad — kas notika pēc tam, kad jūs atstājāt Jura istabu?

Alberts atslīga atpakaļ atzveltnī un saviebies nopūtās.

— Ziniet ko: godīgi sakot, jūs man sākat apnikti.

Ģirts palocīja galvu.

— Tikpat atklāti runājot, šai ziņā mūsu gumes ir aptuveni vienādas...

Sarunas biedrs mirkli smēķēja klusēdams, beidzot teica:

— Nu, labi: atstājiet jūsu divvientulībā ar daiļo Dīnu, es nokāpu lejā, konstatēju, ka man izbeigušās cigaretes, piegāju pie drēbju pakaramā un paņēmu no mēteļa citu paciņu. Tad apsēdos ēdamistabā un smēķēju. Pēc tam... pēc tam caur koridoru atgriezos zālē.

Mirkli nogaidījis, Randers vaicāja:

— Un tālāk?

— Nav nekāda «tālāk»! Tur es nīku, kamēr uz skatuves parādījās mūsu aktrise un ar lielu pompu paziņoja savu priecības vēsti — ka jāmeklē Juris.

— Cik ilgi jūs sēdējāt ēdamistabā?

— Es jums reiz jau teicu, ka pulkstenī nemēdzu skatīties!... Varēja būt minūtes piecas.

— Vai gaitenī un ēdamistabā jūs kāds redzēja?

— Aha! Tā jau es domāju! — Alberts īsi, neskanīgi iesmējās, tad izaicinoši paraudzījās Randerā. — Iedomājieties tikai — neredzēja! Es tur biju viens pats — paldies dievam, jo tieši gribēju kaut vai uz brīdi tikt vaļā no jūsu visu patīkamās sabiedrības! — Viņš nikni nospieda cigaretes galu un izsmejoši piebilda: — Tā ka redzat — man bija visas iespējas!...

— Jā. — Randers mierīgi palocīja galvu. — Bet varbūt jūs kādu redzējāt?

— Caur aizvērtām durvīm? Es pa atslēgas caurumu neskatījos!

— Arī nedzirdējāt?

— Ko tad es varēju nedzirdēt!? To ļembastu tur blakus?

— Es domāju — gaitenī. Vai virtuvē... —

— Pa koridoru kaut kādi staigāja. Vairākas reizes.

— Kas?

— Kā lai es to zinu!

— Žēl... — Ģirts norūca, tad jautāja: — Nu, un zālē?

— Ko — zālē?

— Kas tur atradās, kad jūs iegājāt?

— Velns viņu zina, kas tur atradās... Zīraps noteikti — tas sēdēja pie radiolas un taisīja troksni. Arī Kalveits bija. Tad ienāca mana sieva... Nē — vispirms laikam ieradās Rasma, Irēne drīz pēc tam. Zīraps uz kādu brīdi nozuda, un pa to starpu, liekas, atnāca Ulass... Vai arī vēlāk, vispār — neatceros! — Alberta īgnums atkal sāka augt augumā. — Galu galā, es neesmu nekāds šveicars vai tabellevedis!

Randers bija izvilcis bloknotu un žigli ierakstīja dažas piezīmes. Pabeidzis viņš teica.

— Paldies!

— Nu, vairāk jums neko nevajag?

— Pagaidām nē.

— Es taču vēl neesmu atzinies!

— Nekas, to jau jūs vēl paspēsiet, — Ģirts pasmaidīja, piemētinādams: — Ja būs vajadzīgs... —

Viņš piecēlās.

— Un tagad... Lai arī cik nepatīkami tas būtu, bet nu jums vajadzēs atgriezties pie pārējās sabiedrības.

Alberts caur pieri drūmi pavērs Randerā.

— Un ja nu es nemaz netaisos iet no šejienes ārā?

Ģirts britiņu klusēja, tad savaldīgi sacīja:

— Mēs abi te, protams, esam tikai viesi...

Mirkli viņi raudzījās viens otram; beidzot Alberts atmata ar roku.

— Nu, dies ar jums!...

Viņš gausi uzslēdās kājās un devās uz izeju.

Satvēris durvju rokturi, Alberts vēl pagriezās atpakaļ un nicīgi izmeta:

— Tikai ziniet — jūs velti nositat laiku!

Tad viņš izgāja no būduāra, diezgan skaļi aizvērdams durvis.

5. nodaļa

Palicis vienatnē, Randers pārlaida acis istabai. No ieejas pa kreisi, pie loga, atradās Rasmās nelielais rakstāmgalds. Kaktā starp to un durvīm stāvēja grīdas vāze. Ģirts uzdedza bateriju un ielūkojās iekšā; vāze bija tukša. Pretī galdam — pie sienas, aiz kuras atradās ēdamistaba, — karājās spogulis, un tam līdzās stāvēja zems grāmatplaukts, uz kura bija novietots veclaicīgs pulkstenis, Jura fotogrāfija un keramikas vāzīte ar priedes zaru. Starp rakstāmgaldu un otru logu, kas atklāja skatu uz pagalmu, atradās atzveltnis un slaida stāvlampa.

Randers pārvietoja miksto krēslu tuvāk galdam, nolika stāvlampu blakus, iedēdza to un mazdruscīn pagriezta vaska papīra abažūru. Nodzēsis griestu spuldzi, Ģirts pievilka savu krēslu pie rakstāmgalda, izmēģinādams apsēdās un apmierināts palocīja galvu: viņš pats paliks ēnā, turpretī sarunas biedrs, kas sēdēs atzveltnes krēslā, atradies mazliet zemāk, un viņa seju diezgan spilgti apspīdēs stāvlampas gaismā. Turklāt šis izvietojums, jādoma, nevienam nedursies acīs, jo varēja likties pavisam nejaušs.

Novietojus uz rakstāmgalda savu piezīmju bloku un pildspalvu, Randers piecēlās un izgāja zālē.

— Biedri Ulas! Vai es varētu jūs palūgt uz britiņu?

— Ko? Mani, vai? Bet lūdzu! — uzrunātais atsaucās ar augstprātīgu laipnību.

Iedams garām sievietai, viņš ironiski teica:

— Tad nu tu, Dina, sagatavo man silto velu un vēlāk neizmirsti nest paciņas!...

Aktrise saji pasmīnēja, likdama saprast, ka joks, pēc viņas domām, nav izdevies, un neko neatbildēja.

Namamātes istabā Randers norādīja uz atzveltnes krēslu, pats apšēdās pie galda un mirkli vēroja iedomīgo vīru; liels, spēcīgs augums, paplata seja, vidēji augsta piere, taisnas uzacis, piemiegta pelēkas acis, masīvs deguns, cietsirdīgi vaibsti ap muti... Ģirts piepeši attapās, ka, pēdams Ulasa izskatu, gluži automātiski grupē viņa pazīmes pēc tā sauktā vārdiskā portreta shēmas; līdzīgu personu aprakstus Randers savā laikā bija sastādījis par diezgan daudziem noziedzniekiem... Nu, vai preti sēdošais vīrs ir noziedznieks, — to viņš pagaidām vēl nezina!

Ulasi tumšie, viegli viņainie mati bija nosukāti uz pieres — acīmredzot, lai aplēptu plikumu, kas sāka veidoties galvvidū, un izskats, kuru sejai piešķīra šāda frizūra, Ģirtam nez kāpēc allaž atsauc atriešanos senos romiešus. Ģērbies aktrises vīrs bija modernā, no dārga auduma un neapšaubāmi labi pašūtā uzvalkā.

Ulass enerģiski savilka augšup bikšu staras, atgāzās pret atzveltni un pārmeta vienu kāju pāri otrai. Lūkodamies uz Randera it kā no augšas, viņš sacīja priekšnieciski vēlgā tonī:

— Es jūs klausos!

Ģirts, ierakstīdams blokā Ulasa uzvārdu, pavaičāja:

— Ja es nemaldos, jūs esat Haralds?

— Tieši tā: Haralds Ulass, Pētera un Mades dēls! — viņš skaļi atsaucās, taču Randersam šķita, ka ausīgais, bramanīgais tonis nespēj noslēpt nelielu nervozitāti.

— Jūsu vecums?

— Esmu trīs mēnešus jaunāks par Juri.

— Jūs tātad strādājat televīzijā?

— Ne gluži! Es esmu inženieris telecentrā. Tas faktiski ir pavisam cits «kantoris».

— Saprotu. Sakiet, lūdzu, kādas bija jūsu attiecības ar Insbergu?

Ulass nedaudz samulsa.

— Jūs domājat... ar Juri?

Randers pamāja.

— Nu, ko lai es tur saku?... — Ulass īsi, mazliet māksloti iesmējās. — Es viņu neesmu nogalinājis, varat man ticēt! Mūsu attiecības... vārdu sakot, mūsu attiecības bija labas; mēs visi draudzījāmies — gan es, gan Dina —, satikāmies... — Un ko jūs varat teikt par pārējiem viesiem?

— Tos nu es pazīstu maz. Kaut cik vienīgi Albertus, un arī galvenokārt tikai vīru. Puslīdz pazīstu vēl Kalveitu — pareizāk sakot, atceros viņu no studiju laikiem. Bet neko īpašu pateikt par viņiem gan nevaru.

— Labi. Kur jūs atradāties, sākot no pulksten deviņiem?

— Es? — Ulass viegli uzrāva uzacis. — Hm... Vispirms zālē. Cik atceros, ap deviņiem tā bija gandrīz tukša. Dina bija prom, jūs arī, tāpat Juris, Alberts... un Irēne, un Kalveits. Tad izgāja arī Rasma... Nujā, pareizi — beigu beigās mēs ar Zīrapu palikām vieni paši. Man apnika tur kvēnēt, un pēc britiņa es gāju paskatīties, kā klājas manai sievai. Uzķāpu augšā, bet... — Vienu mirkli! Cikos tas bija?

— Nu... varbūt minūtes piecas vai desmit pāri deviņiem.

— Tā. Jūs tātad uzgājāt augšā.

— Jā. Bet guļamistabā Dinas vairs nebija. Tad es apsēdos un uzpīpēju... Un pēc tam nācu atkal uz zāli.

— Cik ilgi jūs tur augšā bijāt?

— Man liekas, nepagāja ne desmit minūtes.

— Vai šajā laikā jūs kāds redzēja?

— Bet, mīļais cilvēk, kas tad mani būtu varējis redzēt! Par nožēlošanu — neviens. Es ceru, jūs taču tādēļ vien neiedomāsit kaut kādas muļķības?!

Randers vērigi palūkojās pretimsēdētājā. Ulass bija nedaudz pietvīcis un cēli izslējis augstāk savu Pompeja galvu. Ģirts atkal pievērsa skatienu bloknotam, un atbildot viņa balsī mazliet ieskānējās zobgāļi:

— Nē, kādēļ? Muļķības ne... Kas notika zālē pēc jūsu atgriešanās?

— Tur tikmēr jau bija saradies vesels bars — Rasma, Kalveits, Irēne ar Albertu... Brīdī vēlāk visi ar ovācijām sagaidīja Zīrapu: tas ietenēterēja, galīgi apdullis un apdauzīts — ar tādu aci, ka prieks!

— Ko viņš ienācis stāstīja?

— Teica, ka esot novēlies pa trepēm.

— Jūs viņa kritienu dzirdējāt?

— Kur nu! — Ulass atmeta ar roku. — Zālē visu laiku bija vairāku desmitu belu liels troksnis! Tik sīka vienība kā Vilis to nevarēja pārspēt, pat gāzdamies no Eifeļa torņa.

— Vai viņš bija stipri iereibis?

Ulass paraustīja plecus.

— Likās mēreni pilniņš...

Randers arī pārlaida acis savām piezīmēm, tad teica:

— Paldies, pagaidām viss. Vai jūs varētu palūgt, lai ienāk Kalveits?

Ulass augstprātīgi pamāja, un mirkli vēlāk Ģirts dzirdēja, kā viņš, aizvērdams buduāra durvis, uzsauca:

— Edi, tava kārtā iet uz bikti!

Kalveits ienāca nosvērtiem soļiem, smagnēji apšēdās atzveltni un nogaidīdams raudzījās uz Randera.

Ģirtam iesāvēs prātā, ka «vārdiskajā portretā» dažas šā vīra raksturīgākās pazīmes būtu: pazems, drukns augums, apaļa seja, mazliet izvelbtas acis un ar dziļu, statenisku rievu šķelts zods. Pretēji Albertam, Kalveits bija ģērbies ļoti labi, taču, atšķirībā no Ulasa, viņa uzvalks neatbilda modes prasībām, varētu pat sacīt — bija diezgan konservatīvs.

Uzdodams parastos jautājumus, Randers uzziņāja, ka Edvīns Kalveits pavarasi kļuvis četrdesmit gadus vecs, un neviļus nodomāja, ka pats ir tikai par pusotrām nedēļām vecāks. Kalveits apstiprināja, ka ar Juri reizē mācījies institūtā, vēlāk ilgus gadus kopā strādājis, un nosauca citu rūpnīcu, kurā tagad bija inženieris. Par pārējiem ciemiņiem viņš zināja gaužām maz: Zīrapu pazina tikai kā kolēģi, turklāt diezgan pavirši, ar Ulasu šād tad bija ticis studiju gados, viņa sievu — redzējis uz teātra skatuves, par Albertu — nedaudz dzirdējis no Insberga, bet Irēni esot pirmoreiz sastapis tikai šajās viesībās.

Kalveita atbildes bija lietišķas, viņš runāja nesteidzīgā balsī, un šī rāmā, it kā zemnieciskā nosvērtība atšķīrās gan no Alberta naidīguma, gan Ulasa bravūras. Beidzot Randers nokļuva pie galvenā jautājuma:

— Sakiet, lūdzu, kur jūs bijāt laikā starp deviņiem un pusdesmitiem?

Kalveits saprotoši palocīja galvu un mirkli padomāja, tad teica:

— Bija, lūk, tā: sākumā mēs ar biedriem Albertu atradāmies tepat, šinī istabā. Varēja būt kādas desmit minūtes pāri deviņiem, kad mēs atgriezāmies zālē. Tur tobrīd bija viens pats Zīraps. Irēne tūlīt gāja tālāk — ārā gaitenī, bet es apsēdos pie galda un tur arī paliku līdz pusdesmitiem. Man liekas, pat drusku ilgāk.

— Kad zālē ienāca pārējie?

— Drīz vien. Vispirms — pēc pāris minūtēm — ienāca Alberts. Apmēram tādu pašu brīdī vēlāk ieradās biedrene Insberga un tūlīt pēc viņas — Irēne. Tad atnāca biedrs Ulass... nē, vienu acumirklī... Nujā, gandrīz būtu aizmirsis: papriekšu aizgāja prom Zīraps, un tikai pēc tam ienāca Ulass. Un pats beidzamais atgriezās atpakaļ Vilis, tas ir, Zīraps. Viņš bija sasīties.

— Cik ilgi pēc Ulasa viņš atgriezās?

— Nu, tā — minūtes piecas. Drīz pēc tam izgāja ārā biedrene Rasma, bet tas jau varēja būt ap pusdesmitiem.

— Skaidrs. Paldies!... Jā, sakiet vēl... kad visi cits pēc cita atgriezās zālē, vai jūs neievērojāt kaut ko neparastu? Es domāju — kā katrs izturējās? Varbūt kāds bija satraukts... vai tam līdzīgi?

— Es jūs saprotu. — Kalveits atkal britiņu apsvēra atbildi, tad pašņojoja galvu. — Nevaru iedomāties... Šķiet, ka nekā tāda nebija. Nu, Alberts izskatījās dīkti drūms, bet tāds jau viņš laikam ir vienmēr. Vismaz šodien visu dienu. Biedrene Insberga... Taisnību sakot, viņa likās tā kā drusku samulsusi. Bet tam nu noteikti nav nekādas nozīmes! Irēne bija... nu, kāda jau viņa mēdz būt! Saprotiet — mani būtu jāredzēja kā «uzskrūvēta»; vārdu sakot, kā parasti. Arī Ulass ienāca itin normāls. Vienīgi Zīraps — tas gan izskatījās gaužām bēdīgi! Bet nav jau nekāds brīnums — pēc tāda kritiena... Vispār, — Kalveits gausi nogrozīja galvu, — es vēl aizvien nekādi nevaru aptvert, ka viens no mums varētu... —

Pēc īsas pauzes Ģirts sacīja:

— Nu, gan jau viss noskaidrosies.

— Protams, — Kalveits pamāja. — Vai es varu jums vēl kaut kā palīdzēt?

— Acumirklī ne. Varbūt vēlāk, ja man radīsies kādi jautājumi, es jūs paaicināšu.

— Katrā laikā! — Druknais vīrs atspiedās pret atzveltni roku balstiem un piecēlās.

— Kad būsit zālē, atsūtiet, lūdzu, pie manis Zīrapu!

— Labi. — Kalveits palocīja galvu un izgāja no istabas.

Pēc britiņa sīkais vīrs iekliboja un nedroši apšēdās. Pierakstījis vispārējos datus, Randers mirkli vēroja viņu klusēdams. Trīsdesmit piecus gadus vecais N rūpnīcas inženieris Vilis Zīraps

bija piemēties uz pašas krēsla malas, it kā gatavs pēc pirmā mājiņa lekt kājas, piespiesti smaidīja un brīžam neveikli sagrozījās. Viņa kreisā acs pa pusei bija aizpampusi, bet labajā Ģirts pamanīja, ka aiz uzsvertās iztapības — kaut kur dziļumā — Zīrapa ierastā nekaunība diezgan neveiksmīgi cīnās ar bailēm. Ikreiz, sastapis Randera skatienu, vīreļis vai nu samirkšķināja plakstiņus, vai pašāva acis sānus. Laiku pa laikiem viņš piesardzīgi pabraucīja kreiso celi, un Ģirts ievēroja, ka no pretimsēdētāja pirkstu kauliņiem krietiņi vien ir nobrazta āda.

— Vai jūs ļoti pazīnāt Juri Insbergu? — Randers beidzot jautāja.

— Es? Tas ir — kā?... — Zīraps atkal pagrozījās. — Vai es viņu pazīnu? Nu kā tad! Zināms! Mēs... Juris bija mans draugs.

— Ak tā. Starp citu — kad viņš jūs uzaicināja braukt uz šīm viesībām?

— Mani? Nu, to es vairs lāgā neatceros...

— Nesteidzieties, padomājiet labi!

Zīraps pameta ašu skatienu uz Ģirtu un nervozi pieglauva paretos matas.

— Jā, nu, redziet... Man liekas, tieši tā īpaši viņš mani neuzaicināja, bet... Bet man Juris ļoti patika, saprotiet — es viņu ļoti cienīju... kā kolēģi un vispār, un tad es nolēmu... es gribēju viņu apsveikt, sagādāt viņam priecīgu pārsteigumu, un tā es atbraucu šurp.

— Skaidrs. Un ko jūs šeit darījāt pēc pulksten deviņiem?

— Pēc deviņiem? Es nezīnu... man nelaimīgā kārtā nav līdz pulksteņa. Bet es gandrīz visu vakaru spēlēju mūziku, es jau jums to pirmīt teicu... un visi arī redzēja, ka tā bija, varat viņiem paprasīt!

Randers ielūkojās piezīmju blokā.

— Bet kādu brīdī jūs zālē palikāt viens pats.

— Es? Patiešām nezīnu. Varbūt... Liekas, jā. Kad aizgāja Ulass. Bet es...

— Cik ilgi tas bija?

— Augstākais pāris minūtes! Tūlīt jau no šīs istabas iznāca Edvīns. Un Irēne.

— Kas notika tālāk?

Taču par turpmākajām viesību dalībnieku gaitām Randers neko jaunu neuzzināja. Zīraps, aizrāvies ar radiolu un magnetofonu, turklāt vēl būdams krietiņi iereibis, tikpat kā nebija ievērojis, kas notiek viņam apkārt; vismaz tā viņš apgalvoja.

— Nu, pieņemsim, — Ģirts galu galā sacīja. — Un uz kurieni gājāt jūs pats?

— Es? Man, redziet... Es vienu brīdī manīju, ka nupat vairs nav labi, ka man te, — Zīraps norādīja uz pakrūti, — sāk tā kā... nu, saprotiet! — Viņš sašķobīja seju iztapīgā smaidā. — Es izgāju no zāles un uzķāpu guļamistabā, domāju — drusku nolīkšos slīpi. Bet augšā man ienāca prātā, ka guļot var palikt pavisam slīkti — man, zīniet, reizēm tā ir gadīies — un tad būtu galīga blamāža, un, ja es vēl aizmigtu... Vārdu sakot, es pārdomāju un nospriedu atkal nākt lejā. Bet tad notika nelaime!...

— Un proti?

— Uz trepēm man... kaut kā aizķērās kāja. es pats nesaprotu, kā tas iznāca — gluži kā kad viens mani būtu purēdījis! — un es gāzos uz priekšu, un nobraucu zemē. Par laimi, paspēju vēl aizlikt roku ģimim priekšā, citādi... Nu, bet acs — jūs redzat! Un roka... Un kāja arī. — Zīraps saviebies atkal saudzīgi pataustīja celi.

— Tā. Un ko jūs darījāt pēc šī kritiena?

— Kaut kā uzslējos stāvus un ievilkos... — Zīraps pēkšņi skaļi nožagojās, — piedodiet! — virtuvē. Applapināju seju ar ūdeni, noskaloju rokas... tad gāju atpakaļ uz zāli.

— Kur jūs mazgājāt rokas? Spainī?

— Nē, tur bija tāda bloda...

— Aha. Un pēc tam gājāt prom slapjš?

— Nē. Atceros — es noslaucījos dvieļi.

— Skaidrs... Un cik ilgi jūs bijāt prom no zāles?

— Vai, to nu gan, biedri... pulkvedi, es nemācēšu pasacīt! Bet ilgi ne — varbūt kādas piecas minūtes.

— Vai šajā laikā jūs kādu sastapāt?

— Nē-e. — Zīraps ar pūlēm norīja siekalas.

— Diemžēl nē... Vienīgi, kad biju jau augšā bēniņos, kāds, liekas, gāja pa gaiteni un lejā noklaudzēja durvis, bet es nevarēju redzēt, kas gājejs ir, un arī viņš mani noteikti neredzēja.

— Kas atradās zālē, kad jūs atgriezāties?

— Tur? Neievēroju... Laikam jau visi. Tas ir, — jūs nebijāt. Un biedre aktrise, liekas, arī ne. Redziet, es atkal apsēdos pie radio un... — Zīraps vēlreiz nožagojās un aplkusa.

Randers pāršķīstīja bloknota lapinas, sarauca pieri un, mirkli padomājies, jautāja:

— Vai jūs sākumā no zāles gājāt tieši uz guļamistabu?

— Jā.
— Un esat pārliecināts, ka pa ceļam nevienam nesatikāt?
Ziraps bēdīgs pakratīja galvu.
— Nē...
— Apdomājiet! Varbūt tikai esat piemirsis.
— Noteikti nesatiku.
— Arī Ulasu ne?
Zirapa gaišās uzacis pārsteigumā savilkās augšup.

— Viņu? Nē... Kāpēc?
Ģirts neatbildēja, bet jautāja tālāk:
— Tagad papūlieties atcerieties, vai biedrs Ulass tad, kad jūs gājāt prom, atradās zālē vai neatradās?
Ziraps, ierāvis galvu plecos, šķita domājam, cik nu tobrīd bija viņa spēkos. Beidzot nelaimīgi papurināja galvu.
— Sītiēt vai nost, bet nevaru galvot! Taču man šķiet, ka viņa tur nebija. Cik atminos, pie galdā sēdēja Kalveits un laikam arī Alberts... un tikko bija ienākusi Irēne. Bet Ulasu neatceros...

— Hm...
Randers brītiņu klusēja. Kaut kas te nelikās īsti skaidrs. Spriežot pēc Alberta, Kalveita un arī paša Ulasa izteicieniem, viņš bija ienācis zālē pēc Zirapa aiziešanas. Aktrises vīrs stāstīja, ka pirms atgriešanās esot smēķējis guļamistabā, bet Ziraps savukārt apgalvoja, ka arī viņš no zāles devies taisnā ceļā uz turieni. Tātad, loģiski secinot, abiem kaut kur vajadzēja sastapties. Acimredzot kāds no iztaujātajiem vai nu kļūdījās, vai meloja... Kura no šīm iespējām bija pareiza, pagaidām nevarēja pasacīt. Patiesībā ne Alberts, ne Kalveits, nedz arī Ulass pats par Zirapa aiziešanas brīdi nebija izteikušies pilnīgi noteikti un nešaubdamies.

— Nu, labi, — Ģirts aizvēra piezīmju bloku un, palūkojies uz pretimsēdēja savainoto roku, it kā starp citu ieminējās: — Pamatīgi esat nobrazis! Nemaz vairs lāgā nevarēsīt uzvilkt cimdu.

— Cimdu?... — Ziraps šķita nedaudz apmulsis. — Man nemaz tādu nav... līdzī.
— Ak tā? Es domāju, ka jums bija.
— Nē-e, — Ziraps pakratīja galvu un atkal izspieda greizu smaidu. — Vēl jau nav tik auksts.
— Kā nu to ņem... Labi, šobrīd man vairāk jautājumu nav.

— Jā? — Vīrelis pēkšņi kļuva itin priecīgs, nespēdams noslēpt atvieglojuma sajūtu. — Tad es tagad varu iet?

— Lūdzu!
Ziraps steidzīgi uzrausās stāvus un kliboja uz izeju. Pusceļā viņš vēl apgriezās un gandrīz vai lišķīgā balsī teica:

— Man ļoti žēl, ka tik maz varēju jums pastāstīt. Bet es labprāt darišu visu, kas vien būs iespējams, lai... — viņš sastomījās, velti pūlēdamies atrast piemērotus vārdus, ar kuriem izsacīt savu lielo centību.

— Paldies, ņemšu vērā! — Ģirts nevarēja aplēpt vīpsnu. — Jūs man droši vien vēl būsit vajadzīgs... tā kā tā.

Ziraps pavēra muti, bet mirkli nebija spējīgs dabūt pār lūpām ne zilbes.

— Ak tā... Tad jau labi! — viņš beidzot izmocija, paklanījās un izgāja ārā, klusi aizvērdamas durvis.

Ģirts aizsmēķēja un par jaunu atšķīra bloknotu. Ar vīriešiem viņš nu aptuveni būtu ticis galā. Vēl atlika trīs šā vakara dāmas.

Ar Ulasu Randers visu nozīmīgo pusstundu atradās kopā pie televizora; tādā kārtā viņas alibi bija absolūti drošs, un Ģirts sarunu ar aktrisi atlika uz vēlāku laiku. Rasmu viņš bija iztaujājis vairākkārt, taču to, kur viņa atradusies starp deviņiem un pusdesmitiem, vēl nebija pavaicājis un nolēma to izdarīt pirmām kārtām.

Ieaicināta savā istabā, Insberga apsēdās, palūkojās uz pārvietoto stāvlampu, un Randeram šķita, ka namamāte tikko jaušami pavīpsnā. Tad viņas neparasti gaišzilās acis pievērsās Ģirtam, un to skatienā likās pavisam mierīgs.

Randers nodzēsa cigareti un sacīja:
— Ja es nemaldos, ap deviņiem jūs bijāt zālē, bet pēc tam izgājāt ārā, vai ne?... Vai jūs varētu pateikt — pēc iespējas precīzi —, cik tas notika?

Insberga pakratīja galvu.
— Precīzi nepateikšu. Domāju — apmēram ceturksni pāri deviņiem.

— Kas tobrīd palika zālē?
— Haralds... un Ziraps.
— Un uz kurieni jūs devāties?
— Uz virtuvi. Gāju pēc ēdamajiem.
— Pagrabā droši vien nenokāpāt?
— Nē.
— Un pēc tam?
— Pēc tam?... — Rasma īsu mirkli vilcinājās,

tad, it kā mazliet aizvainota, paraustīja plecus.
— Nācu atpakaļ, protams.

— Vai visā šīnī laika sprīdi jūs kādu satikāt?
Šoreiz atbilde sekoja nekavējoties:

— Nevienam.
— Varbūt kaut ko dzirdējāt?
— Vienīgi to, ka gaiteni staigāja.
— Nezināt, kas?
— Nē.
— Sakiet, lūdzu, cik ilgi jūs bijāt ārpus zāles?
— Grūti pateikt... Nezinu.
— Nu, kaut vai aptuveni!
— Varbūt piecas minūtes. Varbūt arī vairāk...
Katrā ziņā ne ilgāk par desmit minūtēm. Drīzāk jau mazāk.

Ģirts laiciņu klusēdams raudzījās savās piezīmēs, tad sacīja:

— Pamēģiniet, lūdzu, atminieties, vai tanī brīdī, kad Ziraps izgāja no zāles, biedrs Ulass jau bija atgriezies vai vēl ne?
Rasma apdomājās tikai dažas sekundes.

— Viņš vēl nebija atpakaļ. Ziraps aizgāja vispirms.

— Pavisam noteikti?
— Jā.
Iestājās neliela pauze.

— Kāpēc jūs tā jautājat? — Insberga beidzot ievaicājās vienaldzīgā balsī — kā Randeram likās — pat pārāk vienaldzīgā.

— Nu, tā... — viņš izvairīgi atteica. — Šis tas vēl nav īsti skaidrs.

Ģirts nolika pildspalvu, atlaidās pret krēsla atzveltni un nenozīmīgas sarunas toni pajautāja:

— Jūs vēl joprojām strādājat aptiekā?
— Jā.

Atkal mirkli valdīja klusums. Ģirts jau kopš laba brīža laužīja galvu, ar kādiem vārdiem pašreizējā situācijā lai izsaka nākamo jautājumu. Galu galā viņš iesāka ar atvainošanos:

— Jūs man, lūdzu, piedodiet, ja mans jautājums neliksies sevišķi taktisks... un saprotiet mani pareizi!... Vai jūsu mājas dzīvē pēdējā laikā viss ritēja labi?

Rasma bālajā sejā palēnām ieplūda asinis, un Ģirts piemināja:

— Jūs, protams, varat arī neatbildēt, ja nevēlaties.

— Nē, kāpēc!... — Insberga paraustīja plecus. — Vārdu sakot, jūs gribat zināt, kā mēs satikām ar Juri... Nu, es teiktu — visā visumā normāli. Gadījās, protams, savu reizi arī viena otra... domstarpība, bet tā jau tas mēdz būt visās laulībās. Mēs nevienam neesam eņģelis. Bez tam Juris... viņš tagad ir miris... — Rasma nolieca galvu un norīja kaklā iespriedušos kamolu, tad piebilda mazliet aizņaugtā balsī: — Es tikai nesaprotu, kādēļ jūs tas interesē!

Randers lēni grozīja pirkstos pildspalvu.

— Ticiet man, es nejautāju ziņkāres dēļ... un nepavisam negribēju jūs lieki sāpināt. Bet jebkurš apstākļi reizēm var būt svarīgi.

Pēc īsas pauzes Insberga sacīja:

— Man šķiet, ka par jūsu profesiju es jūs nepaskaužu...

Ģirts nolēma uz šo piezīmi neatbildēt. Tā vietā viņš teica:

— Es jūs vairāk nemocišu ar jautājumiem. Vai jūs, lūdzu, būtu tik laipna un palūgtu, lai ienāk Irēne?

— Es viņai pateikšu. — Rasma isā atbilde skanēja diezgan vēsi. Pieceloties viņa mazliet atmeta galvu un, uz Randera vairs nepalūkojies, gāja uz durvīm. Spriežot pēc sejas, Rasma jau bija pilnīgi savaldījies — viņas vaibsti atkal izskatījās mierīgi; taču Ģirtam šķita, ka augumā un gaitā jaušams tāds kā saspīdinājums.

Pēc mirkļa no zāles bija dzirdams Irēnes izsaukums: «Es? Ak kungs!»; tad viņa ienāca būdārā un palika stāvam pie durvīm — kā pats bezpalīdzības iemiesojums. Randers pieklājīgi piecēlas un pamāja uz atzveltnes krēslu.

— Lūdzu!

Irēne apsēdās ar graciozu, isti sievišķīgu kustību un pameta bažīgu skatienu uz atvērto piezīmju bloku. Ģirtam lieku reizi vajadzēja atzīt, ka viņai ir ļoti glīts augums; tā pievilcību neapšaubāmi izcēla arī kleita, kas atsedza slaidās, joprojām iedegumu nezaudējušās rokas un bija tikpat greznā, cik Alberta uzvalks apbružāts. Glīta izskatījās arī Irēnes seja — mazlietīn uzrauts deguns, pilnīgas lūpas, meitenīgs zods... Vienīgi krāsojums diezgan izmisīgi balansēja uz gaumes un bezgaumības robežas, taču, par laimi, tam izdevās noturēties, šo bistamo līniju nepārkāpušām. Palūkojies uz pretimsēdētājas gaiši blondo frizūru, Ģirts nodomāja, ka sieviešu vārdiskajos portretos matu krāsu mierīgi varētu arī nosvītrot — tai šā vai tā nebija nekādas nozīmes, jo šī pazīme taču spēja mainīties ik pārdienas.

Randers ierakstīja bloknotā «Irēne Alberta», tad no jauna pacēla skatienu. Irēnes tumsbrūnās acis lūkojās preti izbiedētas, pirksti nervozi grozīja aproces — šauras sudraba stipiņas uz kreisās delnas locītavas. Viņam atkal iesāvēs prātā — kāpēc gan Irēne tik ļoti uztraucas? Vai tiešām tikai aiz nervozitātes? Vai varbūt izbilim bija kāds cits iemesls?... Lai nesabiedētu viņu vēl vairāk, Ģirts jautājumus uzdeva pēc iespējas laipnā balsī. Noskaidrojās, ka Irēnei ir trīsdesmit gadu (taisnību sakot, viņš tai būtu devis par dažiem gadiem mazāk), un saņēmis apstiprinājumu, ka viņa strādā pastā, Ģirts jautāja:

— Ko jūs varētu teikt par savām attiecībām ar Juri Insbergu?

— Es? — Irēne pēkšņi sarāvās, it kā viņu kāds negaidīti būtu pagrūdis, saslēdās krēslā un mirkli raudzījās uz Randera pagalam apjukusi. — Kāpēc jūs?... Es nesaprotu!

— Pavisam vienkārši, — Ģirts rāmi paskaidroja. — Es jautāju, kādās attiecībās jūs bijāt ar Juri?

— Kādās?... Nekādās! Tas... tas nav taisnība!

— Kas nav taisnība? — Ģirts vaicāja, juzdamies mazliet pārsteigts.

— Es nekā nezīnu! — Irēne piepeši skaļi iesaucās, un bija redzams, ka viņa ir tuvu asarām. — Lieciet, lūdzu, mani mierā!

— Nu, nu, kāpēc tad tā, — Randers mierinoši sacīja. — Nevajag uztraukties. Mēs taču varam parunāt pavisam rāmā garā. Protams, Jura... neļaimē ir satraukusi mūs visus, bet, es domāju, jūs saprotat, ka mums jācenšas tikt skaidrībā... — Runādams Ģirts neuzkritoši vēroja pretimsēdētāju, cenzdamies izprast, kas slēpjas aiz viņas divvainās izturēšanās. Nebija šaubu, ka viņa kaut ko noklusē; bet ko? — Jūs taču man, piemēram, varat pateikt, cik ilgi jūs Juri pazīnāt, vai ne?

Irēne šķita mazliet nomierināmies, lai gan joprojām sēdēja saspringtā pozā.

— Vairākus gadus, — viņa beidzot nedroši atbildēja.

— Tā, labi. Un citus šavakara ciemiņus?

— Tie man ir galīgi sveši. Drusku pazīstam tikai Ulasus. Bet arī ļoti maz.

— Ja es pareizi sapratu, nupat teiktā attiecās arī uz jūsu vīru? Viņš tāpat pārējos nepazīst?

— Cik es zīnu — ne.

— Tātad visi sveši, atskaitot Ulasus... Starp citu, — cik Albertam gadu?

— Manam vīram? — Irēne izbrīnā uzrāva uz acis. — Trīsdesmit pieci.

— Un kur viņš strādā?

— Radioremontu darbnīcā. Un vēl skolā arī — vada.

— Kādu?

— Isti nezīnu. Kaut kādus jaunus tehnikus.

— Tā? Un kas Alberts ir darbnīcā?

— Kā — kas... — Nu, ko viņš tur dara?

— Labo radioaparātus, protams! Ko tad vēl citu!

— Bet... Ak tā. — Ģirts pasmaidīja un it kā starp citu piemetināja: — Es, redziet, nez kāpēc biju iedomājies, ka jūs vīrs ir zinātnieks. Viņš taču bija aspirantūra un rakstīja disertāciju?

Irēne piesarka, mirkli apmulsusi klusēja, tad teica:

— Tas bija kādreiz... agrāk. Tagad vairs ne. Pēc viņas sejas izteiksmes Randers nojauta, ka vairāk par šo jautājumu runāt pašreiz nav vērts. Viņš mainīja tematu:

— Vai Alberts vienmēr ir tik... drūms? Irēne mazliet parāustīja plecus.

— Gandrīz.

— Un kā viņi satika ar Juri?

— Kā?... — Irēne samulsa vēl vairāk. — Nezinu.

— Nu-ū, tiešām? Nodūrusi skatienu, viņa atkal britiņu cieta kļu- su, beidzot sacīja:

— Jūs taču varat pajautāt viņam pašam! Ģirts neviļus pasminēja.

— To es jau darīju... Nu labi. Pastāstiet man, lūdzu, par savām gaitām pēc tam, kad jūs pēdējoreiz satikāt Insbergu!

— Gaitām? — Irēne plati iepleta acis. — Kādām gaitām?

— Nu — kur jūs bijāt, ko darījāt, kurp gājāt, ar ko runājāt... un tā joprojām.

— Jā, bet kas tad to visu var atcerēties! — Tomēr pacientieties! Varbūt sāksim no paša sākuma: jūs ar Juri beidzamo reizi sastapāties tepat, šajā istabā, vai ne?

— Jā. Viņš ienāca un... — Irēnei iedrebējās balsis, un viņa aprāvās.

Ģirts mirkli nogaidīja, tad klusi vaicāja:

— Un tad?

— Tad viņš teica, lai es... Viņš bija ļoti apre- reisib un aicināja mani līdzi uz virtuvi — lai es palīdzot atnest vīnu. Bet es teicu, ka... bet es negribēju iet, un tad viņš aizgāja...

Irēne iekoda apakšlūpā, ar delnās virspusi steidzīgi notrausa no vaigiem asaras un strauji papurina galvu.

Randers ļāva viņai savaldīties. Pēc brīža viņš sacīja:

— Tātad Juri izgāja ārā, bet jūs palikāt šeit. Ko jūs darījāt?

— Skatījos žurnālu.

— Un kas notika tālāk?

— Ienāca tas... dūšīgais onkulis.

— Kalveits?

— Jā.

— Cikos tas bija?

— Kādas desmit minūtes pirms deviņiem.

— Un pēc tam?

— Pēc tam es iegāju zālē. Kalveits arī. Viņš tur palika, bet es izgāju ārā.

Vēl gaidījis turpinājumu, Ģirts jautāja:

— Vai zālē kāds bija, kad jūs ieņācāt?

— Laikam tikai Vilis. Viņš spēlēja radio.

— Un kurp jūs devāties no zāles?

— Es... izgāju uzsmēkēt.

— Tā? Uz kurienu?

— Uz to tukšo istabu — koridora otrā pusē.

— Kāpēc tad tieši tur? Te taču šovakar visi smēķē jebkurā vietā!

— Jā, bet mans vīrs... viņš ne acu galā ne- cieš, ja es smēķēju. Tad ir tāds traciņš, ka lai dies pasarg! Jūs tikai, lūdzu, viņam neko nesakiet. Jā?

— Mēģināšu... Stāstiet, lūdzu, tālāk!

— Tad es uzkapu guļamistabā.

— Kādēļ?

— Pie spoguļa. — Pamanījusi, ka Randers pamet skatienu uz spoguļa, kas karājās turpat līdzās grāmatplauktam, Irēne piebilda: — Tas tur augšā ir daudz lielāks.

— Saprotu.

— Nu, un pēc tam es atkal nonācu zālē. Un vairāk nekur negāju.

— Labi. Cikos tas viss notika?

— Ak šausmiņas, kā es to varu zināt!

— Nu — apmēram.

— Nav ne mazākās apjēgas!... Pāri deviņiem bija noteikti.

— Vismaz pasakiet, cik minūtes jūs bijāt prom.

— Kādas piecas varbūt.

— Ko jūs sastapāt zālē, kad nonācāt lejā?

— Savu vīru, Rasmu... Kalveits arī bija. Jā, un Vilis — viņš tūlīt izgāja ārā, mēs gandrīz satikāmies durvis. Drīz pēc tam atnāca Ulass.

Randera pierē ievilkās grumba. Lūk, arī Irēne apliecināja to pašu — Ulass ienāca pēc Zirapa aiziešanas. Un... ne tikai to vien! Ģirts steidzīgi pašķīra dažas lapas atpakaļ. Nu jā! Likās — nupat bija radusies jauna, vēl lielāka pretruna!

Skaidrības labad Randers pajautāja:

— Un ko viņš darīja guļamistabā, kad jūs tur iegājāt?

— Kas? — Irēne atkal iepleta acis.

— Ulass.

— Ulass... guļamistabā? Kā tā? — viņa pārsteigmā piemirsa aizvērt muti.

— Vai tad jūs tur nebijāt reizē?

— Nē taču! Es biju pilnīgi viena pati!

Tātad tomēr! Neskaidrības kļuva arvien dziļākas! Un acīmredzot kaut ko jauca vai apzināti mānījās tieši Ulass, jo viņa apgalvojums par smēķēšanu guļamistabā nesaskanēja ne ar Irēnes, ne Zirapa stāstīto.

— Tātad viena pati... Nu, bet varbūt kāds cits jūs kaut kur redzēja?

— Nedomāju vis, — Irēne atbildēja tik bezrūpīgi, ka Ģirts nenocietās un noteica:

— Zēl gan... — Kāpēc tā?

— Iznāk, ka jums nav alibi.

— Nav — kas?... Skaidri varēja redzēt, ka Irēni, viņai aptverot Randera vārdu jēgu, no jauna pārņem aizvien lielāks uztraukums — seja palēnām notvika, krūtīs sāka cīlāties ašā, beidzot viņa stomidamās sacīja:

— Jūs gribat teikt... domājat... Es — Juri?... Irēnes lūpu kaktiņi sāka raustīties, un Ģirtu sargāja bažas, ka viņai tūlīt atkal uzbruks histēriku smieklu lēkme. Viņš žigli sacīja:

— Es pagaidām neko negribu teikt. Tikai fakts ir tas, ka pašreiz arī uz jums diemžēl krit zināmas aizdomas.

Irēne nekustīgi raudzījās grīdā; uz bērnišķīgās virslūpas vīzēja sikas sviedru lāsītes. Tad viņa klusi teica it kā pati sev:

— Droši vien arī viņi mani neredzēja... — Kas? — Ģirts paliecās uz priekšu.

Irēne satrūcās, apjukusi paskatījās Randerā un asi nolaida acis.

— Nē, nekas... — Paklausieties, Irēn, — Ģirts sacīja mazliet brīdinoši, — neaizmirstiet, cik tas viss ir nopietni! Runa taču ir par slepkavību.

6. nodaļa

Pēc pailgas klusēšanas Irēne izšķīrusies saslēdās atzveltņi.

— Nu, galu galā... Mani varbūt varēja pamānīt Rasma un Ulass. Viņi abi bija kopā.

— Kur un kad?

— Es pirmi tukšajā istabā iegāju pavisam klusi, jo man likās, ka virtuvē kāds ir. Tikko es biju aizsmēķējusi, blakus telpā — tur, kur tie dažādie krāmi, — pēkšņi iespiējās gaisma: bija atvērta durvis no virtuves uz darbnīcu. Tad atkal kļuva gandrīz tumšs, jo durvis pievēra, bet es dzirdēju darbnīcā soļus un saukstēšanos. Nu, — Irēne paraustīja plecus, — tie bija Ulass un Rasma.

— Pēc nelielas pauzes viņa piemetināja: — Pēc tam kāds nāca pa koridoru un iegāja zālē.

— Kas notika tālāk?

— Nekas. Es ātri izsmēķēju un uzmanīgi izgāju ārā. Un kāpu augšā uz guļamistabu. Viņi abi vēl palika turpat.

— Cik ilgi viņi tur bija?

— To nu es nezīnu. Bet sevišķi ilgi ne — jo tad, kad es atgriezos zālē, Rasma jau bija priekšā. Un drīz ienāca arī Ulass.

— Un kā jūs varat droši zināt, ka darbnīcā at- radās tieši Insberga un Ulass?

— Es taču viņus pazīnu pēc balsīm!

— Vai jūs dzirdējāt, ko viņi runāja?

— To gan ne. Viņi saukstējās pavisam klusi. Un vispār daudz nerunāja... — Irēne pavīpsnāja, un šķita, ka viņa kaut ko nepasaka līdz galam, tādēļ Ģirts uzmodinoši piebilda:

— Jā? Un?... — Iespējams, ka viņi tur skūpstījās arī. Taču isti droši galvot es nevaru, jo redzēt neredzēju — tā tikai izklausījās. Vienu brīdi gribēju paskatīties pa noliktavas durvīm, bet tad nospriedu — labāk ne... Un es ļoti šaubos, vai viņi manija, ka esmu tuvumā.

Steigšus ierakstījis bloknotā dažas piezīmes, Randers domīgi palūkojās pretimsēdētājā. Izgudrot to visu Irēne laikam gan nevarēja. Bez tam viņš atcerējās arī nobirušos cigaretes pelnus, kurus pirmi bija redzējis tukšajā istabā uz grīdas. Bet, ja Irēne stāstīja patiesību... te jau bija par ko padomāt!

— Labi, — Ģirts aizvēra bloku, — paldies! Tie fakti, kurus jūs nupat pastāstījāt, var izrādīties ļoti nozīmīgi. Tikai... šai sakarībā es jūs palūgšu pagaidām par mūsu sarunu nevienam nestāstīt!

Saprotat? Arī tas ir ļoti svarīgi.

Irēne nedroši pamāja ar galvu, tad jautāja:

— Vai nu es varu iet prom?

Saņēmusi apstiprinošu atbildi, viņa nevilšus dziļi nopūtās, piecēlas un izgāja zālē.

(Turpmāk vēl)

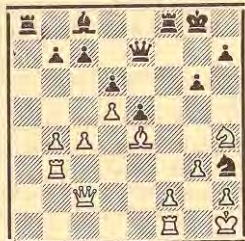
Nodaļu vada lielmeistars M. TĀLS.

JAUNGADA KONKURSS

Publicējam tradicionālo Jaungada konkursu. Par katras pozīcijas

atrisinājumu piešķirs 2 punktus. Piecus labākos risinātājus apbalvos.

Nr. 1

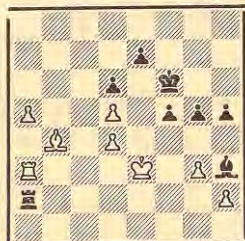
Gājieni melnajiem

Nr. 2

Gājieni baltajiem

Nr. 3

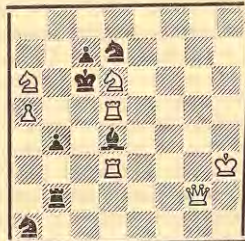
Gājieni melnajiem

Nr. 4

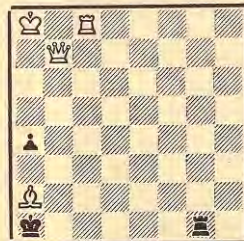
Gājieni baltajiem

Nr. 5

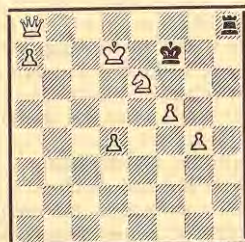
Mats 2 gājienos

Nr. 6

Mats 3 gājienos

Nr. 7

Mats 4 gājienos

Nr. 8

Mats 5 gājienos

Risinājumu iesūtīšanas termiņš — 1. marts.

KONKURSA «KOMBINĒJIET KĀ SPILMANS» ATBILDES

Nr. 17

13. Bojeslavskis — Tešners Hamburgā 1960. gadā. 1. Zg6+! fg. 2. Df4+ Tf6 3. T:e8+ L:e8 4. Db8, un baltie uzvarēja. Ja 1. ... Tg6, tad 2. D:c5+.

14. Zajacs — Toskajevs Volgogradā 1956. gadā. 1. Zd6+! cd 2. Lb5 Zc6 3. T:c6 0—0 4. Tc1 ar dāmas ieguvumu.

15. Ladovičs — Kolarovs. Ploščā 1957. gadā. 1. ... Th5! 2. L:h5 g5 3. L:e8 D:e8 4. D:h6+ K:h6, un melnie uzvar. Baltajiem bezcerīgi arī 3. Zc6 Df8 4. Lg4 gh 5. L:d7 hg.

16. A. Andersens. 1. Le6 b1D+

(1. ... Kb1 2. Zd2+) 2. Zb2+ K:b2 3. Zd3x.

17. A. Andersens. 1. Dh8 T:h8+ 2. Th6+ c6 3. T:h8+ Tf8 4. T:f8+ Ld8 5. Td8x. Ja 1. ... Tff8, tad 2. D:f8 T:f8 3. Tf6+ c6 4. T:f8+ Ld8 5. T:d8x.

18. A. Andersens. 1. Dc8+ Zb8 2. Db7+ K:b7 3. Zd6++ Ka6 4. Le2+ Dc4 5. L:c4+ Ka5 6. Zb7x.

Nr. 19

19. Zommers — Spaskis. Antverpenē 1955. gadā. 1. ... Th4+! 2. K:h4 Dh7+ 3. Kg5 f6+ 4. Kg4 f5+ 5. Kg5 Kg7 6. Zh2 Dh6+ ar matu.

20. Martins — Badens. Korespondenpartija 1972. gadā. 1. Zh5! gh 2. De6 Te7 3. Zf6!. Melnie pavevās.

21. Efide. A. Seleznovs. «Sahmatnij

listok» 1930. gadā. 1. a5! b5. Ja 1. ... Kd5, tad 2. ab ab 3. Kb4 Kc6 4. Kc4 ar neizšķirtu. 2. a6 Kd5 3. Kb4 Kc6 4. Ka5 Kc5. Pats.

22. Efide. A. Seleznovs. «Sahmati» 1925. gadā. Tehnisku iemeslu dēļ šī pozīcija iespiesta nepareizi — uz h2 balto torņa vietā jābūt melno tornim. Risinājums: 1. Lh4+! T:h4 2. D:h4+ D:h4 3. d8L+, un baltie uzvar. Uz 3. d8D+? sekotu 3. ... K:g6 4. Dh4 pats.

23. G. Murkišs, 1960. gadā. 1. b7! Lg1 2. b8T vai 1. ... Lg3 2. Lf2+.

24. B. Kasači, 1960. gadā. 1. Tb4! cb 2. Td4; 1. ... K:b4 2. K:b6.

5. ... c6 6. Dd2 b5 7. Lh6 L:h6 8. D:h6 Da5 9. Kf1 Zbd7 10. g4 La6 11. g5 Zh5 12. L:h5 gh 13. Zf3 b4 14. Zd1 b3 15. c4 Zc5. Uz 15. ... D:a2 sekotu 16. T:a2 ba 17. Dg7 a1D 18. D:h8+ utt.

16. Ke2 ba 17. Zc3 Tb8! 18. T:a2 T:b2! 19. T:b2 D:c3 20. Td2 Z:e4! 21. de! Arī pēc 21. Tb1 Z:d2 22. Z:d2 Kd7 melno pārsvars acīm redzams.

21. ... L:c4+ 22. Ke1 D:f3 23. Tb2 D:h1+, un baltie drīz pavevās.

PILNĪGS TRIUMFS

Pagājušā gada nogalē Spānijas saīlā Menorkā noslēdzās starpzonu turnīrs sievietēm. Tas beidzās ar pilnīgu padomju šahistu triumfu. 1. V. Kozlovska (Pjatigorska) — 13,5 punkti no 19, 2.—5. N. Aleksandrija (Tbilisi), I. Ļevitina (Ļeningrada), N. Konopleva (Maskava), M. Šula (Ļvova) — 13. Šīm četrām šahistēm jāsaņem savā starpā par 2 ceļazīmēm uz pretendentu mačiem.

Pa ceļam uz mājām mūsu šahistes apstājās uz dažām dienām Parīzē. PSRS šahistes sacentās ar Francijas vīriešu izlasi un uzvarēja — 7:5.

No mūsu šahistēm vissekmīgāk cīnījās jaunā Ļeningradiete Irina Ļevitina. Viņa savu pretinieku pieveica abās partijās.

Alehina aizsardzība

Mišale — Ļevitina

1. e4 Zf6 2. d3 g6 3. Zc3 d6 4. Le2 Lg7 5. Le3. Enerģiskāk 5. f4.

LATVIJAS PSR — KPFSR

Rīgā notika Latvijas PSR un Krievijas Federācijas draudzības mačs. Sešās kārtās, spēlējot pēc ševeningenas sistēmas, pārāki bija viesi — 28:26. Te ir liels viņu sievieti nopelns, kas uzvarēja mūsu pārstāves ar 11:7.

Skaistu partiju bija daudz. Domājams, ka Astrai Ozolai uzvara pār Krievijas Federācijas čempioni L. Veričevu ilgi paliks atmiņā.

Sicīliešu aizsardzība

Ozola — Veričeva

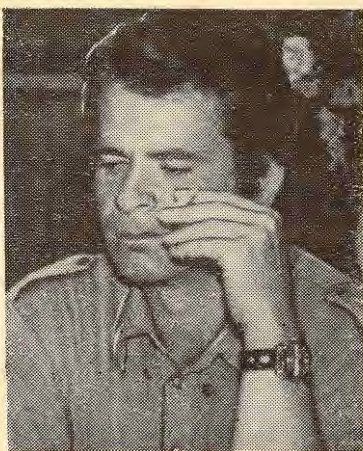
1. e4 c5 2. c3 d5 3. ed D:d5 4. d4 Zc6! Smaga klūda atklātnē, kas dārgi maksā. Pareizi 4. ... Zf6. 5. dc D:c5 6. Za3! Da5 7. Lf4 Lf5 8. Zc4 Dd8 9. De2 Dd5 10. Zd6+ Kd7. Cīņa izšķirta. 11. Td1 D:d1+ 12. D:d1 ed 13. Le2 Zf6 14. Zf3 Te8 15. 0—0 Te4 16. Lg3 Lg4 17. h3 Lh5 18. Dd2 Ta4 19. b3 Ze4. 20. Db2 Z:g3 21. ba Z:f1 22. D:b7+ Ke6 23. D:c6 L:f3 24. L:f3 Le7 25. K:f1 Tb8 26. Ld5+ Kg6 27. Lb3. Melnie pavevās.

PRETENDENTU MAČI

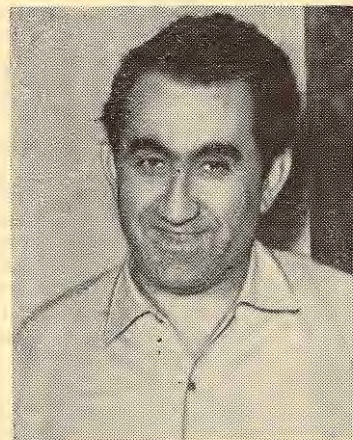
Viņi tiekas ceturtdaļfinālā

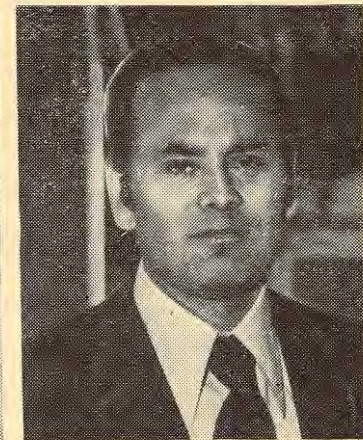
Roberts Birns (ASV)

Boriss Spaskis (PSRS)

Tigrans Petrosjans (PSRS)

Lajošs Portišs (Ungārija)

Senatnes šedevri

Maza neuzmanība, savienota ar zemes pievilšanas spēku, un no Tuplakstu divpadsmit personu pusdienas servīzes pāri palika trauki labi ja pusotrām personām. Tējas glāzes plīsa kā no auksta, tā arī no karsta ūdens, izturēja vienīgi filigrāni izstrādātie glāžu turētāji. Likumsakarīgi nobriedušo ģimenes konfliktu nepārdzīvoja arī kafijas servīze...

— Nākamajā algas dienā visu nopirkšu, — solījās Tuplaksts. Sieva tikai smīnēja: «Redzēs, redzēs, ko tad šis nopirks?»

Robus bufetē, protams, neaizpildīja ne no nākamās, ne arī no aiz... aiz... aiznākamās algas, ne arī no prēmijām... Veikalos oriģinālu trauku nebija.

Kārtējo reizi Tuplaksts atveda mājās savu kārtējo labāko draugu, kaut gan tagad — laulenes modrības dēļ — tas notika ļoti reti. Draudzības apslacīšanu izjauca neuzmanīga, bet varbūt arī tīša dzīvesbiedres kustība, un par daudzkrāsainajām glāzītēm vairs liecināja tikai daudzkrāsainas lauskas...

Nepieciešamība radīja izdomu. Sencim darba vieta bijusi lopkautuve, un mājlopu ragi pagrabā mētajās prāvā jo prāvā daudzumā. Kombinējot šo otrreizējo izejvielu ar atbilstoši pārtaisītiem glāžu turētājiem, tapa dzeramie trauki, kas nedarītu kaunu ne vikingu priekštečiem, ne arī pēctečiem.

Šķīvju problēmu atrisināja akmeņkalis. Viņa specialitāte gan bija pieminekļi un epitāfijas, bet, tā kā pašreiz bija klusā sezona, meistars pēc pamatīgas iekšējās sildīšanas un ilgām pārrunām apsoltāja izmēģināt roku radošākā darbā. Rezultātā Tuplaksti savā īpašumā ieguva pusduci prāva gabarīta šķīvjus. Dažādus gan pēc formas, toties izturības ziņā tie solīja pārdzīvot ne tikai paaudzū paaudzes, bet arī zemestrīces, krītošus meteorītus un krusta karus. Trauku, kurā meistars aiz inerces bija iekalis «Dusi saldi», Tuplaksts, smagi svīzdams, pašrocīgi pārtaisīja — saldo dusu tagad aizēnoja kaut kas līdzīgs seno babiloniešu ķīļu rakstiem.

Uz Jaungada sagaidīšanu, kad bija ciemos atnākuši Tītarsoni, Tuplaksti jaunus traukus lika lietā. Ieraugot dzeramos ragus, Tītarsoniene ilgi klepoja, šķītvji ar uzkodām viņu galīgi traumēja. Tītarsons slepus saņēma ne vienu vien uzmanību saasinošu dunku. Izšķīrošā saruna notika, kad ciemiņi pārstāja būt ciemiņi.

— Un tu vēl tīci, ka Tuplaksts bijis komandējumā? Redzot šitos antīkos šedevrus, paliku gluži bez elpas! Trūķumā un nabadzībā man visu mūžu jānodzīvo ar tik neizdarīgu vīru!

Tītarsons vārgi mēģināja iebilst par reiz dāvāto kristāla pūdemtīcu un Meisenes porcelāna pelnutrauku. Sieva draudēja visu to pārvērst pelnos, ja vien laulenis steigšus «nepieņemšot mērus». Modē taču esot viss senatnīgais! Jo vairāk ķīrnu mēbelēs, jo tās vērtīgākas!

...No arheoloģijas ekspedīcijas Tītarsons atgriezās ar sarūsējušu «Solingen» firmas nazi un slepus savāktām māla podu lauskām. Pat pasaules radītājs, kurš, kā zināms, paveicis ne vienu vien brīnumu, nespētu no tik sīkām un dažādām drumslām salīpināt ko līdzīgu traukam! Stacijā pārbraucējs saskrējās ar Tuplakstu.

— Nāc, ierasim vienu uz šķīšanas! — asaraina balss aicināja Tītarsonu bufetē. — Dodos pīrkt visparastākos šķītvjus. Sieva, nabadzīte, jau visas sirds dzīslas sastiepusi, tos granītus virtuvē cilājot.

KAMILLA ZĒVELE

Direktors piesardzīgi aizrāda savai jaunajai sekretārei:

— Jūs, cienītā, arvien no rītiem nokavējat darbu. Jums vajadzētu iegādāties modinātājpulksteni.

— Man jau ir, — burvīgi pasmaidot, sekretāre atbild šefam, — bet tas vienmēr zvana tad, kad es guļu...

*

Alus bārā satiekas divi paziņas.

— Fredil! Bet ko tad tu šeit dari? Cik atceros, ārsts tev stingri noliedza dzert alu.

— Jā, tiešām! Bet, padomā, kas par laimi, viņš nesen nomira... — atbild Fredis.

*

Apmeklētājs:

— Vai ģenerāldirektora kungs beidzot ir mājās?

— Pagaidām vēl ne. Bet, ja viņš neizbēgīs pats, tad, ja labi uzvedīsies, varam gaidīt viņu mājās pēc gada.

*

Kādam banķierim pirms operācijas, lai izdarītu narkozi, ķirurgs liek skaitīt līdz simtam.

Slimnieks mierīgi pusčukstus pabeidz skaitīšanu: ... deviņdesmit septiņi dolāri... deviņdesmit astoņi dolāri, deviņdesmit deviņi dolāri... Simts dolāru.

*

Kādam advokātam izdevies lielākā prāvā izglābt savu aizstāvamo diezgan ķēptīgā lietā.

— Ak, sinjor advokāt! Cik es esmu priecīgs! Nudien, nezinu, kā jums izteikt savu pateicību!

— Mans dārgais! — atbild advokāts. — Kopš tā laika, kad cilvēki izgudrojuši naudu, man šķiet, tā vairs nav problēma.

*

— Hm! Tā tad jūs gribat aizņemties no manis tūkstoš kronu? Bet kas garantēs, ka jūs pēc pusgada tās man tiešām atdosit?

— Es dodu jums godīga cilvēka goda vārdu!

— Nu ko, lai notiek! Gaidu jūs šovakar ar šo cilvēku manā birojā.

*

Zooveikalā notiek papagaiļu ūtrupe. Pie kāda skaista, kustīga papagaiļa pieiet misters Smits un jautā, kāda tam cena un vai runāt tas prot.

— Par to nav šaubu, — saka pārdevējs, minēdams diezgan ievērojamu cenu.

— Hm! — Misters Smits ir drusku pārsteigts par lielo summu.

Pārdevējs, redzēdams Smīta svārstīšanos, paskaidro: — Varat neraizēties — ļoti saprātīgs un runīgs papagaiļis, var jums noderēt. Tas taču bija viņš, kas visu laiku ar saviem izsaučieniem arvien pielika cenu...

*

Žaks aizgājis ciemos pie sava bērnības drauga, kurš tikko kā apprecējies ar kāda bagāta tirgotāja meitu. Iepazīstināts ar drauga jauno sievu, viņš pēc tam pusčukstus viņam saka:

— Ak, Žak! Kur tev bija acis, ka tu varēji viņu apprecēt! Viņa taču šķielē, stostās un, man šķiet, arī mazliet pieklibo...

— Ko tu te čuksties, vari runāt pilnīgi skaļi — viņa arī nedzird...

*

Viena draudzene saka otrai: — Es gan nesa protu, ko tu atrodi tai hokejā; ir taču citi, daudz pievilcīgāki laika kavēšanas veidi, kur tev nebūt nav jāsež uz vietas pilnīgā bezdarbībā.

— O! Ja tu tikai būtu redzējusi, kā tur izkautas un skūpstās — vēl lielāka bauda, nekā skatoties filmu...

— Gaisā esi noturējies visilgāk!
DAIŅA BREIKŠA zīm.

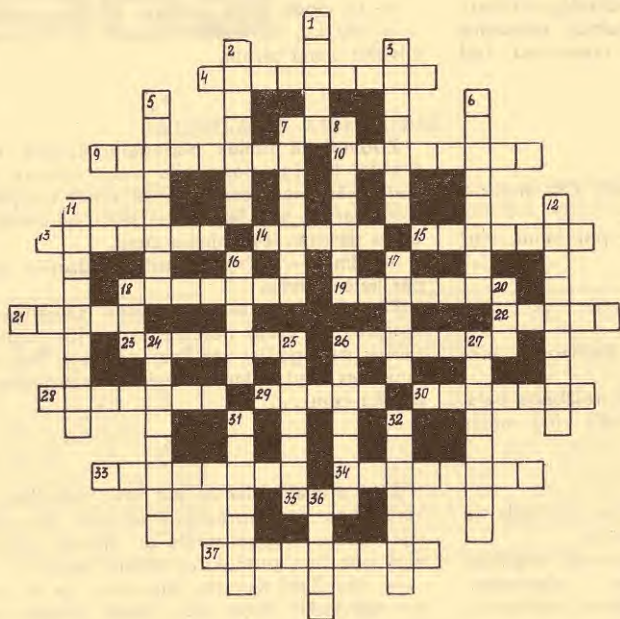

Bez vārdiem.

Krustām šķērsām

Sastādījis I. Mauriņš Rīgā

Horizontāli: 4. Tautas dzejnieka J. Sudrabkalna pseidonīms. 7. Vietniekvārds. 9. Pilsēta Latvijas PSR ziemeļdaļā. 10. Atdarinātas, viltotas. 13. Mūzikas instrumenti. 14. Populārs latviešu estrādes dziesmu komponists. 15. Rīgas «Dinamo» meistarkomandas hokejists. 18. Zināma attīstības pakāpe. 19. Etiķskābes sāļi. 21. Jēdziens finansu norēķinos. 22. Sena franču sudraba un zelta monēta. 23. Salokāmas brilles ar rokturi. 26. Islandes parlaments. 28. Populārs latviešu basketbolists. 29. Apliecinotais dokuments. 30. Svinīgs, lirisks dzejolis. 33. Pasaulē tālu aizskanējis Japānas pilsētas vārds. 34. Šahiste, PSRS eksčempione. 35. Briesmu sig-

nāls jūrā. 37. Polijas TR mašīnbūves firma.

Vertikāli: 1. Ar kokiem apstādīts ceļš. 2. Populārs, pazīstams. 3. Valsts Eiropā. 5. Uzvedināt uz nepareizām domām. 6. Aprēķināt integrāli. 7. Tēls P. Čaikovska operā «Jevgeņijs Ņeņgins». 8. Pilsēta Vidzemē. 11. Pārspīlēti brīvs, vajīgs. 12. Priekšmeta īpašība. 16. Šaujamaie ieroči. 17. Tūristiem nepieciešama. 18. Nots. 20. Pārvietsies. 24. Cilvēks, kas pieder pie valdošās virsotnes. 25. Kārbiņas nelieliem priekšmetiem. 26. Svarīgs, nekavējoši atrisināms. 27. Visu organisma gēnu summa. 31. Latviešu revolucionārs rakstnieks. 32. Panākumi, sekmes sportā un karā. 36. Varonpilsēta.

**ŽURNĀLA 1973. GADA 24. NUMURĀ
IEVIETOTĀ KRUSTVĀRDU UZDEVUMA ATRISINĀJUMS**

Horizontāli: 2. Ēra. 5. Pietāte. 8. Piens. 9. Kāzas. 11. Veģetārisms. 14. Konjaks. 15. Arnolds. 18. Konfeti. 19. Groks. 20. Jaunība. 21. Kakao. 24. Kanēlis. 26. Karpa. 29. Pulkstenis. 30. «Ugunspuņš». 33. Dionīss. 34. «Domas». 35. Turīns. 40. Līvess. 41. Sveiks! 42. Alonso. 43. Eskudo. 46. Cvirka. 48. Kaminskis. 51. Kokars. 55. Skalbe. 56. Sudrabs. 57. Orhusa. 58. Heroisms. 59. Smaragds. 60. TTT. 61. Požarskis.

Vertikāli: 1. Vermuts. 3. Muižnieks. 4. Situācija. 6. Eidemanis. 7. Harmonija. 10. Nāra. 12. Incela. 13. Flauta. 16. Arona. 17. Akela. 21. Keldiņš. 22. Kusani. 23. Ofensīva. 24. Klio. 25. Sīga. 26. Konkurss. 27. Repins. 28. Asteres. 31. Rous. 32. Sacā. 36. Svece. 37. Finanses. 38. Noriņska. 39. Lukss. 44. Skulme. 45. «Voshod». 47. Inki. 49. Industrija. 50. Svanstremis. 52. Apse. 53. Peso. 54. «Gora».

Vāku pirmajā un ceturtajā lappusē — ŠOZIEM SNIEG, ŠOZIEM SALST!

VALTERA EZERIŅA foto

Redakcijas kolēģija: A. LEDIŅŠ [galvenais redaktors], V. LĀCE [galvenā redaktora vietniece], G. BIEZIS [atbildīgais sekretārs], A. ĀBOLIŅŠ, E. ĀBOLIŅŠ, V. BRUTĀNE, R. EZERA, V. HAUSMANIS, P. LAIZĀNS, J. STRADIŅŠ, I. STRAUTMANIS, V. ŠTEINS.

Nodaļu redaktori: V. BĒRZIŅŠ, Z. JAUNZEME, A. KALVE, T. PUTNIŅA, S. VULFSONE.

Mākslinieciskie iekārtotāji: I. KĻAVA, G. EZERNIEKS. Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Redakcijas adrese: pasta indekss 226427, Rīgā, PDP, Pērses ielā 16. Tālruni: galvenajam redaktoram — 223173; galv. redaktora vietn. — 221681; atbild. sekretāram — 220361; nodaļu redaktoriem 225948, 228732; māksl. iekārtotājiem, tehniskajam redaktoram — 220122; fotogrāfam — 229941; korekto riem — 223079. Manuskrīptus un fotooriģinālus atpakaļ neizsniedz.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ И ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛ «ЗВАЙГЗНЕ» (ЗВЕЗДА) НА ЛАТЫШСКОМ ЯЗЫКЕ. ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ДВА РАЗА В МЕСЯЦ. ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ЛАТВИИ Г. РИГА, УЛ. ПИЛС, 23.

Адрес редакции: г. Рига, ПДП, ул. Персес, 16. Отпечатано в типографии «Циня» г. Рига, ул. Блаумена, 38/40. Обложка и вкладыш отпечатаны в филиале № 2 Рижской образцовой типографии, г. Рига, Баускас цельш, 31. 5,6 усл. печ. л., 9,89 уч. изд. л. Тираж 130 000 экз. Цена 30 коп.

JT 05849

Iespiests LPSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa», Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Vāki un pielikumi iespiesti Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas Paraugtipogrāfijas filiālē Nr. 2 Bauskas ceļā 31. Nodots drukāšanai 1973. g. 7. decembrī, parakstīts iespiešanai 1973. g. 24. decembrī. Tipogrāfijas papīrs 70×100/8; (pielikumam — dobspieduma papīrs 70×108 cm), 5,6+1,4 uzsk. iespiedl., 9,89 izd. l. Tirāža 130 000 eks. Pas. 5232. Maksā 30 kap.

SVĒTKU VAKARAM

Greznajos tērpos mode dod priekšroku vijīgām, sievišķīgām līnijām, mīksti krokojumiem. Tas attiecas kā uz mazajiem pēcpusdienas tērpiem, tā uz garajām vakarkleitām.

1. Mīksta vilnas krepuduma kleita ar plastisku krokojumu pie kakla izgriezuma un platām, ar kažokādu rotātām piedurknēm. To papildina īpatnēja, grezna jostas sprādze.

2. Tērps no reljefa zīda auduma vai rakstainas vilnas drānas mierīgos, klusinātos toņos. Apdāres lentai vajadzētu būt kādā no kleitas auduma krāsām. Šinī gadījumā galvenais modes akcents ir dziļais, smailais kakla izgriezums un kimono piedurknes.

3. Mīksta vilnas drānas tērps ar reglāna piedurknēm un savilkumu pie kakla izgriezuma, ko rotā tamborētu ziedu maliņa. Atsevišķi piegriezta

svārku daļa veidota no deviņiem uz leju paplatinātiem gabaliem. Augšdaļai virs šaurās jostas ir neliels pārkrītums.

4. Vienkrāsaina auduma blūze ar kuplām piedurknēm un platu volānu gar kakla izgriezumu. Svārki no tumša samta, uz leju paplatināti, krīt lielās, mīkstās krokās. Josta darināta no svārku auduma.

5. Maigos toņos ieturēts saskanīgs ansamblis — plisēta šifona blūze ar dziļu kakla izgriezumu un uz leju paplatināti svārki no reljefa zīda auduma, kuram pēc krāsas vajag būt stipri tuvam blūzes tonim. Blūzes apkakle, aproces un josta darinātas no atlasa tipa drānas tādā pašā krāsā kā blūze.

ILGAS SŪNAS modeļi un zīm.

FORELE — PALĪGS

Kalnu ezerā Markakolā, Austrumkazahijas dienvidos, mājō zivs, kuras svars sasniedz 8—10 kilogramus. Šī zivs pieder pie lašu dzimtas un ir kļuvusi populāra savu lielo, zeltaino ikru dēļ. Pēdējos gados šo zivju kļūst aizvien mazāk, jo to ikrus aprij grunđuļi.

Kazahijas Ihtioloģijas un zivsaimniecības zinātniskās pētniecības institūta Altaja nodaļas zinātnieki nolēma šī zivs glābt. Markakola ezerā ielaida apmēram 11000 varavīksnes foreļu, kas izaudzētas Alma-Atas zivsaimniecībā. Plēsīgā forele krietni vien izplucinās grunđuļu armādas un vēlāk būs izmantojama rūpnieciskajā zvejā.

PARTENONA AGONIJA

Divdesmit četrus gadsimtus vecs ir Partenona templis — sengrieķu arhitektu izcilais veidojums, kurš līdz pat šim laikam pārsteidz ar savu apbrīnojamo harmoniju, formu proporciju un skulptūru cēlumu. Vienā gadā vairāk nekā miljons cilvēku vēlas aplūkot šo pasaules arhitektūras brīnumu, un tūristu straume nemītīgi aug: visi staidzas redzēt Partenonu, jo tam draud bojā eja.

Atēnu uzņēmumi ik dienas izmet atmosfērā milzīgi daudz ogļskābās gāzes, sēra un citu kaitīgu ķīmisku savienojumu. Lietus laikā tie veido sērskābi, kas saēd marmoru. Akmens plaisas piesūcas ar ūdeni, un, temperatūrai mainoties, tās paplašinās un drupina akmeni. Partenona darbinieki katru dienu uzlasa marmora gabaliņus.

Visbīstamākie Partenona ienaidnieki tomēr ir tūristi: miljoniem kāju izžodza un deldē tā plāksnes un pakāpienus, bet «neparastu suvenīru» cienītāji no sienām un bāreljefiem sev «par piemiņu» izlauz marmora gabaliņus.

Pēdējie gadu desmiti senajam

templim nodarījuši lielākus postījumus nekā iepriekšējie gadsimti. Tempļa mūžs bijis ilgs, taču pašreizējie apstākļi katastrofāli samazina tā izredzes uz nemirstību.

VILCĒNS SĀK MĀCĪTIES

Kāda rajona iekšlietu daļas darbinieki, uzzinājuši, ka tuvumā parādījusies vilku māte ar vilcēniem, nolēma tos notvert.

Kad vilku māte sajuta cilvēku tuvošanos, tā vedināja vilcēnus projām. Taču viens no tiem nepaklausīja un, ziņkārības dzīts, devās tieši pretim cilvēkiem un uzskrēja virsū kādam iecirkņa inspektoram. Inspektors nolēma pieņemt vilcēnu darbā milicijā un izdresēt to par pēdu dzinēju. Milicijas pagalmā tam ierīkoja īpašu suņu būdu. Pamazām vilcēns pierada pie cilvēkiem un tomēr pa īstam atzina tikai vienu saimnieku — inspektoru un ēdienu pieņēma tikai no viņa.

Vilcēns ātri aug un tiek apmācīts pēc dienesta suņu apmācību programmas.

MILZU ENKURS

Kas bijis pie Admiralitātes ēkas Ļeņingradā, būs pievērsis uzmanību milzīgajiem enkuriem, kas rotā celtni. Tie izkalti 1863. gadā un paredzēti bruņucukuģiem.

Pilnīgi nejauši šādu enkuru kolekcija papildinājusies vēl par vienu eksemplāru. Tas notika Nikolajevskā pie Amūras. Kuģu remonta rūpnīcas teritorijā raka tranšeju. Pusotra metra dziļumā strādnieki atrada milzīgu metāla priekšmetu.

Enkurs bija ļoti saglabājies un gandrīz korozijas neskarts. Skaidri bija izlasāms uzraksts: «1856. gads. Kom. Koplaskovs».

Speciālisti uzskata, ka enkurs piederējis kādam lielam kara buriniekam.

ZVOI GZNE

INDEKSS 77153 Cena 30 kop.

1974. NR. 1. 1.—32.

